EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 7.3.2018
SWD(2018) 224 final

ARBETSDOKUMENT FRÅN KOMMISSIONENS AVDELNINGAR

Landsrapport Finland 2018

Följedokument till

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET RÅDET, EUROPEISKA CENTRALBANKEN OCH EUROGRUPPEN

Europeiska planeringsterminen 2018: Bedömning av framstegen med strukturreformer, förebyggande och korrigering av makroekonomiska obalanser samt resultatet av de fördjupade granskningarna enligt förordning (EU) nr 1176/2011

{COM(2018) 120 final}

SV

INNEHÅLL

Sammanfattning 1

1. Ekonomisk situation och framtidsutsikter 4

2. Framsteg med de landsspecifika rekommendationerna 10

3. Reformprioriteringar 15

3.1. Offentliga finanser och beskattning 15
3.2 Finanssektorn 20
3.3 Arbetsmarknad, utbildning och socialpolitik 25
3.4 Investeringar 35
3.5 Sektorspolitik 44

Bilaga A: Översikt 49

Bilaga B: Resultattavla för förfarandet vid makroekonomiska obalanser 54

BILAGA C: Standardtabeller 55

kÄLLOR 61

TABELLER

Tabell 1.1: **Ekonomiska, finansiella och sociala huvudindikatorer – Finland** 9
Tabell 2.1: **Framsteg med de landsspecifika rekommendationerna** 12
Tabell 3.2.1: **Finansiella sundhetsindikatorer, alla banker i Finland** 20
Tabell 3.3.1: **Andel utanför arbetskraften i Finland och i EU 2008 respektive 2016 – andel av den totala befolkningen i åldern 25–49 år** 28
Tabell B.1: **Förfarandet vid makroekonomiska obalanser – resultattavla för Finland** 54
Tabell C.1: **Finansmarknadsindikatorer** 55
Tabell C.2: **Huvudindikatorer i den sociala resultattavlan** 56
Tabell C.3: **Arbetsmarknadsindikatorer och utbildningsindikatorer** 57
Tabell C.4: **Indikatorer för social delaktighet och hälsa** 58
Tabell C.5: **Resultat- och policyindikatorer för produktmarknaden** 59
Tabell C.6: **Grön tillväxt** 60

DIAGRAM

Diagram 1.1: **Den externa och inhemska efterfrågans bidrag till tillväxt – Finland** 4

Diagram 1.2: **Bidrag till potentiell tillväxt – Finland** 4

Diagram 1.3: **Det kvartalsvisa harmoniserade indexet över konsumentpriser, Finland, tolvmånadersförändring i %** 5

Diagram 1.4: **Uppdelning av den reala effektiva växelkursen, den nominella effektiva växelkursen, det harmoniserade konsumentprisindexet (HIKP) – Finland** 6

Diagram 1.5: **Nominella enhetsarbetskostnader i hela ekonomin – Danmark, Tyskland, Finland och Sverige (2005 = 100)** 7

Diagram 1.6: **Exportmarknadsandelar för varor och tjänster – Finland** 7

Diagram 1.7: **Finlands ställning mot utlandet (bytes- och kapitalbalansen) (ska uppdateras)** 7

Diagram 1.8: **Finlands nettoställning mot utlandet i % av BNP** 8

Diagram 2.1: **Det övergripande fleråriga genomförandet av de landsspecifika rekommendationerna för 2011–2017 tills dags dato** 10

Diagram 3.1.1: **Skuldprognoser enligt förslaget till social- och hälsovårdsreformen och skuldhållbarhetsanalysen.** 15

Diagram 3.1.2: **Offentlig konsumtion som andel av BNP, uppdelad enligt ändamål, 2005, 2010, 2015, Finland och EU.** 18

Diagram 3.1.3: **Skatteintäkter från miljöskatter, 2010 och 2015.** 18

Diagram 3.2.1: **Utlåning till den privata sektorn – förändringar i lånen (12-månadersförändring)** 20

Diagram 3.2.2: **Övervärderingsgap för pris/inkomst, pris/hyra och en värdering av fundamenta – Finland** 22

Diagram 3.2.3: **Bostadsbyggandets andel av BNP — årlig förändring i %** 22

Diagram 3.2.4: **Gap till försiktighetströsklar och fundamentbaserade riktmärken för icke-finansiella företag (IFF) och hushåll (HH)** 23

Diagram 3.2.5: **Hushållens skuldsättning (hushållens skulder i förhållande till BNP) (1)** 24

Diagram 3.3.1: **Arbetsmarknadsindikatorer** 25

Diagram 3.3.2: **Sysselsättningens utveckling efter sektor** 25

Diagram 3.3.3: **Brist på arbetskraft** 27

Diagram 3.3.4: **Beveridgekurva** 27

Diagram 3.4.1: **Ökning av exportmarknadsandelar (EMA) per typ (varor eller tjänster)** 35

Diagram 3.4.2: **Uppdelning av handelsbalansen för varor (inklusive bränslen) 2001–2017 — effekterna av kostnadskonkurrenskraften och den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften** 36

Diagram 3.4.3: **Uppdelning av de nominella enhetsarbetskostnadernas förändringstakt i Finland per inflationsförändring, real ersättning per anställd, bidrag till produktiviteten, de nominella enhetsarbetskostnadernas förändringstakt i euroområdet — Finland** 37

Diagram 3.4.4: **Den totala faktorproduktiviteten (totala ekonomin) — EU28, Tyskland, Finland och Sverige** 37

Diagram 3.4.5: **Investeringar i produkter som skyddas av immateriell äganderätt i volym — EU (28), Danmark, Tyskland, Estland, Finland och Sverige** 38

Diagram 3.4.6: **Bruttoinvesteringar i forskning och utveckling — nettokapitalstocken per bransch och år** 38
Diagram 3.4.7: **Fördelningen av överskottet från icke-finansiella företag— Finland** 39
Diagram 3.4.8: **Andelen hög-, medelhög-, medellåg- och lågteknologi av den totala exporten inom tillverkningsindustrin – Förenade kungariket, Danmark, Nederländerna, Tyskland, Sverige, Belgien, Österrike, Finland** 40

FAKTARUTOR

Faktaruta 2.1: **Konkreta resultat av EU:s stöd till strukturella förändringar i Finland** 14
Faktaruta 3.3.1: **Övervakning av resultaten mot bakgrund av den europeiska pelaren för sociala rättigheter** 26
Faktaruta 3.3.2: **Exempel på åtgärd: Navigatorn – Från pilotprojekt till strukturreform för att stödja unga** 32
Faktaruta 3.4.1: **Investeringsutmaningar och reformer i Finland** 42

SAMMANFATTNING

De positiva ekonomiska utsikterna banar väg för ytterligare reformer som kan öka Finlands tillväxtpotential och förbättra motståndskraften. Den ekonomiska verksamheten ökar tack vare efterfrågan från utlandet, en förbättrad kostnadskonkurrenskraft och ökade investeringar. Trots de åtgärder som nyligen antagits kan återhämtningen på arbetsmarknaden komma att hämmas av kompetensbrist och lågt deltagande på arbetsmarknaden. Ökad sysselsättning och kostnadseffektiva offentliga tjänster är viktiga för att trygga de offentliga finansernas och välfärdssystemets hållbarhet på lång sikt. Ekonomins motståndskraft skulle öka om man tog itu med dessa utmaningar ([1]).

Finland är på väg ut ur en långvarig kris. Landet tog sig ur den ekonomiska recessionen 2016, då BNP ökade stadigt, och 2017 väntas den ekonomiska verksamheten ha ökat ytterligare. Ökningen kom igång snabbt 2016 genom ökade investeringar, till att börja med inom byggsektorn, med stöd av billiga lån för hushållen och vinster för företagen. Ökad efterfrågan från utlandet ledde till en livskraftig återhämtning av exporten och stora maskininvesteringar 2017. Bytesbalansen närmade sig balans och väntas bli positiv i år. Efter en lång period av stagnation började arbetsproduktiviteten förbättras och företagen konsoliderade vinster. Samtidigt ökade arbetskraftsdeltagandet, medan arbetslösheten endast minskade i ringa omfattning.

Trots den senaste tidens positiva utveckling präglas ekonomin fortfarande av den dubbla recessionen. Den sammantagna ekonomiska verksamheten ser inte ut att gå förbi sin tidigare toppnivå från 2008 förrän 2018 – fyra år efter EU som helhet. Sysselsättningen ligger fortfarande under de nivåer som rådde före krisen, medan arbetslösheten ligger över dem. Arbetsproduktiviteten minskade i Finland mellan 2008 och 2016, medan den ökade i EU som helhet. Volymen av Finlands export av varor och tjänster var 10 % lägre än under 2008, medan den sammanlagda exporten i EU ökade med en fjärdedel under samma period. Den potentiella tillväxten har nyligen ökat, men den förväntas inte på medellång sikt återgå till den tillväxttakt som rådde före krisen.

Investeringar i utrustning har ökat, men investeringar i FoU och immateriella tillgångar släpar efter. Investeringarna i utrustning ökade i början av 2017, då kapacitetsutnyttjandet ökade, vilket stöddes av återhämtningen i efterfrågan från utlandet, men de förblev bland de lägsta i EU som andel av BNP. Efter flera års minskning var investeringarna i FoU och immateriella tillgångar nära EU-genomsnittet, men 2017 började de öka igen. Elektroniksektorn väntas få positiva rörelseresultat för första gången sedan recessionen började, vilket skapar utrymme för nya investeringar i immateriella tillgångar. De ingående utländska direktinvesteringarna i Finland förblir låga bland EU:s medlemsstater, men den senaste tidens nyetableringar är uppmuntrande och företagsklimatet är generellt sett gott.

Finlands kostnadskonkurrenskraft återhämtar sig, men den icke kostnadsrelaterade konkurrenskraften är ett orosmoment. I slutet av 2000-talet försämrades kostnadskonkurrenskraften till följd av höga löneökningar. Kostnadskonkurrenskraften jämfört med resten av euroområdet har förbättrats sedan 2016 tack vare konkurrenskraftsavtalet som man kom överens om i trepartsdialogen. Löneavtalen som har ingåtts för de kommande två åren är måttliga. Vad gäller den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften har Finland efter bakslaget i elektroniksektorn ändrat inriktning på specialiseringen från varor med högre förädlingsvärde till halvfabrikat. Exporten av tjänster har blivit alltmer inriktad på högteknologi och växer.

Arbetsmarknaden återhämtar sig gradvis. Fler personer har övergått till arbetskraften tack vare ökat förtroende för ekonomin. Detta har dock ännu inte lett till en stark sysselsättningstillväxt. Den strukturella arbetslösheten är fortsatt hög och kan bero på begränsade incitament att ta ett arbete, brist på riktade och tillräckliga aktiveringsåtgärder, kompetensbrist och brist på bostäder till överkomligt pris i tillväxtcentrumen. Mot bakgrund av de positiva ekonomiska utsikterna och

([1]) I denna rapport bedöms Finlands ekonomi mot bakgrund av kommissionens årliga tillväxtöversikt som offentliggjordes den 22 november 2017. I översikten uppmanar kommissionen medlemsstaterna att genomföra strukturreformer för att göra ekonomin i EU mer produktiv, motståndskraftig och inkluderande. Medlemsstaterna bör rikta sina ansträngningar på de tre områdena i den ekonomiska politikens goda triangel – ökade investeringar, strukturreformer och en ansvarsfull budgetpolitik.

de reformer som nyligen har genomförts förväntas sysselsättningen dock öka under 2018.

Bördan av den privata skuldsättningen lättar och den offentliga sektorn har börjat minska sin skuld. Tack vare fortsatta konsolideringsansträngningar förväntas det offentliga underskottet ligga kvar under 3 % av BNP inom den närmaste framtiden. Efter en topp på 63,6 % av BNP 2015 har den offentliga bruttoskuldkvoten minskat och förväntas ligga under 62 % av BNP 2019. Den privata sektorns skuldkvot i förhållande till BNP minskade 2016. Till skillnad från de icke-finansiella företagens skulder har hushållens skulder dock ökat måttligt och hushållens sparande förväntas förbli exceptionellt låg. Finansinspektionen i Finland har beslutat om åtgärder för att hålla hushållens höga skuldsättning i styr.

Banksektorn är fortfarande sund överlag, men strukturella svagheter kvarstår. Finländska långivare är fortfarande lönsamma och välkapitaliserade och de har en hög förmåga att absorbera förluster. Riskvikten för bostadslån var dock relativt låg i beräkningar av kapitalrelationen. Bankerna är dessutom i stor utsträckning beroende av kapitalmarknadsfinansiering. Finansinspektionen i Finland har nyligen riktat in sig på dessa risker. Riksdagen har förstärkt den makroprudentiella tillsynen genom att lägga till en systemriskbuffert till den befintliga verktygslådan. Banksektorn är dock fortfarande relativt koncentrerad och refinansieringsrisker kvarstår.

Generellt sett har Finland gjort en del ([2]) framsteg när det gäller att genomföra 2017 års landsspecifika rekommendationer. De reformåtgärder som nyligen har vidtagits när det gäller arbetslöshetsförmånerna har redan lett till större incitament att ta ett arbete, även om utmaningar kvarstår. Åtgärder har också vidtagits för att underlätta sysselsättning, även egenföretagande, och regional rörlighet. Löneförhandlingarna för 2018 och framåt pågår och hittills ligger resultatet i linje med produktivitetsutvecklingen.
Regeringspropositionen om social- och hälsovårdsreformen förväntas antas av riksdagen under våren 2018, så att reformen kan träda i kraft 2020. Dessutom har Finland gjort framsteg på andra områden som omfattades av rekommendationerna 2017, nämligen när det gäller att minska den administrativa bördan, förbättra regelverket, öka konkurrensen inom tjänstesektorn och främja investeringar.

När det gäller de framsteg som gjorts för att nå de nationella målen enligt Europa 2020-strategin har utvecklingen under 2017 i allmänhet varit positiv. När det gäller sysselsättningsgraden för åldersgruppen 20-64 år är Finlands mål 78 %. År 2016 låg andelen på 74 %, vilket var en förbättring från tidigare år. Fattigdomsnivån är låg jämfört med genomsnittet i EU och har gradvis minskat på senare tid. Andelen unga med högst grundskoleutbildning sjönk för första gången något under målet på 8 % under 2016, medan andelen personer i Finland med högre utbildning fortsätter att ligga över målet. Det mycket ambitiösa FoU-målet på 4 % av BNP kommer sannolikt inte att nås, eftersom investeringarna i forskning och utveckling har minskat under senare år och låg på 2,8 % 2016. Finland är i stort sett på rätt väg när det gäller att uppnå sina klimat- och energimål.

Finland får relativt goda resultat för indikatorerna i den sociala resultattavlan som stöder den europeiska pelaren för sociala rättigheter. I Finland är inkomstskillnaderna små och få människor riskerar att drabbas av fattigdom eller social utestängning. Finland får erkännande för sitt inkluderande utbildningssystem av hög kvalitet. En social- och hälsovårdsreform planeras. Denna reform borde ha potential att ta itu med det egenrapporterade icke tillgodosedda vårdbehovet.

Nedan redogörs för de viktigaste slutsatserna av analysen som görs i denna rapport och för de politiska utmaningar som följer.

- **Den offentliga skuldens andel av BNP väntas börja öka igen i början av 2020-talet.** De åldersrelaterade utgifterna för hälso- och sjukvård och tjänster inom långvarig vård och omsorg förväntas öka och påverka även de offentliga finanserna. En översyn av tjänsterna tillsammans med en landskapsreform, som för närvarande ligger på riksdagens bord, har ännu inte antagits. Reformen syftar till att öka den privata sektorns roll i tillhandahållandet av social- och hälsovårdstjänster.

([2]) Information om framsteg och åtgärder enligt råden i de olika delarna i de landspecifika rekommendationerna presenteras i översiktstabellen i bilagan.

Kostnadsbesparingar förväntas genom ökad konkurrens och ett bättre integrerat tillhandahållande av tjänster. Reformen har potential att höja produktiviteten när det gäller social- och hälsovårdstjänster och därmed sänka utgifterna. Trots de planerade besparingarna visar dock skuldprognoser på medellång sikt att kostnadsbördan fortsätter att öka till följd av en åldrande befolkning.

- **Trots den senaste tidens gradvisa ökning förblir en sysselsättningsgrad på 69,7 % i åldersgruppen 15–64 år fortfarande låg jämfört med de andra nordiska länderna.** För vissa arbetslösa eller personer utanför arbetskraften, framför allt bland dem som är i åldern 25-49 år, finns det fortfarande inte tillräckliga ekonomiska incitament att ta ett arbete, trots de åtgärder som redan vidtagits. Vissa aktiveringsåtgärder hämmas av en brist på integrering av tjänster. En annan utmaning är att säkerställa den långsiktiga integrationen av flyktingar och andra migranter på arbetsmarknaden och i samhället.

- **Lönebildningsförfarandena håller på att ändras och det är ännu inte känt hur lönerna kommer att anpassas till produktiviteten enligt den nya modellen.** Den totala förlusten i kostnadskonkurrenskraften har nästan kompenserats efter flera år av återhållsamhet i löneökningarna. Lönebildningen verkar avlägsna sig från de centrala avtal som ingicks 2013 och 2016 till förmån för sektorsspecifika och lokala förhandlingar. Detta har gett ett första positivt utfall. Inom ramen för de senaste löneavtalen har arbetsgivare som tillhör en organisation större möjligheter till lokala förhandlingar, medan det kvarstår vissa hinder för arbetsgivare som inte tillhör en organisation. Det återstår dock att se om en samordnad modell kommer att skapas, enligt vilken den sektor som inte är exponerad för internationell handel (den icke-exponerade sektorn) följer den sektor som är exponerad för internationell handel (den exponerade sektorn) när det gäller att anpassa löneutvecklingen till produktiviteten och därmed säkerställa kostnadskonkurrenskraften och optimala resultat på sysselsättningsområdet.

- **Hushållens skuldnivå är fortsatt hög och stiger.** Hushållens bruttobesparingsnivå uppgår bara till hälften av den nivå som råder i euroområdet som helhet och en aktiv minskning av skulden sker inte. Flera åtgärder har vidtagits för att stärka den finansiella sektorns stabilitet och främja en hållbar utlåning till hushållen. Trots åtgärderna och låga räntor är en märkbar minskning av hushållens skuldsättning inte trolig under kommande år.

- **Nordeas förväntade flytt av sitt huvudsäte till Finland senast i slutet av 2018 skulle avsevärt öka storleken på banksektorn.** Efter den förväntade flytten förväntas de sammanlagda tillgångarna av landets banksektor uppgå till cirka 420 % av BNP och insättningsbasen förväntas öka från 50 miljarder euro till 140 miljarder euro. På grund av starka regionala sammankopplingar med andra nordiska och baltiska länder kräver detta en skärpt tillsyn och ett starkt regionalt samarbete på tillsynsområdet. Den finländska insättningsgarantifonden kommer att ansvara för insättningar även på Nordeas utländska filialer.

1. EKONOMISK SITUATION OCH FRAMTIDSUTSIKTER

BNP-tillväxt

Finlands ekonomiska tillväxt tilltog under 2017 och bekräftade därmed den kraftiga återhämtningen under 2016 (diagram 1.1). Under 2016 växte ekonomin med 1,9 %. Under 2017 förväntar kommissionen sig att BNP-tillväxten har ökat till 3,3 %, med stöd av ett uppsving i exporten och en varaktig tillväxt i investeringar, framför allt i utrustning. Investeringstillväxten stöds av gynnsamma finansieringsvillkor och företagens förtroende som är högre än genomsnittet. Tillväxten av den privata konsumtionen förblev positiv, med stöd av högt konsumentförtroende och förbättrade sysselsättningsmöjligheter. Ekonomin förväntas fortsätta att öka med 2,8 % och 2,5 % under 2018 respektive 2019. Den inhemska efterfrågan förväntas förbli den viktigaste drivkraften. Nettoexportens bidrag till tillväxten kommer att förbli positivt, eftersom efterfrågan från utlandet fortsätter att öka och Finland gynnas av sin återhämtade kostnadskonkurrenskraft.

Diagram 1.1: **Den externa och inhemska efterfrågans bidrag till tillväxt – Finland**

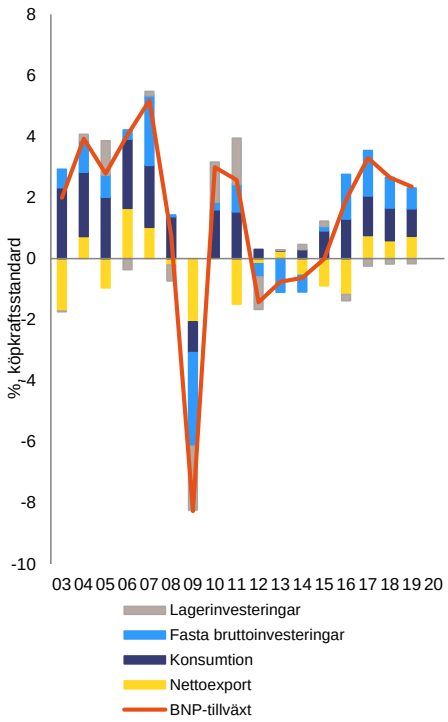

Källa: Europeiska kommissionen (höstprognos 2017)

Diagram 1.2: **Bidrag till potentiell tillväxt – Finland**

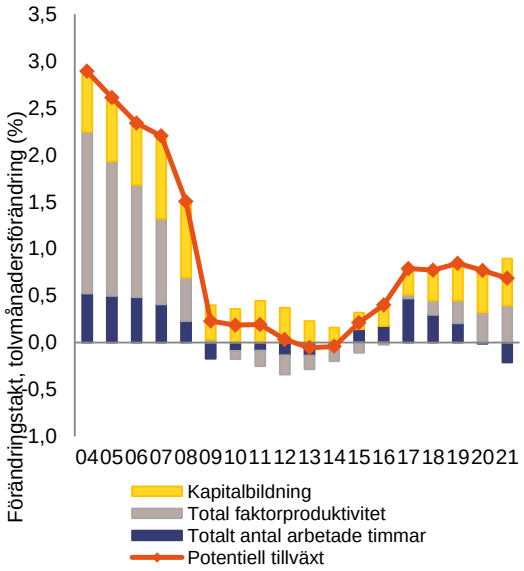

Källa: Europeiska kommissionen – Generaldirektoratet för ekonomi och finans

Potentiell BNP-tillväxt

Den potentiella tillväxten har nyligen tilltagit, men den förväntas inte på medellång sikt återgå till den tillväxttakt som rådde före krisen (se diagram 1.2). Krisåren och de bakslag som elektroniksektorn har drabbats av har avsevärt minskat det förväntade bidraget från den totala faktorproduktiviteten ([3]) till den potentiella tillväxten under de kommande åren. Den låga motståndskraften mot chocker under de senaste åren kan delvis förklaras av i) den relativt stela arbetsmarknaden, även om förändringar är på gång (se avsnitt 3.3) och ii) en begränsad diversifiering vad gäller högteknologiska produkter (se avsnitt 3.4). Under de kommande åren förväntas tillväxtpotentialen vara relativt låg, trots förlängd arbetstid och högre sysselsättning under 2018 och 2019. Detta beror på att landets arbetskraft minskar. Bidrag från kapital och den totala faktorproduktiviteten förväntas delvis kompensera för det minskade antalet arbetstagare, eftersom återhämtningen i efterfrågan från utlandet och den ökade kostnadskonkurrenskraften ger Finland större kapacitetsutnyttjande, ökade investeringar och ytterligare positiv utveckling av den totala

([3]) Total faktorproduktivitet beaktar den ekonomiska effektiviteten i kombinationen av produktionsfaktorer och rör investeringar i immateriella tillgångar.

faktorproduktiviteten. Finland presterar dock inte lika bra som jämförbara länder i EU vad gäller de flesta kategorier av investeringar (investeringarnas andel av BNP). Det enda undantaget är byggsektorn, som är den minst produktiva kategorin. Detta gäller framför allt investeringar i immaterialrätt, som konstant hade minskat sedan slutet av 2014, även om de började öka igen 2017. Samtidigt fortsätter företagen att bygga upp betydande förebyggande finansiella buffertar, vilket kan komma att bromsa ytterligare investeringar. Ekonomin riskerar därför att fastna i en relativt låg tillväxt (se avsnitten 3.4 och 3.5).

Diagram 1.3: **Det kvartalsvisa harmoniserade indexet över konsumentpriser, Finland, tolvmånadersförändring i %**

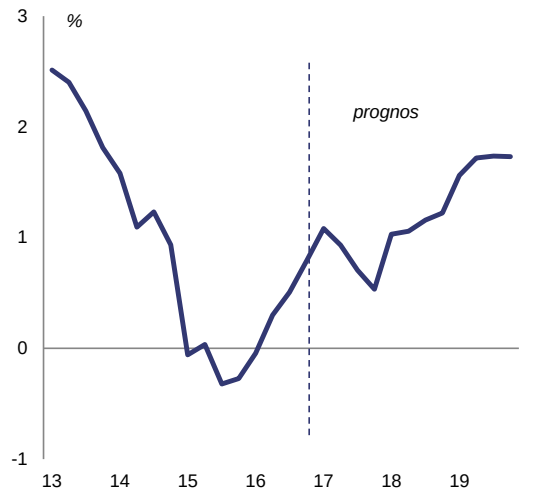

Källa: Europeiska kommissionen

Inflation

Inflationen förväntas förbli måttlig. Under 2016 återhämtade inflationen sig från de negativa nivåerna 2015 (se diagram 1.3) och nådde 0,8 % 2017. Framöver spås den enbart öka långsamt mot bakgrund av att priskonkurrensen inom detaljhandelsmarknaden blir större, samtidigt som boendekostnaderna och bränslepriserna ökar måttligt. Högre priser på tjänster, en förstärkning av US-dollarn och låga men stigande räntenivåer förväntas dock dra upp inflationen något, till omkring 1,4 % 2018 och 1,6 % 2019.

Arbetsmarknaden

Sysselsättningen har börjat öka, med stöd av ökad efterfrågan, ökade investeringar och tillväxt på exportområdet. Sysselsättningen har dock reagerat långsamt på konjunkturuppgångar. Efter flera år av negativ utveckling ökade sysselsättningen med 0,5 % 2016 och 2017 och kommer enligt prognosen att fortsätta att öka 2018 och 2019. Arbetslösheten minskade dock enbart med 0,2 procentenheter som tolvmånadersförändring till 8,7 % 2017, då arbetskraftsutbudet ökade och fler personer som tidigare stått utanför arbetskraften aktivt sökte arbete. I linje med denna utveckling ökade sysselsättningen (för åldersgruppen 20–64 år) från 72,9 % 2015 till 74 % 2017. Kompetensbristen på arbetsmarknaden förväntas dock öka och i vissa sektorer är den redan tydlig. Företagen rapporterar att det är svårare att tillsätta vissa typer av tjänster, framför allt inom byggsektorn, hälso- och sjukvården samt vissa specifika områden inom IKT-sektorn ([4]). Beveridgekurvans ([5]) lägen nyligen belyser svårigheterna att matcha de arbetslösa och lediga jobb (se avsnitt 3.3). Den höga strukturella arbetslösheten (ca 7,3 % 2017) tyder även på att arbetsmarknaden fortfarande inte är flexibel och effektiv. En möjlig orsak till detta är begränsade incitament att ta ett arbete. De långa avstånden och bristen på billiga bostäder i tillväxtcentrumen i Finland bidrar också till arbetsmarknadens stelhet (IMF 2017a och 2017b).

Social utveckling

Liksom de andra nordiska länderna har Finland en av de lägsta nivåerna på inkomstskillnader i EU. Den rikaste femtedelen av befolkningen hade 3,6 gånger mer inkomster än den fattigaste femtedelen 2016, jämfört med 5,2 gånger för hela EU ([6]). Tack vare omfördelningen av inkomster via skatter och förmåner har inkomstskillnaderna förblivit stabila i Finland under de senaste åren. Finlands rankning bland

([4]) Kompetensbristen inom dessa sektorer har varit relativt återkommande under de senaste åren. Strömmen av migrerande arbetstagare från grannlandet Estland i dessa sektorer verkar avta, eftersom arbetstagarna nu åtnjuter snabbt förbättrade ekonomiska villkor och höjda löner i Estland.

([5]) Beveridgekurvan är en grafisk framställning av förhållandet mellan arbetslöshet och vakansgraden (antalet lediga platser uttryckt som andel av arbetskraften).

([6]) Förhållandet mellan inkomstkvintilerna S80/S20 är kvoten mellan totalinkomsten för de 20 % av befolkningen som har högst inkomst (den högsta kvintilen) och totalinkomsten för de 20 % av befolkningen som har lägst inkomst (den lägsta kvintilen).

EU-länderna när det gäller marknadsinkomst har försämrats något sedan 2010.

Diagram 1.4: **Uppdelning av den reala effektiva växelkursen, den nominella effektiva växelkursen, det harmoniserade konsumentprisindexet (HIKP) – Finland**

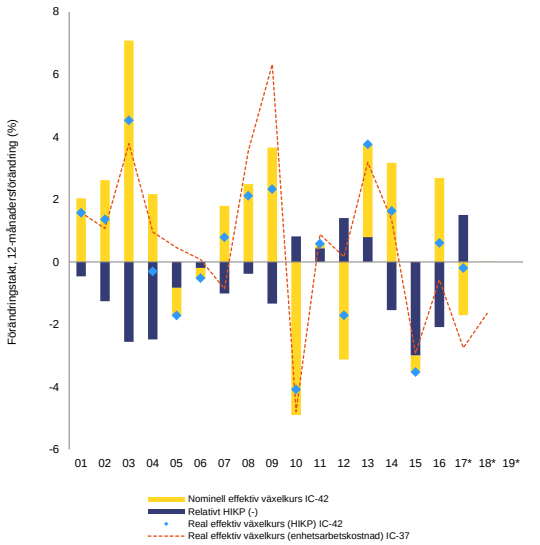

1) IC-42: med 42 industriländer, IC-37: med 37 industriländer
Källa: Europeiska kommissionen

Fattigdomsrisken har fortsatt att minska sedan toppnivån 2011, men ojämlikhet i tillgången till hälso- och sjukvård förblir en utmaning. De senaste uppgifterna ([7]) om fattigdom och inkomstojämlikhet tyder på att inga förändringar är att förvänta för Finlands del när det gäller fattigdomsrisken för referensåret 2016. Under 2016 var fattigdomsrisken efter sociala transfereringar eller pensioner 11,6 %, vilket hörde till den lägsta andelen i EU och var cirka 5,5 procentenheter lägre än EU-genomsnittet. Den ekonomiska nedgången har emellertid lett till att andelen som är utanför arbetskraften och andelen långtidsarbetslösa har ökat. Dessutom visar den sociala resultattavlan att situationen har försämrats när det gäller egenrapporterade icke tillgodosedda vårdbehov, framför allt i lägre socioekonomiska grupper (se faktaruta 3.3.1).

([7]) För att på ett snabbare sätt övervaka den sociala politikens effektivitet i medlemsstaterna har Eurostat tagit fram experimentella snabbskattningar på grundval av statistiska och ekonometriska modeller för referensåret 2016. De kompletterar uppgifterna i EU-Silc och kan användas i en preliminär analys tills dess att de slutliga uppgifterna i EU-Silc blir tillgängliga. Dessa snabbskattningar ska, liksom alla andra uppskattningar, användas med försiktighet – deras exakthet beror på olika faktorer och de kan därför inte förväntas stämma överens med uppgifterna i EU-Silc helt och hållet.

Konkurrenskraft

Under senare år har måttligt ökade arbetskraftskostnader markant förbättrat kostnadskonkurrenskraften, men den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften har försämrats (se avsnitt 3.4). Sedan 2015 har landets reala effektiva växelkurs sjunkit varje år, vilket avspeglar de måttliga löneökningarna som uppnåddes i löneuppgörelsen 2013 (se diagram 1.4 och 1.5). Konkurrenskraftsavtalet möjliggjorde en minskning av enhetsarbetskostnaderna 2016 och 2017 (se diagram 1.5 och 3.4.3). Under 2017 var produktiviteten högre än föregående år. Eftersom ersättningen till de anställda ([8]) var stabil, minskade de nominella enhetsarbetskostnaderna med 1,6 %, vilket är betydligt mer än i andra ekonomier i euroområdet. Den positiva trenden förväntas fortsätta under 2018 och 2019 ([9]). Överlag har detta lett till en förbättrad kostnadskonkurrenskraft, samtidigt som den långsiktiga minskningen av exportmarknadsandelarna har upphört (se diagram 1.6). Till följd av bakslagen för elektroniksektorn har Finland samtidigt snabbt ändrat inriktningen på sin specialisering. Landet specialiserar sig nu på halvfabrikat och har övergått från högteknologiska sektorer till medelteknologiska sektorer. Detta tyder på att det nu är viktigare än tidigare för finländska företag att ha konkurrenskraftiga kostnadsstrukturer. Detta har också lett till en negativ eller stagnerad produktivitetstillväxt, som förblir den viktigaste utmaningen för konkurrenskraften. Ett lågt antal exporterande små och medelstora företag är en annan utmaning.

([8]) Ersättningen till de anställda omfattar löner och arbetsgivarens sociala avgifter.

([9]) I slutet av 2017 var den reala effektiva växelkursen mellan 0 och 5 % högre än den nivå som överensstämmer med de makroekonomiska principerna (tillgång, efterfrågan, tillväxt, inflation, arbetslöshet, finanspolitik och penningpolitik) (IMF, 2017).

Diagram 1.5: **Nominella enhetsarbetskostnader i hela ekonomin – Danmark, Tyskland, Finland och Sverige (2005 = 100)**

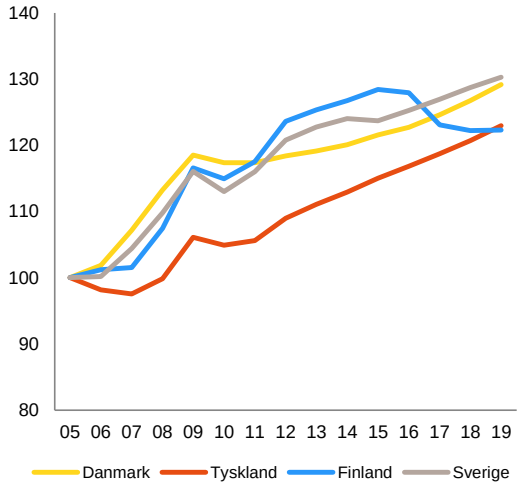

Källa: Europeiska kommissionen

Bytesbalans

Finlands bytesbalansunderskott minskade 2017. Den förstärkta efterfrågan från utlandet och minskningen av landets enhetsarbetskostnader sedan 2015 (se diagram 1.4) har gjort det möjligt för handelsbalansen att återgå till överskott 2017. Överskottet låg dock en bra bit under det överskott som landet hade före finanskrisen och krisen i elektroniksektorn 2008–2009. Återhämtningen för exporten var emellertid omfattande 2017 och gynnade olika sektorer, såsom metallproduktionen, petroleum, kemikalier, maskiner och utrustning. Samtidigt bibehölls det primära överskottet tack vare hög avkastning på kapitalinvesteringar och låga räntor. Balansen för sekundära inkomster (bidrag till EU – 0,19 % av BNP 2015, utvecklingsbistånd och militärt bistånd) förblev i stort sett negativ (se diagram 1.7) Som ett resultat av detta kvarstår bytesbalansunderskottet 2017, men det förväntades minska till 0,2 % av BNP. Bytesbalansen förväntas återgå till positiva värden och konsolideras under 2019, då utrikessaldot för varor och tjänster blir alltmer positivt.

Diagram 1.6: **Exportmarknadsandelar för varor och tjänster – Finland**

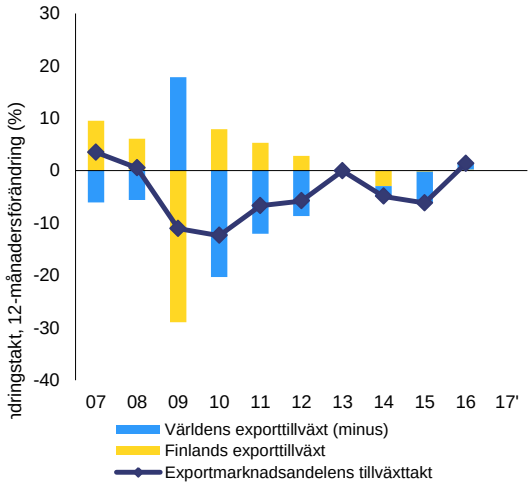

Källa: Europeiska kommissionen

Diagram 1.7: **Finlands ställning mot utlandet (bytes- och kapitalbalansen) (ska uppdateras)**

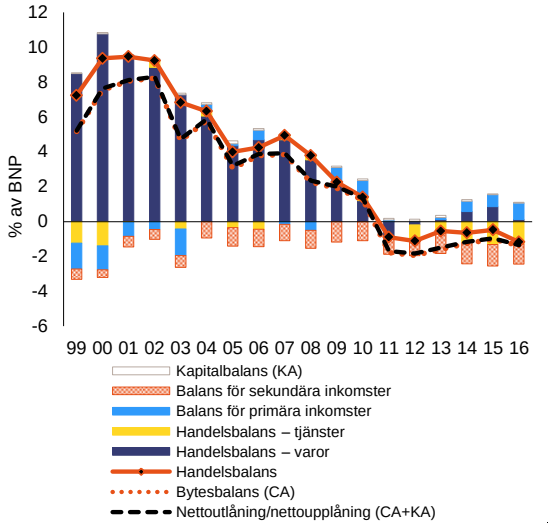

Källa: Europeiska kommissionen

Finlands ställning mot utlandet

Den finansiella nettoställningen mot utlandet var stabil och förväntas förbli nära balans 2018–2019. Efter några år av försämrad nettoställning mot utlandet till följd av värdeminskande tillgångar utomlands (värderingseffekter) har den förbättrats från -6,1 % av BNP 2015 till -2,3 % av BNP 2016 i och med att de utländska direktinvesteringarna förstärktes. Till följd av ökad nettoupplåning och lägre

nettoinvestering förväntades nettoställningen mot utlandet försämras igen, men förbli mycket låg i en EU-jämförelse (se diagram 1.8). Ökad upplåning och lägre investeringar i utlandet stämmer överens med den nuvarande återhämtningen och högre investeringsnivåer i landet för tillfället. Trots den förväntade förbättringen av bytesbalansen förväntas det kvarstå ett underskott i nettoställningen mot utlandet på cirka -5 % av BNP 2018–2019.

Diagram 1.8: **Finlands nettoställning mot utlandet i % av BNP**

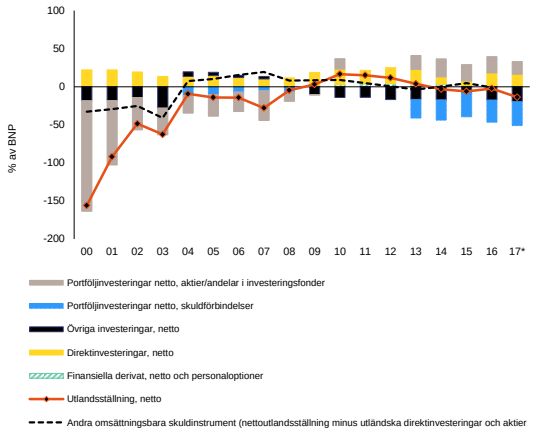

Källa: Europeiska kommissionen

Finanssektorn

En hög skuldsättning inom den privata sektorn gör den sårbar, men finanssektorn är fortfarande stabil och stark. Utlåningen till hushållen började öka igen 2016. Hushållens bruttobesparingsnivå är dessutom låg och en aktiv minskning av skulden sker inte. Därutöver är andelen nya bolån med rörlig ränta hög. Finanspolitiska åtgärder och tillsynsregler tillämpas, nämligen en utfasning av möjligheten att göra skatteavdrag för räntebetalningar på bolån, införande av maxgränser för belåningsgraden för nya bolån och en minimiriskvikt på 15 % för genomsnittlig riskvikt på bolån till kreditinstitut. Om räntan är fortsatt låg minskar hushållens skuldsättning troligtvis inte nämnvärt. Bankerna verkar vara välkapitaliserade och lönsamma trots de nuvarande låga räntemarginalerna (se avsnitt 3.2). Bankernas stora beroende av kapitalmarknadsfinansiering är en strukturell sårbarhetsfaktor.

Bostadsmarknaden

Efter att ha minskat under 2014–2015 var bostadspriserna i stort sett fortsatt stabila 2016, men bostadscykelutvecklingen tyder på att priserna är på väg att plana ut. De nominella och deflaterade bostadsprisindexen visar ännu inga tydliga tecken på en ökning och bostadspriserna i förhållande till hyrorna och till inkomst är fortfarande nedåtgående. Prisutvecklingen visar dock på en uppåtgående trend under de senaste kvartalen, trots det stora antal bostäder som är färdigställda och det ökande antalet beviljade bygglov. Detta gäller framför allt huvudstadsregionen.

Offentliga finanser

Regeringen har konsoliderat de offentliga finanserna, framför allt genom utgiftsnedskärningar, samtidigt som de förbättrade ekonomiska utsikterna bidrar till att minska skulden. Den nuvarande regeringen enades 2015 om en konsolideringsplan som syftar till kostnadsinbesparingar på cirka 4 miljarder euro, eller 2 % av BNP senast 2019. De sänkta inkomstskatterna 2016 och 2017 har minskat inverkan av utgiftsnedskärningarna. På det stora hela har konsolideringen dock förbättrat saldot i de offentliga finanserna. Ökad sysselsättning och ökad ekonomisk verksamhet förväntas också förbättra de offentliga finanserna ytterligare. Tack vare de överenskomna finanspolitiska åtgärderna kommer saldot i de offentliga finanserna enligt prognoserna att förbättras ytterligare, till 0,8 % av BNP 2019.

Förhållandet mellan den offentliga skuldkvoten och BNP nådde en topp 2015 och förväntas fortsätta att sjunka på kort sikt, och sedan börja öka igen på medellång sikt. Enligt kommissionens beräkningar kommer skuldkvoten att börja öka och nå cirka 68 % av BNP senast 2028. Detta tyder på stora risker när det gäller den finanspolitiska stabiliteten på medellång sikt. Den viktigaste drivkraften för högre skuldsättning är ökningen av de åldersrelaterade kostnaderna, framför allt för hälso- och sjukvård och för långvarig vård och omsorg. Därför är reformer för att förbättra produktiviteten hos dessa tjänster viktiga. Genomförandet av den planerade social- och hälsovårdsreformen omfattar dock risker som kan leda till ytterligare förseningar.

Tabell 1.1: **Ekonomiska, finansiella och sociala huvudindikatorer – Finland**

						Prognos		
	2004–2007	2008–2012	2013–2020	2015	2016	2017	2018	2019
BNP i fasta priser (12-månadersförändring)	4,0	-0,8	-0,7	0,0	1,9	3,3	2,8	2,5
Potentiell tillväxt (12-månadersförändring)	2,5	0,4	0,0	0,4	0,8	1,5	1,6	1,6
Privat konsumtion (12-månadersförändring)	3,6	1,1	0,2	1,7	1,8	.	.	.
Offentlig konsumtion (12-månadersförändring)	1,5	0,7	0,3	0,0	1,2	.	.	.
Fasta bruttoinvesteringar (12-månadersförändring)	4,7	-2,0	-3,8	0,7	7,2	.	.	.
Export av varor och tjänster (12-månadersförändring)	8,7	-1,4	-0,8	0,8	1,3	.	.	.
Import av varor och tjänster (12-månadersförändring)	8,3	0,6	-0,4	3,2	4,4	.	.	.
Bidrag till BNP-tillväxt:								
Inhemsk efterfrågan (12-månadersförändring)	3,2	0,3	-0,7	1,1	2,8	.	.	.
Lagerförändringar (12-månadersförändring)	0,3	-0,2	0,1	0,2	-0,2	.	.	.
Nettoexport (12-månadersförändring)	0,6	-0,8	-0,1	-0,9	-1,2	.	.	.
Bidrag till potentiell BNP-tillväxt:								
Totalt antal arbetade timmar (12-månadersförändring)	0,5	-0,1	-0,1	0,1	0,3	0,6	0,5	0,4
Kapitalbildning (12-månadersförändring)	0,7	0,5	0,2	0,2	0,3	0,5	0,6	0,6
Total faktorproduktivitet (12-månadersförändring)	1,3	0,0	-0,1	0,0	0,2	0,4	0,5	0,6
Produktionsgap	1,4	-1,2	-2,8	-3,5	-2,4	-0,7	0,4	1,1
Arbetslöshet	8,0	7,7	8,5	9,4	8,8	8,6	8,3	8,0
BNP-deflator (12-månadersförändring)	1,3	2,2	2,1	2,0	0,9	0,5	1,7	1,7
Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP, 12-månadersförändring)	0,9	2,7	1,7	-0,2	0,4	0,8	1,4	1,6
Nominell ersättning per anställd (12-månadersförändring)	3,4	3,0	1,2	1,4	1,0	-1,1	1,3	1,7
Arbetsproduktivitet (real, per sysselsatt, 12-månadersförändring)	2,4	-1,0	-0,1	0,1	1,4	.	.	.
Enhetsarbetskostnader (hela ekonomin, 12-månadersförändring)	1,0	4,0	1,3	1,3	-0,4	-3,8	-0,7	0,1
Reala enhetsarbetskostnader (12-månadersförändring)	-0,3	1,8	-0,8	-0,7	-1,3	-4,3	-2,4	-1,6
Real effektiv växelkurs (enhetsarbetskostnad, 12-	0,2	1,2	2,3	-2,5	-1,0	-3,5	0,0	-1,8
Real effektiv växelkurs (HIKP, 12-månadersförändring)	-1,4	-0,8	2,6	-2,9	1,3	-1,2	2,0	.
Hushållens sparkvot (nettosparande i % av disponibel nettoinkomst)	0,8	1,7	0,7	-0,5	-1,7	.	.	.
Privat kreditflöde (konsoliderade uppgifter, % av BNP)	10,3	7,2	2,2	6,9	2,2	.	.	.
Privata sektorns skuld (konsoliderade uppgifter, % av BNP)	116,6	143,7	148,7	152,9	149,3	.	.	.
varav hushållens skulder (konsoliderade uppgifter, % av BNP)	47,3	59,6	64,7	66,7	67,1	.	.	.
varav icke-finansiella bolags skulder (konsoliderade uppgifter, % av BNP)	69,3	84,0	84,0	86,2	82,2	.	.	.
Nödlidande lån, brutto (% av totala skuldinstrument och totala lån och förskott) (2)	0,6	0,9	1,1	1,3	1,3	.	.	.
Bolag, nettoutlåning (+) eller nettoupplåning (-) (% av BNP)	3,8	3,2	3,1	3,9	3,7	4,0	4,5	4,6
Bolag, driftsöverskott brutto (% av BNP)	27,3	23,8	21,6	22,5	22,6	24,6	26,0	27,0
Hushåll, nettoutlåning (+) eller nettoupplåning (-) (% av BNP)	-2,9	-1,7	-1,7	-2,0	-3,3	-3,6	-3,6	-3,4
Deflaterat husprisindex (12-månadersförändring)	6,0	0,3	-1,5	-0,3	-0,3	.	.	.
Bostadsinvesteringar (% av BNP)	6,4	6,0	5,8	5,6	6,1	.	.	.
Bytesbalans (% av BNP), betalningsbalans	4,1	0,3	-1,4	-1,0	-1,4	-1,1	-0,3	0,4
Handelsbalans (% av BNP), betalningsbalans	4,9	1,1	-0,6	-0,5	-1,2	.	.	.
Bytesförhållande för varor och tjänster (12-månadersförändring)	-2,2	-1,1	1,0	3,4	1,0	-1,2	0,6	0,0
Kapitalbalans (% av BNP)	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	.	.	.
Utlandsställning, netto (% av BNP)	-16,4	8,4	0,3	-6,1	-2,3	.	.	.
Utlandsskuld, netto, till marknadspris (% av BNP) (1)	13,2	8,6	-1,8	4,7	-0,9	.	.	.
Utlandsskuld, brutto, till marknadspris (% av BNP) (1)	117,6	225,9	248,9	243,8	231,1	.	.	.
Exportresultat mot utvecklade länder (förändring i % över 5 år)	3,9	-10,4	-23,5	-20,0	-16,5	.	.	.
Exportmarknadsandel, varor och tjänster (12-månadersförändring)	-1,1	-7,2	-2,3	-6,1	1,9	.	.	.
Nettoinflödet av utländska direktinvesteringar (% av BNP)	-1,4	1,8	-3,6	-8,3	9,2	.	.	.
Saldot i de offentliga finanserna (% av BNP)	3,5	-0,8	-2,9	-2,7	-1,7	-1,4	-1,2	-0,8
Strukturellt budgetsaldo (% av BNP)	.	-1,0	-1,3	-0,7	-0,4	-1,0	-1,4	-1,4
Offentlig bruttoskuld (% av BNP)	38,7	44,8	58,3	63,6	63,1	62,7	62,1	61,6
Kvot mellan skatt och BNP (%)	42,0	41,7	43,8	44,1	44,3	43,1	41,9	41,3
Skattesats för en person med genomsnittlig lön (%)	30,9	29,6	30,4	30,9	30,8	.	.	.
Skattesats för en person som tjänar 50 % av genomsnittlig lön (%)	20,1	18,6	19,0	19,3	18,7	.	.	.

1) Nettoställning mot utlandet exkl. direktinvesteringar och fondandelar.
2) Inhemska bankkoncerner och fristående banker, utlandskontrollerade dotterbolag (i och utanför EU) och utlandskontrollerade filialer (i och utanför EU).
Källa: Eurostat och ECB den 30 januari 2018, om tillgängligt, kommissionen för prognoser (vinterprognosen 2018 för BNP och HIKP, i övrigt höstprognosen 2017).

2. FRAMSTEG MED DE LANDSSPECIFIKA REKOMMENDATIONERNA

Framstegen med att genomföra de rådsrekommendationer som riktades till Finland 2017 ([10]) måste betraktas som ett led i en process som började när den europeiska planeringsterminen infördes 2011. Enligt den fleråriga bedömningen av genomförandet av de landsspecifika rekommendationerna sedan de antagits har åtminstone vissa framsteg gjorts med 90 % av alla landsspecifika rekommendationer som riktats till Finland. För 10 % av dessa landsspecifika rekommendationer var framstegen enbart begränsade, men åtminstone några framsteg har gjorts för alla rekommendationer (diagram 2.1). Under de senaste åren har Finland tagit itu med utmaningarna med de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet genom att anta en pensionsreform som trädde i kraft 2017. Utmaningarna med utrikeshandeln har avtagit och kostnadskonkurrenskraften har förbättrats, framför allt tack vare åtgärderna som vidtagits inom ramen för konkurrenskraftsavtalet. Finland har även vidtagit åtgärder för att förbättra incitamenten att ta ett arbete och stärka de effektiva arbetsmarknadsåtgärderna.

([10]) För bedömningen av tidigare reformer, se avsnitt 3.

Diagram 2.1: **Det övergripande fleråriga genomförandet av de landsspecifika rekommendationerna för 2011–2017 tills dags dato**

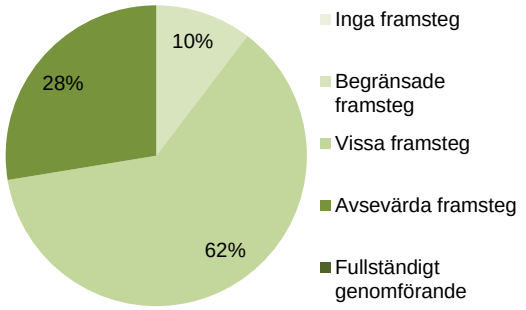

Anmärkningar: Den samlade bedömningen av de landsspecifika rekommendationerna på det finanspolitiska området rör inte överensstämmelsen med stabilitets- och tillväxtpakten.
Budgetåren 2011-2012: Olika kategorier för bedömningen av de landsspecifika rekommendationerna.
Den fleråriga bedömningen av de landsspecifika rekommendationerna omfattar genomförandet från det att de landsspecifika rekommendationerna antogs första gången till 2018 års landsrapport.
Källa: Europeiska kommissionen

Finland har fått rekommendationer för att förbättra de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet. Utmaningarna för Finland har framför allt rört pensionssystemets hållbarhet och de ökade utgifterna för långvarig vård och omsorg till följd av en åldrande befolkning. Å ena sidan lagstiftades det om en reform av det inkomstbaserade pensionssystemet i slutet av 2015, enligt vilken den lagstadgade pensionsåldern är kopplad till den förväntade livslängden. I enlighet med reformen har den lägsta lagstadgade pensionsåldern gradvis börjat öka från 63 till 65 år från och med 2018. Detta bör följaktligen höja den faktiska pensionsåldern, som var 61,1 år 2016, till målet på 62,5 år. Å andra sidan pågår fortfarande arbetet med att förbättra kostnadseffektiviteten i tillhandahållandet av den offentliga hälso- och sjukvården.

Den gradvisa förbättringen av kostnadskonkurrenskraften har stötts av genomförandet av de landsspecifika rekommendationerna sedan 2014. Framsteg har gjorts när det gäller att anpassa lönetillväxten till produktivitetsutvecklingen, vilket har lett till en långsammare ökning av enhetsarbetskostnaderna och förbättrat kostnadskonkurrenskraften jämfört

med konkurrerande ekonomier. Arbetsmarknadens parter enades 2016 om åtgärder som skulle minska arbetskostnaderna ytterligare 2017. Detta så kallade konkurrenskraftsavtal ökade arbetstiden utan extra kompensation, frös lönerna under tolv månader och ändrade delvis på fördelningen av de sociala avgifterna, så att arbetstagarna får stå för en större andel. Dessutom har politiska insatser för att främja den icke kostnadsrelaterade konkurrenskraften gjorts, såsom kampanjer för export och investeringar inom ramen för *Team Finland.*

Arbetet med reformer av arbetsmarknaden har framskridit. För att öka incitamenten att arbeta har den inkomstrelaterade arbetslöshetsförsäkringen förkortats. Flera åtgärder för att aktivera arbetslösa arbetssökande har även vidtagits, till exempel har arbetslöshetsförmånerna villkorats i högre grad. Åtgärder för att stimulera entreprenörskap har också vidtagits.

Flera åtgärder för att förbättra tjänstemarknadernas funktionssätt har också genomförts. Reglerna för etableringar inom detaljhandelssektorn, inbegripet lokal och regional planering och kartläggning, har ändrats. Öppettiderna för detaljhandelsbutiker har avreglerats. Bestämmelserna avseende taxitjänster har förenklats och moderniserats och ett regelverk för leverantörer av delningstjänster har införts.

Tabell 2.1: **Framsteg med de landsspecifika rekommendationerna**

Finland	**Övergripande bedömning av framstegen vad gäller de landsspecifika rekommendationerna 2017: Vissa framsteg**
Rekommendation 1: *Fortsätta sin finanspolitik i enlighet med kraven i stabilitets- och tillväxtpaktens förebyggande del, vilket innebär att uppnå det medelfristiga budgetmålet 2018, med beaktande av tillåtna avvikelser kopplade till ovanliga händelser, genomförandet av strukturreformer och investeringar för vilka en tillfällig avvikelse har beviljats.* *Se till att förvaltningsreformen antas och genomförs utan dröjsmål, för att åstadkomma mer kostnadseffektiva social- och hälsovårdstjänster.*	Finland har gjort **begränsade framsteg** i fråga om de delar som gäller finanspolitik och strukturreformer i rekommendation 1 ([1]): • Regeringen har lämnat majoriteten av utkasten till lagar om reformen till riksdagen, men reformen har inte formellt antagits än. • Det faktiska genomförandet av reformen har skjutits upp med ett år (januari 2020). • När det gäller främjandet av it-system som möjliggör ett effektivare tillhandahållande av tjänster har regeringen däremot gjort framsteg.
Rekommendation 2: *Främja en fortsatt anpassning av lönerna till produktivitetsutvecklingen, samtidigt som arbetsmarknadsparternas roll till fullo respekteras.* *Vidta riktade och aktiva arbetsmarknadsåtgärder för att ta itu med de sysselsättningsmässiga och samhälleliga utmaningarna,* *införa incitament för att ta emot arbete som erbjuds och* *främja egenföretagande.*	Finland har gjort **vissa framsteg** med rekommendation 2. • Vissa framsteg har skett när det gäller att främja kostnadskonkurrenskraft i samband med arbetsmarknadsförhandlingarna. • Vissa framsteg har gjorts när det gäller att ta itu med sysselsättningsmässiga och samhälleliga utmaningar. • Vissa framsteg har gjorts när det gäller att tillhandhålla incitament att ta emot arbete. • Vissa framsteg har även gjorts när det gäller att främja egenföretagande.
Rekommendation 3: *Fortsätta att förbättra regelverket och minska den administrativa bördan* *för att öka konkurrensen i tjänstesektorn och* *för att främja investeringar.*	Finland har gjort **avsevärda framsteg** när det gäller rekommendation 3. • Avsevärda framsteg har gjorts när det gäller att minska den administrativa bördan och förbättra regelverket. • Avsevärda framsteg har gjorts när det gäller konkurrensen i tjänstesektorn. • Vissa framsteg har gjorts när det gäller att främja investeringar.

Denna tabell omfattar ingen bedömning av överensstämmelsen med stabilitets- och tillväxtpakten.
Källa: Europeiska kommissionen

För att ta hänsyn till rådsrekommendationerna 2017 har Finland vidtagit åtgärder inom flera politikområden. För att förbättra de offentliga finansernas hållbarhet på lång sikt fortsatte reformarbetet med social- och hälsovårdstjänsterna under 2017, då riksdagen började diskutera reformförslagen. Lagförslagen förväntas antas formellt under 2018. Om lagförslagen antas går reformarbetet in i genomförandefasen och temporära förvaltningar i de nya landskapen förväntas inleda sitt arbete i juli 2018.

För att ta itu med utmaningar på arbetsmarknaden och det sociala området har nya åtgärder införts 2018 för att aktivera arbetssökande och att skapa incitament för att arbeta. Åtgärderna omfattar ett bredare tillämpningsområde för resebidraget och finansiella påföljder för arbetssökande som inte kan visa att de är ”aktiva”. Kostnaderna för barnomsorg har sänkts för låg- och medelinkomstfamiljer från och med 2018. Regeringen har tilldelat de offentliga arbetsförmedlingarna mer medel för att stödja ovannämnda åtgärder och för att underlätta sysselsättningen i sydvästra Finland, där varvsindustrin och bilmonteringsanläggningar har brist på arbetskraft. Arbetslösa får nu behålla sin

arbetslöshetsförmån under de första fyra månaderna efter att de har startat ett eget företag. Dessutom är det nu möjligt för arbetssökande att öka sin kompetens under sex månader utan att förlora arbetslöshetsersättningen och vissa ändringar av reglerna för bostadsbidrag har gjorts. Lönförhandlingarna som slutfördes under hösten 2017 och i början av 2018 tyder på att kostnadskonkurrenskraften bibehålls eller förbättras något under 2018. Framsteg med landsspecifik rekommendation 2 är i linje med rekommendation 3 om arbetsmarknaden för euroområdet.

Avsevärda framsteg har gjorts när det gäller att minska den administrativa bördan och förbättra regelverket. Konkurrensen inom tjänstesektorn förväntas öka till följd av ändrade regler för etableringar inom detaljhandelssektorn. Den första fasen av bestämmelserna om transporttjänster har antagits med större lagstiftningsstöd för delningsekonomin. Regeringen har vidtagit åtgärder för att främja entreprenörskap och nystartade företag och den har även förbättrat tillgången till lån och exportgarantier för små och medelstora företag, vilket även borde främja investeringar. Systemen för statligt stöd för innovationer och export slås ihop för att skapa synergier. Genom att ta itu med landsspecifik rekommendation 3 löser de finländska myndigheterna också de problem som togs upp i 2018 års rekommendation 1 om den inre marknaden för euroområdet.

ESI-fonderna är viktiga när det gäller att ta itu med viktiga utmaningar för tillväxt och konvergens i Finland, framför allt genom att stödja konkurrenskraften och stimulera forskning och innovation, skapa sysselsättning och främja utbildning. ESI-fonderna bidrar också till att förbättra tillträdet till arbetsmarknaden för invandrare och andra utsatta grupper.

Faktaruta 2.1: **Konkreta resultat av EU:s stöd till strukturella förändringar i Finland**

Finland är mottagare av stöd från de europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI-fonderna) och kan få upp till 3,7 miljarder euro till 2020. Detta motsvarar cirka 5 % av de årliga offentliga investeringarna ([1]) under perioden 2014–2018. Den 31 december 2017 hade uppskattningsvis 2,1 miljarder euro (57 % av den totala summan) tilldelats projekt på fältet. Runt 1 900 företag har fått stöd, varav mer än 630 företag har fått stöd för att introducera nya produkter på marknaden. 840 nystartade företag har fått stöd. Företag får stöd för att skapa 8 900 nya arbetstillfällen och tillträde till arbetsmarknaden har underlättats för mer än 11 000 långtidsarbetslösa, eller så har de fått hjälp att få en kvalifikation. Personer som riskerar fattigdom eller social utestängning har fått stöd. Mer än 2 200 investeringsprojekt på jordbruksområdet har fått stöd och mer än 1,8 miljoner hektar jordbruksmark omfattas av åtgärder för att förbättra vattenskyddet. 2,7 miljoner människor på landsbygden gynnas av bättre infrastruktur och över 40 bredbandsprojekt genomförs. Finland har antagit ett nytt finansieringsinstrument inom ramen för ESI-fonderna, nämligen EU:s småföretagsinitiativ, som inledde sin verksamhet 2017. Instrumentet tar itu med problemet med finansieringsmöjligheter för små och medelstora företag och det har redan tillhandahållit över 240 garantier för lån till små och medelstora företag.

ESI-fonderna bidrar till att åtgärda strukturella politiska utmaningar och genomföra de landsspecifika rekommendationerna. ESI-fonderna stöder konkurrenskraft och främjar forskning och innovation. De skapar sysselsättning och främjar utbildning. ESI-fonderna bidrar till att utnyttja den fulla potentialen hos arbetskraften genom att förbättra tillträdet till arbetsmarknaden för arbetslösa och personer utanför arbetskraften samt för invandrare och andra utsatta grupper. Verksamhet som stöds av ESI-fonderna främjar social inkludering och för människor som befinner sig längst bort från arbetsmarknaden tillbaka till arbetskraften och sysselsättning. Genomförandet av ungdomsgarantin är delvis finansierat genom ESI-fonder genom vägledningscentrum för unga. På områdena för forskning och innovation har stöd från ESI-fonderna hjälpt 900 företag att inleda verksamhet med forskningsinstitut inom deras spetskompetens.

Reformer hade redan gjorts, vilket är en förutsättning för stöd från ESI-fonderna ([2]). Strategier för smart specialisering för forskning och innovation hade utvecklats för att inrikta insatserna på specialisering med en stark marknadspotential. Detta har också bidragit till att förbättra samarbetet mellan företag och offentliga forskningsinstitut och uppmuntrat regionerna att delta i europeiska plattformar för smart specialisering.

Finland främjar utnyttjandet av Europeiska fonden för strategiska investeringar (Efsi). Sedan december 2017 uppgår det totala antalet transaktioner inom ramen för Efsi till 1,4 miljarder euro, vilket förväntas leda till privata och offentliga investeringar på sammanlagt 5,6 miljarder euro. Hittills har 26 projekt som omfattar Finland godkänts inom ramen för infrastruktur- och innovationstjänsten, inbegripet 13 projekt som omfattar flera länder. EIB:s finansiering av dessa projekt inom ramen för Efsi uppgår till 1,3 miljarder euro. Detta förväntas leda till cirka 5,2 miljarder euro i investeringar. Inom ramen för småföretagsdelen har två avtal med finansiella mellanhänder hittills godkänts. Finansieringen genom Efsi uppgår till 35 miljoner euro, vilket förväntas mobilisera sammanlagt cirka 369 miljoner euro i investeringar. Energi ligger på första plats när det gäller verksamhet och volym som har godkänts, följt av FoU.

([1]) Offentliga investeringar definieras som fasta bruttoinvesteringar + investeringsbidrag + nationella utgifter för jordbruk och fiske.

([2]) Innan programmen antas är medlemsstaterna skyldiga att uppfylla ett antal så kallade förhandsvillkor, som syftar till att skapa bättre förutsättningar för de flesta områden för offentliga investeringar.

3. REFORMPRIORITERINGAR

3.1. OFFENTLIGA FINANSER OCH BESKATTNING

3.1.1. DE OFFENTLIGA FINANSERNAS HÅLLBARHET

Hållbarhetsriskerna har minskat i och med att de ekonomiska utsikterna har förbättrats. På kort sikt finns det inga finanspolitiska eller konkurrenskraftsrelaterade risker för de offentliga finansernas hållbarhet. På lång sikt bedöms riskerna vara medelstora, eftersom S2-indikatorn ([11]) uppskattas till 2,8 %. Uppskattningen har förbättrats med 0,4 procentenheter jämfört med föregående år tack vare ett bättre budgetmässigt utgångsläge och ett mer gynnsamt uppskattat bidrag från pensionsutgifterna. Riskbedömningen på medellång sikt har också förbättrats. Målet med bedömningsscenariot är att uppnå en skuldkvot på 60 % av BNP senast 2032 (med hänsyn till de ökade kostnaderna till följd av en åldrande befolkning) genom att anpassa primärsaldot under fem år efter prognosen, dvs. 2020–2024. Eftersom de ekonomiska utsikterna har förbättrats på kort sikt, har den uppskattade ytterligare ackumulerade anpassningen också minskat från 2,8 % till 1,5 %. På grund av ökningen av den offentliga skuldkvoten i de grundläggande prognoserna bedöms dock de övergripande finanspolitiska riskerna på medellång fortfarande vara höga.

Kostnaderna för en åldrande befolkning kommer att påverka de offentliga finanserna på medellång och lång sikt. På grundval av kommissionens höstprognos 2017 och gemensamt beslutade antaganden om skuldhållbarhetsanalysen ([12]) förväntas skuldkvoten först minska till cirka 61 % av BNP (kring 2021) och sedan öka till cirka 68 % av BNP fram till 2028. Om de åldersrelaterade kostnaderna (pensioner, långvarig vård och omsorg samt hälso- och sjukvård) inte togs med i skuldprognoserna, skulle skuldkvoten gradvis minska till cirka 57 % av BNP 2028 (diagram 3.1.21). Inom ramen för pensionsreformen från 2017 kommer den lägsta lagstadgade pensionsåldern gradvis att öka från 63 år 2017 till 65 år 2027. Under samma period kommer den övre åldersgränsen för hur länge man kan fortsätta att arbeta att höjas från 68 till 70 år. Dessa förändringar förväntas minska den stora påverkan av en den åldrande befolkningen fram till 2030. Enligt de prognoser som arbetsgruppen för åldrande inom kommittén för ekonomisk politik har tagit fram förväntas dock kostnaderna för pensioner och andra åldersrelaterade kostnader att öka stadigt till slutet av 2020-talet.

Diagram 3.1.1: **Skuldprognoser enligt förslaget till social- och hälsovårdsreformen och skuldhållbarhetsanalysen.**

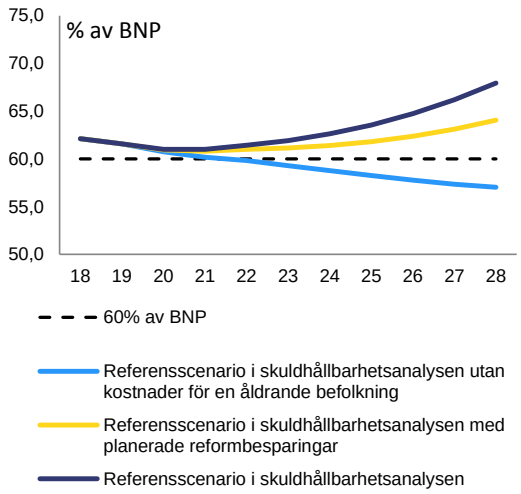

1) Planerade reformbesparingar enligt regeringens förslag.
Källa: Europeiska kommissionen

Social- och hälsovårdsreformen och landskapsreformen

Social- och hälsovårdssystemen fungerar relativt väl i Finland. Befolkningens hälsostatus rankas på tredje plats bland EU-länderna om den förväntade livslängden används som måttstock. Dessutom anger 70 % av befolkningen att de är vid god hälsa, vilket är en något högre andel än EU-genomsnittet på 67 %. När det gäller utgifterna, som uppgick till 9,4 % av BNP 2015, ligger Finland strax under EU-genomsnittet på 9,9 % av BNP, medan utgifterna per capita ligger något över EU-genomsnittet.

([11]) S2 avser det långvariga hållbarhetsgapet och mäter som procent av BNP den nödvändiga anpassningen för balanserade offentliga finanser.

([12]) En mekanisk beräkning på grundval av det löpande primärsaldot och antaganden om nominell tillväxt och räntesatser. Följaktligen kan en balanserad skuldnivå och balanserade allmänna tjänster beräknas.

Brister som härrör från ett decentraliserat tillhandahållande av primärvård och en ojämn tillgång till tjänster är märkbara. Inom hälso- och sjukvården finns det tre parallella leverantörer: företagshälsovården samt den privata och offentliga hälso- och sjukvården. Finlands drygt 300 kommuner finansierar och tillhandahåller primärvård och bildar 20 sjukvårdsdistrikt som finansierar och tillhandahåller (sekundär) sjukhusvård. Det finns fem universitetssjukhus i landet, där den mest avancerade vården tillhandahålls. Företagshälsovård och privata tjänster tillhandahålls parallellt med de offentliga tjänsterna. Invånarna verkar dock inte behandlas lika inom de olika systemen. För det första har personer som inte är anställda ingen tillgång till företagshälsovården, som erbjuder snabb tillgång till primärvård i privata sjukhus. För det andra kan privata kliniker kräva höga patientavgifter eller privat försäkring, vilket utesluter hushåll med låga inkomster. Därför är den offentliga primärvården det enda alternativet för vissa patienter, bland annat de flesta pensionärer. På grund av långa väntetider ([13]) anger fler invånare i Finland än i resten av EU, framför allt patienter med låga inkomster, att deras vårdbehov inte tillgodoses (se diagram 3.3.1).

Riksdagen förväntas under våren anta ett lagstiftningsreformpaket för social- och hälsovårdstjänster, liksom en landskapsreform. Inom ramen för landskapsreformen ska en ny nivå av den regionala offentliga förvaltningen skapas, nämligen landskap. Från och med 2020 ska landskapen enligt planen tillhandahålla social- och hälsovårdstjänster. De ska ta över ansvaret för dessa tjänster, de offentliga vårdinrättningarna och personalen. De kommunala skatterna och statsandelarna som överförs från staten till kommunerna kommer att minska, eftersom kommunernas ansvarsområden minskar. Staten kommer i stället att ta ut mer skatt och finansiera landskapen genom ett överföringssystem till landskapen. Samtidigt genomgår akutvården och den specialiserade sjukvården strukturreformer. Inom ramen för denna reform kommer uppdelningen av uppgifter mellan sjukhusen för sekundär- och tertiärvård att ses över. Vad gäller sekundärvård kommer antalet sjukhus som tillhandahåller den mest avancerade akutvården att minska från 19 till 12. Vad gäller tertiärvård kommer universitetssjukhusens profil att ses över och vissa medicinska områden kommer att centraliseras.

Det främsta syftet med reformen är att förbättra de offentliga finansernas hållbarhet genom ett mer kostnadseffektivt tillhandahållande av tjänster. Genom reformen sammanförs resurser som kan användas på ett mer ändamålsenligt sätt på landskapsnivå i framtiden. Integreringen av primärvård och specialistvård samt av hälso- och sjukvård och social omsorg bör bli mer ändamålsenlig när en större organisatör har ansvaret. Dessutom bör en ökad användning av digitala och elektroniska tjänster också öka produktiviteten och förbättra kostnadseffektiviteten. Från 2021 kommer social omsorg och primärvård att tillhandahållas av landskapen och privata aktörer. Detta kommer att ge patienterna större valfrihet när det gäller att välja mellan tjänsteproducenter som är verksamma i regionen. Konkurrensen mellan tjänsteproducenter förväntas sänka kostnaderna för skattebetalarna.

De flesta av åtgärderna förväntas öka produktiviteten i hälso- och sjukvården och möjligen minska väntetiderna. För att säkerställa att detta mål uppnås kommer det dock att krävas en noggrann övervakning vid genomförandet av reformen. De möjliga effektivitetsvinsterna genom en ökad integrering av primärvård och hälso- och sjukvårdstjänster på högre nivå samt en integrering av tjänstekedjor som inbegriper social- och hälsovårdstjänster kan komma att äventyras om den ökade valfriheten inte genomförs med försiktighet. Det gäller framför allt incitament att tillhandahålla tjänster även i avlägset belägna områden och att undvika att vissa tjänsteproducenter selektivt väljer patienter med bättre hälsostatus.

En budgetram för landskapen som genomförs på ett ändamålsenligt sätt borde minska takten på ökningen av den offentliga skuldsättningen. Utgående från beräknade referensvärden förväntas hälso- och sjukvårdskostnaderna öka med 2,4 % per år i reala termer, men reformen minskar ökningen till 0,9 %. Målet att minska ökningen av utgifterna är ambitiöst sett till Finlands tidigare resultat. Att upprätthålla en sådan tillväxttakt under en längre period skulle också vara ett bra resultat (jämfört med resten av EU), men inte

([13]) Andra orsaker är finansiella eller geografiska hinder.

nödvändigtvis exceptionellt. Det nominella värdet av de planerade besparingarna skulle resultera i en 3 procentenheter lägre offentlig skuldkvot 2028, jämfört med referensscenariot i skuldhållbarhetsövervakningen (se diagram 3.1.2) (Europeiska kommissionen, 2018b). Om reformen genomförs framgångsrikt har den därmed även potential att förbättra den finanspolitiska hållbarheten på medellång sikt. Det finns dock en risk för att de faktiska besparingarna kommer att svika förväntningarna, eftersom de verkar ha tagits fram med hjälp av en top-down-strategi i stället för med hjälp av särskilda åtgärder som ökar effektiviteten. Dessutom har några kommuner i mer avlägset belägna delar av landet nyligen blivit rädda att tjänsterna flyttar till ett fåtal centrala städer i de framtida landskapen. För att förhindra detta har de börjat lägga ut sina hälso- och sjukvårdstjänster på entreprenad vid privata sjukhus inom ramen för fleråriga tjänsteavtal. Dessa avtal kan komma att komplicera genomförandet av reformen.

3.1.2. KVALITET I DE OFFENTLIGA FINANSERNA OCH BESKATTNINGEN

Ökade utgifter för socialt skydd har lett till att nivån på de offentliga utgifterna i Finland hör till en av de högsta i EU och har trängt undan andra utgifter. De sammanlagda offentliga utgifterna var 56,9 % av BNP 2015, vilket är nästan 8 procentenheter mer än tio år tidigare. Runt 6 procentenheter av denna ökning beror på högre utgifter för socialt skydd, vilket bland annat omfattar ålderspensionen ([14]), eftersom antalet ålderspensionärer ökade med en tredjedel från 2005 till 2015. En fullgod pensionsförsäkring säkerställer en hygglig livskvalitet efter pensioneringen och ger stabilitet i hushållens disponibla inkomster och konsumtion, vilka konstant har ökat sedan 2005. Den relativa andelen av de övriga kategorierna för den offentliga konsumtionen har i stort sett varit stabil. Under 2016 var skattetrycket 44,3 % av BNP, vilket är en ökning med 1,8 procentenheter av BNP från 2005. Sedan 2009 har den offentliga förvaltningen haft primära underskott. Följaktligen ökade Finlands bruttoskuldkvot i förhållande till BNP från 40 % under 2005 till 63,6 % under 2015.

Finland spenderar 50 % mer än EU-genomsnittet på statligt stöd. Enligt kommissionens övervakning av statligt stöd spenderade Finland 1 % av BNP på statligt stöd 2015, medan EU-genomsnittet låg på 0,7 % av BNP. I en studie som nyligen har gjorts av arbets- och näringsministeriet (Rothovius, 2017) uppskattades det att de årliga utgifterna för företagssubventioner uppgår till 4 miljarder euro (cirka 2 % av BNP). Runt 2,9 miljarder euro av dessa subventioner ges via skattesystemet i form av skatteavdrag, skattebefrielser och sänkta skattesatser på specifik industriverksamhet och bränslen. Subventioner som endast syftar till att stödja kostnadskonkurrenskraften för icke innovativa och etablerade företagsstrukturer är synnerligen ineffektiva när det gäller att stödja den långsiktiga produktivitetstillväxten. Dessutom bidrar de inte till ekonomisk förnyelse och tenderar att snedvrida resursfördelningen (investeringar, finansiering och arbetskraft) (Maliranta m.fl., 2016, Rauhanen m.fl., 2015).

([14]) De sammanlagda offentliga utgifterna för pensioner var 10,7 % av BNP 2005 och 13,1 % av BNP 2015. Kostnaderna för enbart ålderspensionen ökade från 6,7 % till 10,1 % av BNP under samma period. De sammanlagda utgifterna för åldersrelaterade sociala förmåner ökade från 8,3 % av BNP 2005 till 12,4 % av BNP 2015.

Diagram 3.1.2: **Offentlig konsumtion som andel av BNP, uppdelad enligt ändamål, 2005, 2010, 2015, Finland och EU.**

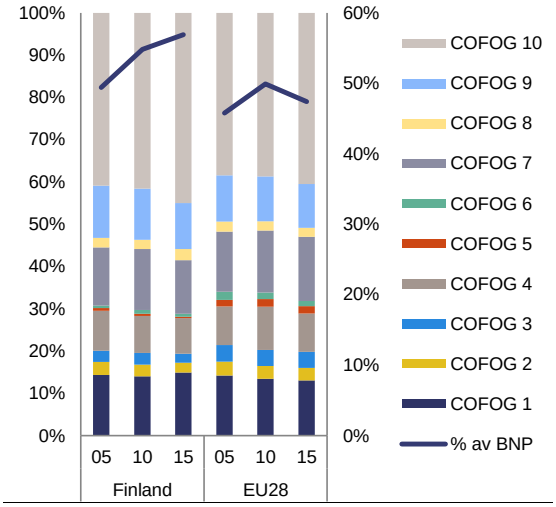

1) Ändamålsindelning av den offentliga sektorns utgifter (COFOG): 1. Allmän offentlig förvaltning, 2. Försvar, 3. Samhällsskydd och rättsskipning, 4. Näringslivsfrågor, 5. Miljöskydd, 6. Bostadsförsörjning och samhällsutveckling, 7. Hälso- och sjukvård, 8. Fritidsverksamhet, kultur och religion, 9. Utbildning och 10. Socialt skydd.
2) Andel av BNP på höger axel
Källa: Europeiska kommissionen

Diagram 3.1.3: **Skatteintäkter från miljöskatter, 2010 och 2015.**

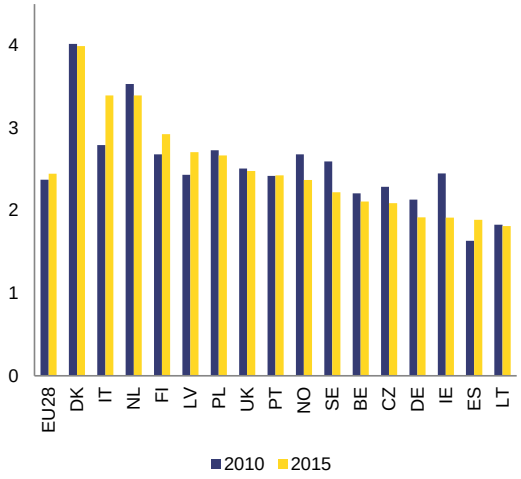

1) Energiskatter omfattar skatter på energiprodukter som används både för transport och stationära ändamål. 2) Transportskatter omfattar skatter med anknytning till ägande och användning av fordon. De omfattar även skatter på andra transportmedel, såsom flygplan, och relaterade transporttjänster. 3) Skatt på föroreningar är bland annat skatter på uppmätta eller beräknade utsläpp till luft (utom skatter på koldioxidutsläpp) och vatten, på avfallshantering och på buller. 4) Resursskatter omfattar alla skatter som är kopplade till utvinning eller användning av en naturresurs.
Källa: Europeiska kommissionen

Finland är fortfarande ett land med relativt hög beskattning. Det sammanlagda skattetrycket uppgick till 44,3 % av BNP 2016. Den gradvisa sänkningen av inkomstbeskattningen, samtidigt som den indirekta beskattningen har ökat, har bidragit till en skatteväxling från inkomstbeskattning till andra skattebaser. Detta har gjort skattestrukturen mer tillväxtfrämjande. Nivån på inkomstbeskattningen (13,3 % av BNP) är dock fortfarande bland de högsta i EU. Den höga inkomstbeskattningen åtföljs av sociala avgifter, som stod för närmare 13 % av BNP 2015 och huvudsakligen betalas av arbetsgivaren. De sociala avgifterna har nyligen ökat till följd av att pensionsavgifterna har ökat. När Finlands regering lade fram sin senaste pensionsreform, som trädde i kraft 2017, gavs det indikationer om att det inte skulle finnas något behov av att öka avgifterna ytterligare för att säkerställa hållbarheten hos det inkomstrelaterade pensionssystemet. Enligt de senaste prognoserna som godkändes av arbetsgruppen för åldrande inom kommittén för ekonomisk politik förväntas bidragen till pensionsförsäkringen öka i framtiden för att garantera finansieringen av pensionssystemet. Detta kommer att öka skattetrycket.

Finland står inför utmaningen att stödja investeringar som tillgodoser långsiktiga behov i ekonomin. Trots att investeringarna ligger något över EU-genomsnittet, har de sjunkit under de senaste åren. Andelen privata investeringar är lägre än i EU i genomsnitt (Europeiska kommissionen, 2017a). Skattesystemets utformning kan bidra till att stimulera produktiva investeringar. En expertgrupp som inrättats av finansministeriet för att se över strukturen hos och storleken på företagsbeskattningen konstaterade i början av 2017 att företagsbeskattningen var konkurrenskraftig i en internationell jämförelse. En genomgripande reform är därför inte planerad. Expertgruppen föreslog vissa ändringar av beskattningen av utdelningar (från onoterade företag) och förvärvsinkomst. Dessa ändringar syftar till att öka effektiviteten och neutraliteten i skattehänseende och därmed främja produktiviteten och den ekonomiska tillväxten (Järvikare m.fl., 2017).

Även om de återkommande fastighetsskatterna är låga, är miljöskatterna i Finland höga jämfört med andra EU-länder och de fortsätter

att öka. Under 2015 var intäkterna från återkommande fastighetsbeskattning (0,8 % av BNP), som är ett av de områden som har minst snedvridande effekt på den ekonomiska tillväxten, märkbart under EU-genomsnittet (1,7 % av BNP). Däremot låg intäkterna från miljöskatter (2,9 % av BNP) över EU-genomsnittet på 2,4 % (se diagram 3.1.3). Andelen skatteintäkter från miljöskatter har också ökat gradvis, samtidigt som sammansättningen har förändrats. Skatterna på koldioxidutsläpp från värme, kraftverk och maskiner samt avfall har gradvis ökat, liksom avfallsskatten.

Det finanspolitiska ramverket

Finland är det enda landet i euroområdet vars makroekonomiska prognoser som ligger till grund för budgetplanen tas fram av finansministeriet. Förvaltningen av den ekonomiska avdelningen vid ministeriet är skild från budgetavdelningen, och enligt den lag som antogs våren 2015 är den ekonomiska avdelningen oberoende i sin prognosverksamhet. I stabilitetsprogrammet för 2017 baserade sig dock de makroekonomiska prognoserna för 2018–2020 på utvecklingen i enlighet med målen i regeringsprogrammet. Därmed verkar det som om det makroekonomiska scenario som låg till grund för stabilitetsprogrammet anpassades så att regeringens finanspolitiska mål nåddes, i stället för att föreslå konkreta åtgärder som skulle göra det möjligt för regeringen att nå sina finanspolitiska mål. Detta väckte frågor om huruvida det makroekonomiska scenariot var realistiskt och opartiskt och huruvida det var förenligt med tvåpacket ([15]) för att förbereda de finanspolitiska planerna på medellång sikt på grundval av oberoende makroekonomiska prognoser.

([15]) Inom ramen för förordning (EU) nr 472/2013, som kallas tvåpacket, infördes i maj 2013 gemensamma budgetbestämmelser för medlemsstaterna i euroområdet, vilka stärkte den budgetmässiga övervakningscykeln och ytterligare förbättrade den ekonomiska styrningen i euroområdet.

3.2 FINANSSEKTORN

3.2.1 BANKSEKTORN

Finansiella sundhetsindikatorer visar att banksektorn på det hela taget är i gott skick. Finska långivare är fortfarande anmärkningsvärt välkapitaliserade och har en hög förmåga att absorbera förluster. Vid slutet av 2016 låg den genomsnittliga primärkapitalrelationen ([16]) på 23,1 %, vilket är en av de högsta nivåerna i EU (tabell 3.2.1) och primärkapitalinstrument står för den största delen av kapitalet. De största bankerna nådde goda resultat i Europeiska bankmyndighetens stresstest 2016, med starka kapitalnivåer både i ett grundscenario och i ett stresscenario. De nödlidande lånens andel av bruttolånen är fortfarande låg ([17]). Lönsamheten inom sektorn är i allmänhet god, med en avkastning på eget kapital på 9 %, även om det finns vissa skillnader mellan bankerna ([18]). I den rådande låga räntemiljön sjönk räntenettot med nästan 4 %, medan driftskostnaderna inom sektorn, framför allt it-investeringarna, ökade. Systemets K/I-tal är ändå fortfarande relativt stabilt och ligger under EU-genomsnittet ([19]). Banksektorn är stor (totalt tio banker), men ganska koncentrerad: de tre största bankerna står för totalt 72,2 % av utlåningen och 77,7 % av inlåningen.

Tabell 3.2.1: **Finansiella sundhetsindikatorer, alla banker i Finland**

(%)	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nödlidande lån	0,8	0,8	0,7	1,4	1,3	1,3
Täckningsgrad	-	-	-	36,0	37,9	36,3
Utlånings-/inlåningskvot*	142,3	139,9	139,2	139,6	136,7	139,1
Primärkapitalrelation	13,7	16,3	15,5	16,6	22,4	23,1
Kapitalrelation	14,4	17,2	16,3	17,5	23,8	24,6
Avkastning på eget kapital	7,6	8,9	8,1	9,1	8,3	8,7
Avkastning på tillgångar	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5

*) Europeiska centralbankens aggregerade balansräkning: utlåning (utom till den offentliga sektorn och monetära finansinstitut)/inlåning (utom från den offentliga sektorn och monetära finansinstitut)
Källa: ECB:s konsoliderade bankuppgifter (CBD)

Finansinspektionen i Finland har nyligen uppmärksammat det stora beroendet av kapitalmarknadsfinansiering, men refinansieringsriskerna kvarstår. Den privata sektorns inlåning i det inhemska banksystemet är fortfarande låg ([20]). Finländska banker lånar i stället i stor utsträckning från investeringsbanker, s.k. kapitalmarknadsfinansiering, som nästan uteslutande består av säkerställda obligationer med genomsnittliga löptider på över ett år. Utlånings-/inlåningskvoten är därför relativt hög i banksystemet och ligger på närmare 140 % (2016). Till följd av den låga räntemiljön och hushållens låga sparande är utrymmet för att öka inlåningen begränsat. Bankerna har därför stora portföljer av likvida tillgångar som de kan sälja för att ha tillgång till likvida medel i nödfall. Eftersom kapitalmarknadsfinansiering är en volatil finansieringskälla har Finansinspektionen nyligen rekommenderat att bankerna förlänger löptiderna för finansieringarna, minskar den kortfristiga finansieringen och utarbetar ändamålsenliga beredskapsplaner. Många långivare löper emellertid risk för att få sina tillgångar frysta i samband med kapitalmarknadsfinansiering utan säkerhet. Följden kan bli finansieringsgap när marknadsläget är ansträngt.

Diagram 3.2.1: **Utlåning till den privata sektorn – förändringar i lånen (12-månadersförändring)**

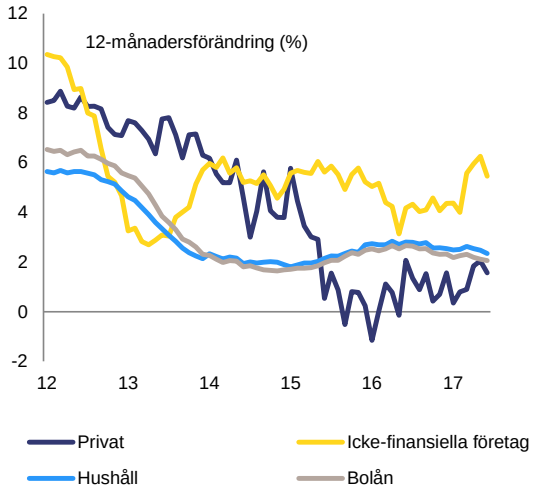

Källa: Europeiska centralbanken

Starka band med de övriga nordiska länderna och de baltiska länderna kan ge spridningseffekter via finanssystemet (se Europeiska kommissionen, 2018a). Sverige står inför obalanser i form av hög privat skuldsättning och övervärderade bostadspriser. Den privata

([16]) Primärkapitalrelationen är förhållandet mellan en banks kärnkapital och dess totala riskvägda tillgångar.
([17]) 1,3 % i december 2016 jämfört med 5 % i genomsnitt i EU.
([18]) Under 2016 var avkastningen på eget kapital 8,7 % jämfört med 3,3 % i genomsnitt i EU.
([19]) 54 % 2016 jämfört med 51 % 2015. EU-genomsnittet var 66 %.
([20]) 33 % av de totala skulderna jämfört med 54 % i euroområdet.

sektorns höga skuldsättning, särskilt hushållens, gör ekonomin sårbar för makroekonomiska chocker. I händelse av en stor, okontrollerad nedgång på bostadsmarknaden finns det risk för negativa spridningseffekter till de andra nordiska länderna via finanssystemet, inklusive Finland.

I september 2017 beslutade Nordeas styrelse att flytta sitt huvudkontor från Sverige till Finland före slutet av 2018. Beslutet måste ännu godkännas av bankens aktieägare. Även om Nordeas verksamhet i Finland inte förväntas ändras i någon större utsträckning vad gäller storlek eller sammankopplingar, kommer flytten att påverka systemet för finansiell tillsyn och resolution. Nordea, Nordens enda globala systemviktiga bank, hamnar under Europeiska centralbankens och den gemensamma tillsynsmekanismens direkta tillsyn och jämställs med jämbördiga banker ([21]). Med tanke på bankens storlek innebär det både möjligheter och risker för Finland att stå värd för Nordeas huvudkontor. Efter flytten förväntas de totala tillgångarna inom den finländska banksektorn uppgå till cirka 420 % av BNP, och Nordea kommer sett till tillgångarna att vara det största företaget som verkar från Finland. Om Nordea faktiskt flyttar sitt huvudkontor till Finland kommer buffertkraven för globala systemviktiga institut (G-SII) att tillämpas automatiskt. En systemriskbuffert har också lagts till den finländska tillsynsmyndighetens verktygslåda.

3.2.2 TILLGÅNG TILL FINANSIERING

Tillgången till kredit ökar endast långsamt i Finland. Utlåningen till ekonomin ökar stadigt, liksom BNP. Fram till september 2017 hade utlåningen till företag (lån – årligt glidande medelvärde) ökat med 5,4 %, medan bolånesegmentet fortsatte att öka med 2,0 %, i båda fallen mätt som tolvmånadersförändring (diagram 3.2.1). Förändringarna i låneflöden till hushållen var ännu större (6,9 % i september 2017 – årligt glidande medelvärde), vilket tyder på en upptrappning. Denna utveckling återspeglar den låga räntenivån och ett ökat förtroende hos konsumenterna, framför allt konsumenternas alltmer positiva syn på sin egen ekonomi.

Bankerna spelar en viktig roll i finansieringen av ekonomin. I allmänhet har företagen och de icke-professionella kunderna råd att låna pengar, eftersom banksystemet snabbt har fört vidare de rekordlåga räntorna till realekonomin. Stora företag kan få finansiering genom emission av aktier och skuldebrev, medan banklån är den främsta finansieringskällan för små- och medelstora företag.

Små och medelstora företags tillgång till finansiering är fortfarande relativ enkel jämfört med de flesta andra EU-länder. Under 2016 begränsades inte de små och medelstora företagens tillgång till bankfinansiering, och hindren för finansiering föreföll begränsade. Bankerna verkade vara mer villiga att låna ut pengar, framför allt på grund av de förbättrade allmänna ekonomiska utsikterna. Kostnaderna för att låna pengar ökade emellertid, och för det mesta krävdes säkerheter. Vid ett första påseende verkade banklån vara mindre attraktiva men mer lättillgängliga för små och medelstora företag än andra former av finansiering, såsom gräsrotsfinansiering, person-till-person-lån eller finansiering via affärsänglar (ECB, 2017). Under 2015 låg de totala årliga riskkapitalinvesteringarna i finländska företag kvar på 0,05 % av BNP och är de näst högsta i EU efter Luxemburg (0,08 % av BNP).

3.2.3 BOSTADSMARKNADEN

Bottenläget är nått för de reala bostadspriserna. De reala bostadspriserna återhämtade sig något under den första hälften 2017 (+0,8 %), efter den negativa tillväxten 2015–2016 och en något snabbare nedgång 2013–2014. Värderingsgapet verkar också ha minskat (se diagram 3.2.2), även om priserna i Helsingforsregionen fortsätter att öka. Det finns inga tecken på en allmän prisövervärdering på nationell nivå.

([21]) Brittiska banker ingår inte i euroområdet och står under tillsyn av Prudential Regulation Authority. Denna myndighet inrättades 2012, och är ett finansiellt tillsynsorgan i form av ett aktiebolag som helt och hållet ägs av den brittiska centralbanken.

Diagram 3.2.2: **Övervärderingsgap för pris/inkomst, pris/hyra och en värdering av fundamenta – Finland**

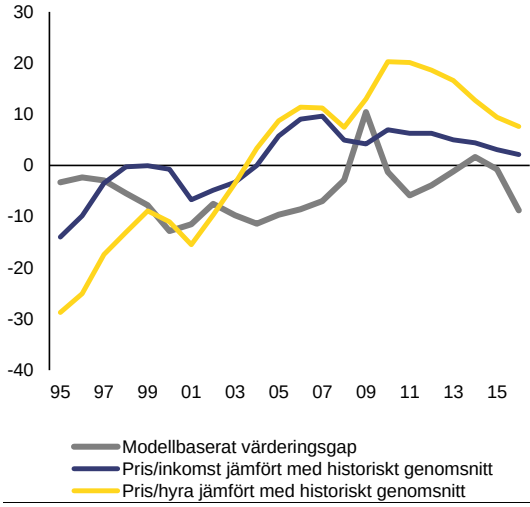

Övervärderingsgapet beräknat som ett genomsnitt av pris/inkomst, pris/hyra och en värdering av fundamenta. Se Philiponnet och Turini (2017) för närmare uppgifter om metoden.
Källa: Europeiska kommissionens beräkningar

De regionala skillnaderna är mycket stora på den finska bostadsmarknaden. I Helsingforsregionen var genomsnittspriset per kvadratmeter 2017 dubbelt så högt som på andra orter. De flesta nya arbetstillfällen skapas i Helsingforsregionen. Flytten från landsbygden fortsätter. Efterfrågan på bostäder är därför stor i Helsingforsregionen, och utbudet håller inte alltid jämna steg med den stigande efterfrågan (Marrez m.fl., 2013). Bostadspriserna stiger därför snabbare än inkomsterna i Helsingforsregionen. I många områden har priserna i själva verket sjunkit i förhållande till inkomsterna och marknadsräntorna till följd av att befolkningen flyttar till tätorterna och därmed minskar (Nordea, 2017). Detta begränsar arbetskraftens rörlighet, framför allt för lågkvalificerade arbetstagare och familjer med begränsade inkomster.

Diagram 3.2.3: **Bostadsbyggandets andel av BNP — årlig förändring i %**

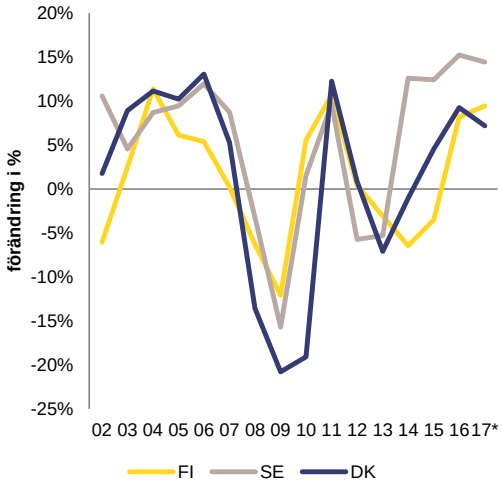

Källa: Europeiska kommissionen

Sedan 2015 har byggandet av bostäder ökat. I Finland, Sverige och Danmark går byggandet till stor del i cykler. Byggandet följer räntorna och utvecklas därför efter ECB:s penningpolitiska beslut och EU:s konjunkturcykel ([22]). Beroende på cykeln ([23]) varierar därför bostadsbyggandets andel av BNP mellan 5 % och 6,7 %. Under 2017 verkade bostadsbyggandet plana ut, och dess andel av BNP nå sin topp (se diagram 3.2.3). Fler byggnadslov för bostäder (i m² av den användbara golvytan) beviljades fortfarande under de tre första kvartalen 2017, vilket tyder på att fler nya bostäder väntas under 2018. Samtidigt avskaffas politiska incitament som stimulerar hushållen att köpa bostäder, i synnerhet skatteincitament för bolån (se avsnitt 3.2.1). På samma gång förväntas ECB:s penningpolitik bli allt mindre ackommoderande från och med 2018, och följderna förväntas bli negativa på hushållens investeringar och därigenom på bostadsbyggandet i Finland och på andra håll.

([22]) Konjunkturcykelns och den regionala migrationens inverkan på efterfrågan av bostäder och bostadspriser i tillväxtcentrum kommer att undersökas i detalj i en separat publikation.
([23]) Som jämförelse kan nämnas att andelen varierade mellan 2,5 % och 6 % i Sverige, och trenden har varit klart uppåtgående under de senaste konjunkturcyklerna.

3.2.4 DEN PRIVATA SEKTORNS SKULDSÄTTNING

De totala privata skulderna håller på att minska, men hushållens skulder kan långsamt komma att öka. Under 2016 minskade de totala privata skulderna med 3,6 procentenheter. De uppgår nu till 149,3 % av BNP och ligger klart över det vägledande tröskelvärdet på 133 % i samband med förfarandet vid makroekonomiska obalanser. Samtidigt har kredittillväxten inom den privata sektorn minskat till 2,2 % av BNP, vilket är avsevärt lägre än tröskelvärdet på 14 % i samband med förfarandet vid makroekonomiska obalanser. Man måste emellertid hålla ett noggrant öga på hushållens långsamt ökande skuldsättning (se avsnitt 3.2.6).

3.2.5 DE ICKE-FINANSIELLA FÖRETAGENS SKULDSÄTTNING OCH FINANSIERING

Riskerna i samband med de icke-finansiella företagens skuldsättning förefaller begränsade och på väg att minska. De icke-finansiella företagens totala skulder uppgick till 82,1 % av BNP 2016 och är fortsättningsvis relativt höga men stabila och minskar till och med långsamt. Vad gäller de nya riktmärken som togs fram av Lime-arbetsgruppen ([24]) (Europeiska kommissionen, 2017b, Philiponnet m.fl., 2017) låg de icke-finansiella företagens skulder något över det tröskelvärde där försiktighet måste iakttas (75 %), men de var klart lägre än de fundamentabaserade riktmärkena (99,4 % av BNP) ([25]). Under senare år har det positiva gapet till försiktighetströskelvärdet snabbt minskat, medan det negativa gapet till det fundamentabaserade riktmärket ökat (se diagram 3.2.4).

([24]) Arbetsgruppen om Lissabonmetodologin (Lime) är den tekniska och metodologiska gruppen i kommittén för ekonomisk politik.

([25]) De fundamentabaserade riktmärkena härleds från regressioner som ska fånga de viktigaste bestämningsfaktorerna för kredittillväxt med beaktande av en given ursprunglig skuldkvot. Försiktighetströskelvärden utgör de skuldtrösklar som signalerar att sannolikheten för en bankkris är hög och de minimerar sannolikheten för missade kriser eller falska varningar.

Diagram 3.2.4: **Gap till försiktighetströsklar och fundamentbaserade riktmärken för icke-finansiella företag (IFF) och hushåll (HH)**

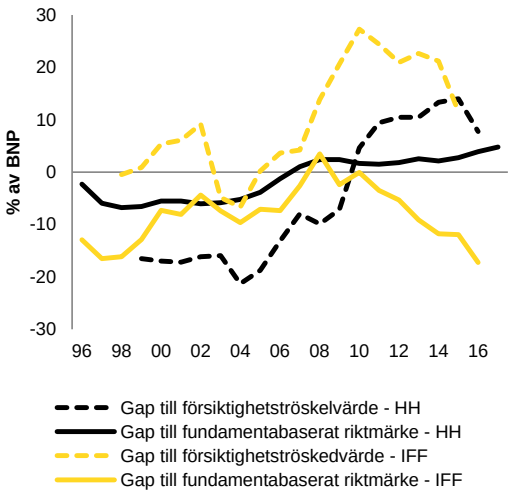

Källa: Europeiska kommissionen

3.2.6 HUSHÅLLENS SKULDSÄTTNING

De finländska hushållens skuldsättning var hög, 67,1 % av BNP 2016, och ökade måttligt ([26]) (se diagram 3.2.5). När det gäller skulderna i förhållande till disponibel bruttoinkomst under det första kvartalet 2017 (tre års genomsnitt) låg Finland på åttonde plats i EU-28 ([27]). Hushållens tillgångar, både finansiella och icke-finansiella (främst fast egendom), var emellertid också omfattande, 138 % respektive 205 % av BNP. Hushållens skulder ökade endast måttligt (2,5 %) under 2017.

Hushållens sparkvot är låg, och inga aktiva insatser görs för att minska skulderna. Under de senaste åren har konsumtionen ökat kraftigare än de disponibla inkomsterna, till följd av ökat konsumentförtroende och lägre räntor. Till följd av detta har konsumtionskrediterna ökat snabbt, och en stor del av bolånen innehas av mycket skuldsatta låntagare. Under 2016 var andelen nödlidande lån ändå ett av de lägsta i EU, även om den ökat något. Hushållens sparkvot är låg, endast cirka 6 %, och hälften av kvoten i euroområdet.

([26]) De motsvarande siffrorna för de övriga nordiska EU-länderna, Sverige och Danmark, var förhållandevis högre.

([27]) Lägre än i Danmark, Nederländerna, Cypern, Sverige, Irland, Luxemburg och Storbritannien.

Diagram 3.2.5: **Hushållens skuldsättning (hushållens skulder i förhållande till BNP) (1)**

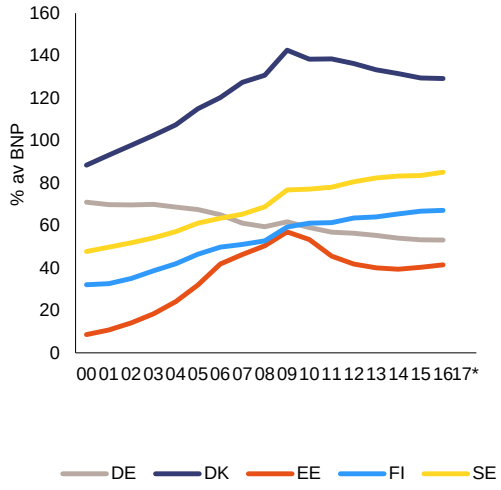

1) ENS 2010
Källa: Europeiska kommissionen

Hushållen verkar avlägsna sig långsamt från sina fundamentabaserade riktmärken för skulder. Enligt riktmärkena för att bedöma privata skulder förefaller de finländska hushållens skuldsättning ligga något över försiktighetströskelvärdet (59,1 % av BNP 2016) och de fundamentabaserade riktmärkena (63,1 % av BNP 2016). Under 2016 minskade det positiva gapet till försiktighetströskelvärdet snabbt, medan det positiva gapet till det fundamentabaserade riktmärket föreföll öka (se diagram 3.2.4). De relativt höga skuldhållbarhetsindikatorerna på medellång och lång sikt (S1 respektive S2) ([28]) understryker också att hushållens alltför stora skuldsättning beror på alltför små besparingar (S1) och kan förvärras på lång sikt till följd av demografiska förändringar och andra långsiktiga faktorer (S2).

Bolån med rörlig ränta till hushåll är den vanligaste lånekategorin i Finland. Bolånen stod för 75,3 % av hushållens totala lån. Andelen nya bolån med rörlig ränta var mycket hög (97 %). I juni 2017 var den genomsnittliga räntan för bolån så låg som 1,54 %, och i genomsnitt 1,07 % för nya bolån. Räntorna förväntas emellertid stiga på medellång sikt. Såväl hushållen som bankerna löper därmed en risk, i synnerhet som endast 27 % av de nya bolånen med rörliga räntor på senare tid varit lån med rak amortering. För de övriga skulle delbetalningarna per månad stiga.

Flera åtgärder har vidtagits för att minska riskerna i samband med hushållens höga och ökande skuldsättning. I november 2016 offentliggjorde Europeiska systemrisknämnden varningar till åtta medlemsstater, däribland Finland, om sårbarheter på medellång sikt inom bostadsfastighetsbranschen. De viktigaste sårbarheterna omfattar en ojämn fördelning av bolåneriskerna mellan hushållen, den höga belåningsgraden och lånens låga riskvikt i bankernas balansräkning ([29]). Den finska regeringen håller på att fasa ut den avdragsgilla ränteandelen för bolån i beskattningen. Avdragsrätten begränsas till 35 % av räntebetalningarna 2018 och till 25 % 2019. Sedan juli 2016 kräver lagen att bankerna inför ett lånetak för nya bolån (90 %, men 95 % för dem som köper sin första bostad). Från och med januari 2018 ska dessutom en institutsspecifik miniminivå på 15 % för den genomsnittliga riskvikten för bolån tillämpas på kreditinstitut som använder den s.k. internmetoden. Om räntan är fortsatt låg minskar hushållens skuldsättning troligtvis inte nämnvärt under de kommande åren. Det sätt på vilket konsumenterna skaffar sina lån är en källa till oro. En allt högre andel av lånen beviljas av banker eller företag som inte är registrerade som banker i Finland (banker registrerade i utlandet, icke-finansiella företag, t.ex. företag som säljer konsumentvaror och person-till-person-lån samt gräsrotsfinansiering). Avsaknaden av ett heltäckande kreditregister med såväl positiva som negativa uppgifter om gäldenärerna kan därför förhindra banker från att få en klar översikt över hushållens verkliga skuldsättning (IMF, 2017a).

([28]) Skuldhållbarhetsindikatorerna motsvarar en varaktig ändring av sparkvoten för att i) nå det grundläggande riktmärket för skulder inom femton år (S1) och ii) säkerställa att de finansiella skulderna så småningom återbetalas (S2).

([29]) Förhållandet mellan eget kapital och tillgångar är därför ett av de lägsta i OECD (OECD, 2016a).

3.3 ARBETSMARKNAD, UTBILDNING OCH SOCIALPOLITIK

3.3.1 ARBETSMARKNAD

Arbetsmarknaden

Situationen på arbetsmarknaden började förbättras 2016. Antalet sysselsatta ökade med 0,5 % både 2016 och 2017 och ökningen förväntas fortsätta 2018 och 2019 (diagram 3.3.1). Den ökade tilltron till ekonomisk expansion har gjort att fler personer som tidigare stod utanför arbetskraften har börjat söka jobb. Därför har den totala arbetslösheten bara minskat från 8,8 % under 2016 till 8,7 % under 2017. Sysselsättningsgraden har ökat successivt från 68,5 % under 2015 till närmare 70 % under 2017, främst tack vare den ökade andelen äldre förvärvsarbetande arbetstagare ([30]). Sysselsättningsgraden är dock fortfarande lägre än i de övriga nordiska länderna. Under 2016 minskade ungdomsarbetslösheten märkbart med 2,3 procentenheter till 20,1 %, vilket närmar sig EU-genomsnittet på 18,8 %. Andelen 15–24-åringar som varken arbetar eller studerar har också minskat och är nu till 9,9 %, jämfört med 10,6 % under 2015.

Diagram 3.3.1: **Arbetsmarknadsindikatorer**

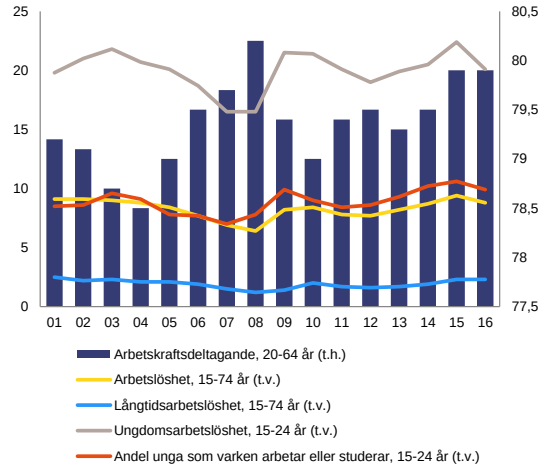

Källa: Europeiska kommissionen

Utveckling och matchning på arbetsmarknaden

Antalet nya arbetstillfällen har ökat måttligt sedan 2016 och skillnaderna mellan regioner och sektorer har ökat. Nyligen har andelen sysselsatta ökat mest under en tolvmånadersperiod inom tillverkningsindustrin och icke-exponerade tjänstesektorer, bland annat i bygg- och anläggningssektorn (diagram 3.3.2), medan en del arbetstillfällen har försvunnit inom exponerade tjänstesektorer. Av tillväxtregionerna klarar sig sydvästra Finland särskilt bra just nu, tack vare varvsindustrin och bilmonteringsindustrin. För att råda bot på specifika kompetensbrister i sydvästra Finland har ett nytt universitetssamarbete inletts. Syftet med samarbetsprojektet FITech är att erbjuda den utbildning som behövs inom tillverkningsindustrin och tillhandahålla skräddarsytt stöd för industrins tillväxt i regionen. Dessutom måste man se till att det finns lämpliga bostäder och fungerande transportförbindelser i den delen av landet (Aho, 2017) (se även avsnitt 3.2.3).

Diagram 3.3.2: **Sysselsättningens utveckling efter sektor**

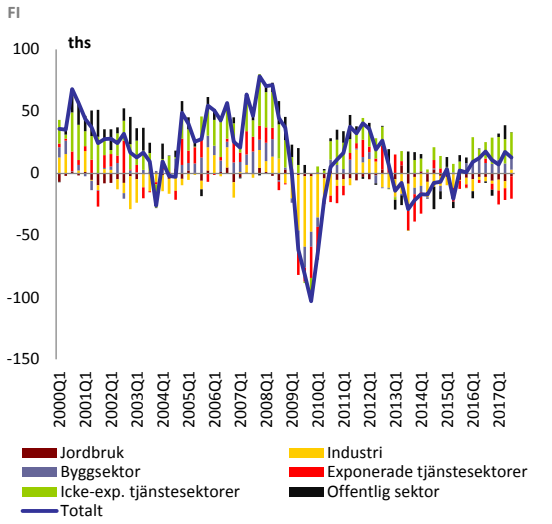

Källa: Europeiska kommissionen

Vakansgraden fortsätter att öka, men enligt färska uppgifter råder det brist på arbetskraft framför allt inom bygg- och anläggningssektorn och i tjänstesektorn. Allt fler företag vill nyanställa och allt fler arbetstillfällen lediganslås genom den offentliga arbetsförmedlingen (diagram 3.3.3). Under 2017 ökade vakansgraden till 1,8 %, vilket är något under EU-genomsnittet på 2 %. Konkurrensen om arbetstillfällen bör ha minskat då det nyligen fanns ungefär sju sökande för varje ledigt jobb, jämfört med tio sökande för två sedan.

([30]) Sysselsättningsgraden bland äldre arbetstagare (55–64 år) har ökat under de senaste åren och var 74,0 % under det andra kvartalet 2017.

Faktaruta 3.3.1: Övervakning av resultaten mot bakgrund av den europeiska pelaren för sociala rättigheter

Den 17 november 2017 proklamerade Europaparlamentet, rådet och Europeiska kommissionen den europeiska pelaren för sociala rättigheter som innehåller 20 viktiga principer och rättigheter för medborgarna i EU. Mot bakgrund av följderna av den ekonomiska krisen, de samhälleliga förändringarna på grund av den åldrande befolkningen, teknikens utveckling och nya arbetssätt kan pelaren visa vägen för en förnyad konvergensprocess mot bättre arbets- och levnadsvillkor.

FINLAND		
Lika möjligheter och tillgång till arbetsmarknaden	Unga med högst grundskoleutbildning (% av åldersgruppen 18-24 år)	Genomsnittlig
	Sysselsättningsklyfta mellan könen	Bra men bör övervakas
	Förhållande mellan inkomstkvintiler (S80/S20)	Bästa resultat
	Risk för fattigdom eller social utestängning (i %)	Bästa resultat
	Unga som varken arbetar eller studerar (% av åldersgruppen 15-24 år)	Genomsnittlig
Dynamiska arbetsmarknader och rättvisa arbetsvillkor	Sysselsättningsgrad (% av åldersgruppen 20-64 år)	Genomsnittlig
	Arbetslöshet (% av åldersgruppen 15-74 år)	Genomsnittlig
	Hushållens disponibla bruttoinkomst, ökning per invånare	Genomsnittlig
Socialt skydd och social delaktighet	Effekter av sociala transfereringar (utom pensioner) på minskad fattigdom	Bästa resultat
	Barn yngre än tre år i formell barnomsorg	Genomsnittlig
	Personer som enligt egen uppgift har icke tillgodosedda vårdbehov	Bör bevakas
	Digitala färdigheter	Bästa resultat

Resultaten klassificeras enligt en statistisk metod som godkänts av sysselsättningskommittén och kommittén för socialt skydd. Indikatorernas nivå och förändringar av dem jämförs med respektive genomsnitt i EU och utifrån detta placeras länderna i sju kategorier (från "Bästa resultat" till "Kritiska situationer"). Om indikatorns nivå t.ex. ligger nära EU-genomsnittet men förbättras snabbt så placeras landet i kategorin ”Bättre än genomsnittet”. Metoden beskrivs närmare i utkastet till gemensam sysselsättningsrapport 2018 [COM (2017) 674 final].

Finland får förhållandevis goda resultat för indikatorerna i den sociala resultattavlan[1] som stöder den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Av befolkningen har 76 % grundläggande eller över grundläggande färdigheter, och de sociala transfereringarna motverkar fattigdom.

Andelen som uppger att deras vårdbehov inte tillgodoses tyder på att det finns problem. Tillgången till hälso- och sjukvårdstjänster är för närvarande ojämn och andelen personer som uppger att deras vårdbehov inte tillgodoses på grund av väntetider är relativt högt (4 %). Som hälso- och sjukvårdssystemet är organiserat i dag är kontrasten stor mellan företagshälsovården med snabb tillgång till tjänster och den offentliga hälso- och sjukvården med långa köer. Samtidigt ökar behovet av vård- och omsorgstjänster, eftersom befolkningen åldras. Syftet med den planerade social- och hälsovårdsreformen (se avsnitt 3.1.3) är att angripa vissa av orsakerna till att alla inte har lika tillgång till hälso- och sjukvård.

Utbildningssystemet i Finland fungerar generellt sett bra. Ett tecken på utbildningens kvalitet är att utbildningsresultaten är mycket bra, även om resultaten i naturvetenskap och matematik har försämrats något (OECD, 2016b). De socioekonomiska förutsättningarna har relativt sett mindre betydelse för utbildningsresultaten, vilket visar på hög jämlikhet. En fördel är att lärarna är välutbildade och motiverade och att samarbetet mellan de berörda parterna fungerar väl.

[1] Den sociala resultattavlan består av 14 huvudindikatorer, varav 12 i dagsläget används för att jämföra medlemsstaternas resultat. Indikatorerna ”Aktiveringsåtgärder – deltagare i arbetsmarknadsåtgärder per 100 arbetssökande” och ”Ersättning per timme till anställd” används inte på grund av reservationer från medlemsstaterna. Möjliga alternativ kommer att diskuteras i de relevanta kommittéerna.

Ungefär ett av fyra företag i bygg- och anläggningssektorn eller tjänstesektorn uppgav dock 2017 att bristen på arbetskraft begränsade deras produktion. Inom tillverkningsindustrin är bristen på arbetskraft fortfarande relativt liten, men den håller på att öka. Sedan slutet av 2016 har arbetslösheten dessutom nästan helt slutat minska, samtidigt som det finns fler lediga jobb (diagram 3.3.4), vilket tyder på att företagen har svårare att rekrytera än tidigare. Beveridgekurvan visar att problemen med matchning ökade fram till 2015. Sedan dess har matchningen i stort sett varit oförändrad. Detta kan i viss mån bero på att arbetslösheten gradvis minskat då personer som tidigare varit utanför arbetskraften har börjat söka jobb efter den ekonomiska nedgången. En annan möjlig förklaring är att ekonomins struktur har ändrats och att vissa arbetstagare därför måste uppdatera sina färdigheter för att ha större chans att få jobb.

Diagram 3.3.3: **Brist på arbetskraft**

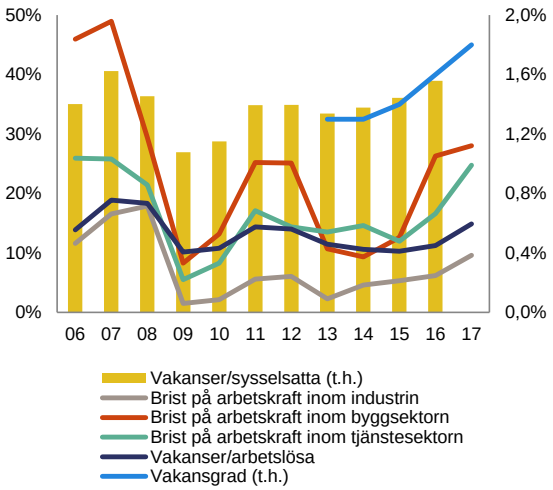

1)Vakanser/sysselsatta och vakanser/arbetslösa avser andelen vakanser som anmälts till den offentliga arbetsförmedlingen i förhållande till antalet registrerade anställda (i heltidsekvivalenter) respektive till antalet registrerade arbetslösa. Vakanser/arbetstillfälle avser den vakansgrad som uppmätts i företagsundersökningar. Bristen på arbetskraft mäts i andelen företag som uppger att arbetskraftsbrist är en faktor som begränsar produktionen (årsgenomsnitt av säsongrensade kvartalsuppgifter).
Källa: Beräkningar baserade på uppgifter från Eurostat och uppgifter från Europeiska kommissionens undersökningar om indikatorer på företagsklimat

Diagram 3.3.4: **Beveridgekurva**

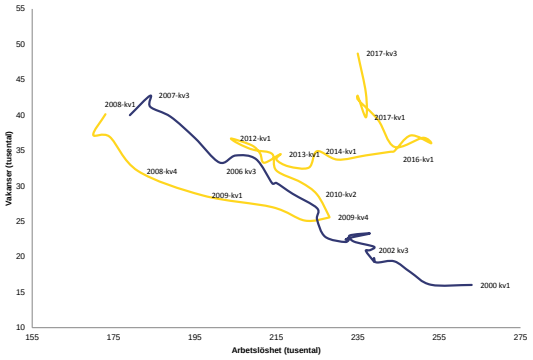

1) Vakanser som anmälts till den offentliga arbetsförmedlingen.
Källa: Europeiska kommissionen

Löneutveckling och kollektivavtal

Löneförhandlingarna för 2018 och framåt pågår för närvarande och de första resultaten är lovande. De kollektivavtal som hittills slutits i de största exportsektorerna (teknisk industri, skogsindustri, kemisk industri) pekar på fortsatt måttliga löneökningar 2018–2019 (se avsnitt 3.4). Den lönenivå man nu enats om kan sörja för att den stärkta konkurrenskraft som konkurrenskraftsavtalet gett upphov till inte går förlorad och att hushållens köpkraft potentiellt ökar. Det återstår att se huruvida de sektorer som inleder förhandlingarna i början av 2018 kommer att begränsa löneökningarna till de riktgivande nivåer som fastställs av de exporterande sektorerna.

I de sektorsspecifika avtal som ingicks i slutet av 2017 och i början av 2018 gavs vissa sektorer möjlighet att föra lokala förhandlingar om kollektivt avtalade löneökningar. I de huvudsakliga exporterande sektorernas avtal utgörs en del av den avtalade totala löneökningen av en allmän löneökning för samtliga arbetstagare i sektorn, medan en del av ökningen kan avtalas lokalt på företagsnivå ([31]). Storleken på den del av löneökningen som förhandlas lokalt varierar från sektor till sektor ([32]). I vissa sektorer har lokala förhandlingar om en del av löneökningen varit praxis redan under en längre tid (Utredningskommissionen för inkomst- och kostnadsutveckling, 2014). Möjligheterna till lokala förhandlingar infördes till viss del i och med konkurrenskraftsavtalet 2016 (Europeiska kommissionen, 2017c).

Företag som inte hör till någon arbetsgivarorganisation kan inte använda alla de möjligheter som finns till lokala förhandlingar. Arbetsgivarna (oftast små och medelstora företag) är i dessa fall bundna av de sektorsspecifika kollektivavtalen. För närvarande arbetar cirka 75 % av alla anställda för arbetsgivare som hör till en arbetsgivarorganisation och cirka 89 % omfattas av dessa kollektivavtal (Ahtiainen, 2016). Arbetsgivare som inte hör till en organisation får för närvarande inte utnyttja vissa av de möjligheter till lokala förhandlingar som ingår i kollektivavtalen (t.ex. om arbetstid). Detta kan göra det svårare för företagen att se till att de faktiska arbetskraftskostnaderna inte ökar mer än produktiviteten. Allmänt taget verkar arbetstagares och arbetsgivares kapacitetsuppbyggnad vara en förutsättning för framgångsrika lokala

([31]) För de flesta löneökningar finns ett reservalternativ som innebär att hela löneökningen sker i form av en allmän ökning om inget avtal kan nås lokalt.
([32]) Detta ingår i alla de avtal som har ingåtts hittills, men de är särskilt viktiga för den tekniska sektorn.

förhandlingar, särskilt i företag som inte hör till en arbetsgivarorganisation.

Utbud på arbetskraft

Att arbetskraften krymper och arbetskraftsdeltagandet bland den aktivaste åldersgruppen (30–44 år) minskar utgör en utmaning för den finska arbetsmarknadspolitiken. Befolkningen i arbetsför ålder (15–64 år) har minskat sedan 2010. Om man beaktar att andelen 30–44-åringar som står utanför arbetskraften dessutom har ökat snabbare än i övriga EU kan detta utgöra ett hot mot den finska välfärdsstaten.

Arbetskraftsdeltagandet bland hela befolkningen i åldersgruppen 20–64 år har ökat, men situationen för vissa åldersgrupper har försämrats. Detta är inte något som är specifikt för Finland, utan arbetskraftsdeltagandet bland den aktivaste åldersgruppen (30–44 år) i hela EU minskade från 94,1 % till 93,3 % mellan åren 2008 och 2016. Minskningen var dock mer markant i Finland (från 93,6 % till 90,8%) och fortsatte under 2017 (90,3 %), vilket innebär att arbetskraftsdeltagandet i denna åldersgrupp nu är det fjärde lägsta i EU. Arbetskraftsdeltagandet bland högutbildade verkar vara stabilt över tiden, men har minskat markant bland personer låg eller medelhög utbildning ([33]). Försörjningskvoten riskerar därmed att öka på medellång och lång sikt.

Det finns flera orsaker till att allt fler bland den aktivaste åldersgruppen står utanför arbetskraften (se tabell 3.3.1). Den största orsaken ser ut att vara utbildning, särskilt bland dem som har utbildning på medelhög nivå. Funktionsnedsättning och sjukdom är också orsaker till att man står utanför arbetskraften. Dessutom ökade andelen som inte har några incitament att söka arbete mellan 2008 och 2016.

Fler kvinnor än män har övergått från sysselsättning till att stå utanför arbetskraften, främst på grund av familje- och omsorgsansvar. Utbildning som orsak till att man står utanför arbetskraften ökade dock under samma period ([34]).

([33]) Det kumulerade arbetskraftsdeltagandet för personer med låg och medelhög utbildning var 58,7 % år 2008 men minskade till 51,9% under 2016.

([34]) Från 16,22 % under 2008 till 20,03 % under 2016 för kvinnor i åldern 30–44 år.

Allmänt taget är det vanligare att kvinnor i Finland deltar i arbetskraften jämfört med andra EU-länder ([35]), eftersom de normalt återvänder till jobbet efter perioder då de stått utanför arbetskraften av familjeskäl. Under senare tid har dock kvinnors arbetskraftsdeltagande minskat mer. Detta är förklaringen till att skillnaden i sysselsättningsgrad mellan könen har ökat (se faktaruta 3.3.1).

Tabell 3.3.1: **Andel utanför arbetskraften i Finland och i EU 2008 respektive 2016 – andel av den totala befolkningen i åldern 25–49 år**

	Finland						EU28	
	Män		Kvinnor		Totalt		Totalt	
	2008	2016	2008	2016	2008	2016	2008	2016
Utbildning	1,6	2,9	2,9	3,9	2,3	3,4	1,3	1,5
Sjukdom, funktionsnedsättning	3,2	3	2,3	3	2,8	3	2,4	2,7
Vård av barn	:	0,3	6,2	6,6	3,1	3,4	3,6	3,9
Inget tillgängligt arbete	0,3	0,7	0,3	0,5	0,3	0,6	0,8	1,1
Annat	1,8	2,5	8,4	9,6	5,2	6	9,7	9,5
Totalt	7,6	10,2	14,7	18,3	11,1	14,4	14,4	14

Källa: Europeiska kommissionen

De som är födda utanför EU klarar sig sämre på arbetsmarknaden än de som är födda i EU. Under 2016 var skillnaden i sysselsättningsgrad en av de högsta i EU (20,9 procentenheter), särskilt för kvinnor (27,6 procentenheter) då arbetskraftsdeltagandet bland kvinnor födda utanför EU är lågt. Skillnaderna i skolframgång mellan personer födda i och utanför EU är också större än genomsnittet och gäller även elever i andra generationen. Risken för fattigdom eller social utestängning är alltså hög ([36]).

Incitament att arbeta och aktiveringsåtgärder

Det finns fortfarande vissa bidragsfällor i Finland, men flera åtgärder vidtogs 2016 och 2017 i syfte att uppmuntra arbetssökande att ta emot ett arbete. Arbetslöshetsförmånerna har setts över och innebär från och med 2017 att utbetalningen av inkomstrelaterade arbetslöshetsförmåner har förkortats samtidigt som villkoren för att få förmånerna har skärpts. Arbetslöshetsförmånerna i Finland ligger för närvarande över genomsnittet i fråga om omfattning, storlek och längd (Europeiska kommissionen, 2018c). Från början av 2018 tillämpas ett ändrat förmånssystem, där arbetssökande som inte kan visa att de ”varit aktiva” i minst 18 timmar under en tremånadersperiod (dvs. har arbetat eller bedrivit

([35]) Arbetskraftsdeltagande (20–64 år) under 2016: var 77,7 % i Finland, medan genomsnittet i EU var 71,4 %.

([36]) 27,4 procentenheter, som är det femte högsta i EU.

företagsverksamhet) eller har deltagit fem dagar i sysselsättningsfrämjande service blir föremål för ekonomiska sanktioner. Rörlighetsunderstödet utvidgas också för att bättre täcka deltidsarbete. Det finns planer på att ge arbetssökande möjlighet att skaffa sig bättre kunskaper om företagande eller på andra områden med stor efterfrågan på arbetskraft under sex månader, utan att de går miste om arbetslöshetsförmåner. När det gäller att minska sådan byråkrati som skapar osäkerhet både i fråga om förmånernas nivå och om karenstidernas längd, har framstegen dock inte varit så stora. Enligt planerna ska ett inkomstregister som uppdateras i realtid tas i bruk 2019, vilket delvis kan bidra till att minska byråkratin.

Aktiveringsåtgärderna kan få positiva effekter om de kombineras med tillräckliga och bra aktiveringstjänster. De åtgärder som hittills införts inbegriper intervjuer med alla arbetslösa från och med 2017. Intervjuerna anses ha gett positiva resultat, men kan eventuellt vara begränsade till en uppdatering av statistiken, eftersom det har visat sig att många arbetslösa som är registrerade som arbetssökande inte längre söker arbete. Vidare har alla arbetssökande fortfarande inte intervjuats och målet på intervjuer var tredje månad har inte nåtts. Denna åtgärd kan också leda till att den offentliga arbetsförmedlingen inte längre har resurser att erbjuda tjänster till de arbetssökande som har de största behoven. De offentliga arbetsförmedlingarna verkar i nuläget inte ha tillräckligt med personal för att kunna tillhandahålla aktiveringstjänster för alla arbetslösa. Syftet med kravet på att de arbetslösa ska kunna visa att de varit aktiva är att uppmuntra dem till aktivt arbetssökande under hela den tid de omfattas av arbetslöshetsförsäkringen, men den kan leda till att arbetslösa tar emot mycket kortvariga anställningar eller kurser. För att dessa krav ska kunna tillgodoses har budgeten för aktiva arbetsmarknadsåtgärder höjts med cirka 10 miljoner euro, men det är oklart huruvida detta är tillräckligt för att alla behövande ska kunna erbjudas aktiveringsåtgärder. De mest utsatta arbetssökandena i regioner där det inte finns några jobb eller där aktiva arbetsmarknadsåtgärder inte är tillgängliga löper därför risk att förlora sin utkomst.

För ökad sysselsättning är det viktigt med integrerade tjänster för arbetslösa och personer utanför arbetskraften Många av de befintliga integrerade tjänsterna riktar sig enbart till vissa grupper, som unga eller långtidsarbetslösa. Tjänsterna skulle kunna kombineras med åtgärder för att förbättra långtidsarbetslösas anställbarhet, och särskild uppmärksamhet bör ägnas utsatta grupper (t.ex. rehabilitering). Utbudet av olika slags tjänster är ändamålsenligt, men ansvaret för att tillhandahålla dem är spritt över flera olika leverantörer och samordningen är inte tillräcklig för att man ska kunna erbjuda ett heltäckande nät av tjänster. Utsatta mottagare faller därför mellan olika åtgärder. Tjänsterna för visa grupper (unga, långtidsarbetslösa) verkar vara tillräckliga.

En del av de politiska beslut som nyligen tagits kan påverka kvinnors inkomster negativt. Löneskillnaderna mellan könen är högre i Finland än i snitt i EU (17,3 % under 2015, medan genomsnittet i EU var 16,3 %). Långa familjeledigheter, som huvudsakligen utnyttjas av kvinnor, och en könssegregerad arbetsmarknad bidrar till detta. En familjeledighetsreform har diskuterats, eftersom man vill öka kvinnors sysselsättningsgrad och främja jämställdheten (Europeiska kommissionen, 2017) men reformen kommer inte att genomföras under denna riksdagsperiod. Konkurrenskraftsavtalet som trädde i kraft 2017 innebär t.ex. en nedskärning av semesterpenningen med 30 % som endast gäller den kvinnodominerade offentliga sektorn. Detta kommer sannolikt att leda till ännu större löneskillnader.

Förutsatt att invandrarna integreras på arbetsmarknaden skulle de kunna bidra till en mer balanserad försörjningskvot på lång sikt. Antalet asylsökande har minskat sedan toppen under 2015 och den största utmaningen är nu att se till att inte bara flyktingar utan alla migranter på lång sikt integreras på den finska arbetsmarknaden och i det finska samhället. Tidigare har integrationspolitiken främst inriktats på språkkurser och satsningarna på tidig arbetsmarknadsintegration har varit få. Finland har vidtagit vissa åtgärder för att åstadkomma en mer övergripande strategi för integration, med snabbare och mer flexibla studievägar samt erkännande av tidigare kvalifikationer. I praktiken dröjer det dock ofta flera år från det att migranterna anländer tills de träder in på arbetsmarknaden. Sociala utfallskontrakt och Helsingfors stads kompetenscentrum är bra exempel på pilotförsök i

en mer övergripande strategi för integrering av migranter. Integrerade tjänster där migranter kan delta i lämplig utbildning och parallellt med studierna ges möjlighet att utveckla sina språkkunskaper skulle kunna vara ändamålsenliga. Genom programmet *Talent Boost –Tillväxt genom internationella talanger* strävar regeringen också efter att locka fler högutbildade migranter till Finland samt att utnyttja kompetensen bättre hos dem som redan befinner sig i landet.

Egenföretagande och socialt skydd

Det finns vissa brister i det sociala skyddet för egenföretagare och enskilda näringsidkare, och företagande är i allmänhet inte ett lockande yrkesval. Under 2016 var andelen egenföretagare och enskilda näringsidkare betydligt högre än före krisen, men utvecklingen går nedåt (OECD, 2017a). S.k. nödvändighetsmotiverat företagande är relativt ovanligt i Finland (15 % av alla företagare), liksom övergångar från arbetslöshet till egenföretagande (Europeiska kommissionen, 2015). Endast 40 % av finländarna anser att företagande är ett bra yrkesval, vilket är en av de lägsta siffrorna i 65 undersökta länder (Global Entrepreneurship Monitor, 2016) Den relativa fattigdomsrisken är sju gånger högre för egenföretagare än för anställda i Finland. Risken för fattigdom är näst högst i EU (Eurostat, 2015). I vissa fall har egenföretagare inte ett tillräckligt försäkringsskydd för ålder, sjukdom, arbetsolyckor, graviditet och arbetslöshet (Företagarna i Finland, 2016).

Den finska regeringen har vidtagit nya inkluderande åtgärder för att uppmuntra arbetslösa att starta eget. Från och med 2018 kommer arbetslösa att få behålla sin arbetslöshetsförmån under de första fyra månaderna efter att de har startat ett eget företag. För att denna åtgärd ska vara framgångsrik kommer den sannolikt att behöva kombineras med utbildning och handledning (Europeiska observationsorganet för sysselsättningspolitik, 2014) men den korta tiden kan begränsa dess effekter. En arbetsgrupp har nyligen utrett möjligheterna att införa kombinerade arbetslöshetsförmåner för dem som kombinerar deltidsarbete med företagsverksamhet på deltid, så att både förvärvsinkomsterna och inkomsterna från företagsverksamheten är förmånsgrundande. Det finns också planer på ny konkurslagstiftning som ska göra det möjligt för företagare som gått i konkurs att starta ett nytt företag.

3.3.2 SOCIALPOLITIK

Jämn inkomstfördelning

De sociala skyddsnäten i Finland bidrar allmänt taget till mindre fattigdom och garanterar ett tillräckligt gott socialt skydd för alla. Rätten till social trygghet fastställs i Finlands grundlag, enligt vilken alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv har rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Det finska systemet för inkomstöverföring är tredelat och består av inkomstrelaterade sociala förmåner, grundläggande utkomststöd som betalas ut av Folkpensionsanstalten samt kompletterande och förebyggande utkomststöd som betalas ut av kommunerna. För att ha rätt till utkomststöd måste sökanden först ansöka om alla övriga sociala förmåner. Fattigdomsrisken har fortsatt att minska sedan den högsta nivån 2011. Risken för fattigdom och social utestängning är bland de lägsta i EU och inkomstskillnaderna i Finland hör till de lägsta (mätt i förhållandet mellan övre och undre inkomstkvintil). Det nationella Europa 2020-målet, det vill säga att antalet personer som riskerar att drabbas av fattigdom eller social utestängning ska vara lägre än 770 000, kommer dock sannolikt inte att kunna nås. Under 2016 uppgick antalet till 896 000 personer, vilket är 14 000 mindre än 2008. De politiska beslut som tagits nyligen om att frysa vissa förmåner kan komma att påverka de mycket goda resultaten. Regeringens budgetplan och frysningen av vissa förmåner väntas inverka negativt på jämlikheten under de närmaste åren (2017–2019) (Mukkila m.fl., 2017).

Bidragsfällor och sociala förmåner

Bidragsfällorna är stora och hindrar ett ökat utnyttjande av arbetskraften. Nästan hälften av bidragsfällan utgörs av utkomststödet, av vilket bostadsbidragen utgör en stor del. Trots att utkomststöd är avsett som en tillfällig ”sista utväg” är en allt större del av befolkningen beroende av regelbundet bidrag till sin försörjning. Antalet mottagare som inte har några andra inkomster (med undantag för bostadsbidrag) fördubblades nästan under första hälften av 2017 (FPA, 2017).

Två beslut som fattades nyligen har bidragit till utvecklingen: i) handläggningen av stödet har överförts från kommunernas socialbyråer till Folkpensionsanstalten (FPA) vilket minskar stigmat och ii) de flesta andra sociala förmåner har antingen skurits ned eller frysts, vilket sannolikt leder till att människor ansöker om utkomststöd för att dryga ut sin inkomst. Det är i dagsläget svårt att fasa ut utkomststödet, eftersom det är en strikt behovsprövad förmån som fasas ut helt i och med att inkomsterna ökar.

Faktaruta 3.3.2: **Exempel på åtgärd: Navigatorn – Från pilotprojekt till strukturreform för att stödja unga**

För några år sedan inledde den offentliga arbetsförmedlingen i Vanda ett pilotprojekt finansierat av Europeiska socialfonden för att samla alla sysselsättnings-, utbildnings-, social- och hälsovårdstjänster under ett tak. Syftet var att hjälpa unga mellan 17 och 24 år att hitta ett jobb eller en studieplats och ge dem råd och stöd i hälsofrågor eller sociala frågor. Mer än 4 000 unga omfattades av projektet och ungefär 1 800 av dem hittade ett jobb, en praktikplats eller en studieplats. Många lotsades vidare till tjänster för fysisk eller psykisk hälsa eller till sociala tjänster. Pilotprojektet har lagt grunden för ett nationellt projekt för inrättande av liknande servicepunkter på olika håll i Finland, så att unga kan få råd och vägledning på ett och samma ställe. I dag finns det ungefär 40 servicepunkter som går under benämningen Navigatorn i olika delar av Finland och de flesta av dem fick stöd från ESF fram till februari 2018. Det finns för närvarande inga aggregerade data om antalet klienter vid servicepunkterna. Navigatorn i Helsingfors hade dock närmare 4 000 klienter under 2016 och av dem hittade 75 % ett jobb eller en studieplats eller fick tillgång till andra tjänster. Regeringen beslutade 2017 att bevilja nationell finansiering för de tjänster som erbjuds via Navigatorn, vilket tryggar servicepunkternas fortsatta verksamhet och gör att de kan fungera som en permanent struktur för genomförandet av ungdomsgarantin i Finland. Reformen har varit framgångsrik och samma princip skulle även kunna användas för att skapa en kedja av integrerade, skräddarsydda tjänster för arbetssökande.

Reformer planeras för att lösa vissa problem med bidragsfällan. En reform av bostadsbidraget ska enligt planerna införas 2018, med vissa ändringar när det gäller takbelopp och indexhöjning. Sänkta barnomsorgsavgifter för låg- och medelinkomsttagare kommer att börja gälla 2018, och fler än 6 000 familjer kommer att slippa betala för barnomsorg. Dessa planerade förändringar väntas föregå en mer omfattande reform av det sociala trygghetssystemet (Finansministeriet, 2017). De första slutsatserna från försöket med en basinkomst under 2017–2018 kommer att kunna dras 2019 och kan användas som underlag för översynen av det sociala trygghetssystemet (Europeiska kommissionen, 2017c).

3.3.3 UTBILDNING

Utbildningssystemet i Finland fungerar generellt sett bra, även om resultaten har försämras något och man kan se skillnader mellan olika grupper. Andelen unga som har högst grundskoleutbildning har minskat från 9 % (2012) till 7,6 % (2016), men är mycket högre bland utrikes födda (15,1 % jämfört med 7,6 % för inrikes födda). Dessutom klarar sig andra generationens invandrarelever allt sämre i skolan ([37]). Detta tyder på att de har svåra integrationsproblem, som sannolikt kommer att påverka deras möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Man kan även se att skillnaderna mellan olika skolor och regioner långsamt ökar. Orsakerna till den allt större bristande jämlikheten inom utbildningen är fortfarande inte helt klara (Europeiska kommissionen, 2017c).

Utbildningsresultaten är fortfarande bland de bästa i EU men har försämrats något i naturvetenskap och matematik. De internationella undersökningar av läsförståelse (PIRLS) som gjorts av organisationen IEA bekräftar att det är stora skillnader mellan pojkars och flickors resultat (IEA, 2017). Enligt OECD:s Pisa-undersökning från 2015 hör Finland fortfarande till de länder som har den lägsta andelen elever med svaga resultat i grundläggande färdigheter. Andelen lågpresterande har dock ökat och andelen högpresterande minskat inom naturvetenskap (Europeiska kommissionen, 2017c). I den internationella undersökningen av vuxnas färdigheter (PIAAC) 2012 hade finska vuxna bland de bästa resultaten i räkning och

([37]) I OECD:s Pisaundersökning 2015 uppgick andelen 15-åringar med svaga resultat i naturvetenskap till 10,2 % bland elever utan invandrarbakgrund jämfört med 40,2 % bland utrikes födda och 31,4 % bland andra generationens elever med utrikes födda föräldrar. Eftersom andelen elever med invandrarbakgrund är ytterst låg är dock resultaten inte statistiskt signifikanta (OECD, 2016a).

läsning av alla deltagande länder. En del finska deltagande ([38]) fick dock avsevärt sämre resultat.

De offentliga anslagen till utbildningssystemet har skurits ned betydligt men regeringen vidtar en del åtgärder för att främja jämlikhet. Regeringen enades nyligen om att anslå ytterligare 105 miljoner euro till forskning och utbildning under budgetperioden 2017–2019. Detta uppväger dock inte de nedskärningar som gjorts under en längre tid (Europeiska kommissionen, 2017c). En fortsatt negativ utveckling när det gäller anslag till utbildning kan undergräva konkurrenskraften, minska jämlikheten och leda till sämre utbildningsresultat. Om antalet läroanstalter minskar, särskilt inom yrkesutbildningen, kan tillgången till och även utbudet av utbildning för alla minska i ett land av Finlands storlek.

Universiteten i Finland klarar sig lika bra som universiteten i de övriga nordiska länderna i fråga om till exempel antalet utexaminerade (OECD, 2016c), **högskoleutbildades färdigheter** (Kivinen m.fl., 2016a) **och studentnöjdhet** (Eurostudent, 2017). Sysselsättningen bland nyligen utexaminerade har legat under EU-genomsnittet de senaste åren, vilket kan beror på de ogynnsamma ekonomiska förhållandena. Antalet internationella publikationer per forskare vid finska universitet är betydande sett till att Finland är ett litet land ([39]), men inte högre än i andra välpresterande nordiska länder (Finlands Akademi, 2016, Kivinen m.fl., 2016b). Näringslivets och universitetens samarbete kring innovation är bland de aktivaste i OECD-länderna (OECD, 2015). På senare tid har de finska universiteten blivit allt mer internationella (Vipunen, 2017). Målet i den nya visionen för högre utbildning och forskning 2030 är att öka andelen högskoleutbildade till 50 %.

Den nya finansieringsmodell regeringen införde 2017 uppmuntrar högskolorna och universiteten att öka produktiviteten och det internationella samarbetet. Den ekonomiska press som orsakats av nedskärningarna av budgetanslagen från och med 2015 hade inledningsvis en positiv effekt, eftersom den ledde till att universiteten och högskolorna profilerade sig tydligare både inom forskning och undervisning. Samarbetet mellan institutionerna främjades också. En del universitet har dock varit tvungna att skära ned personalen ([40]) vilket sannolikt kommer att minska de akademiska studiernas bredd och kan påverka studiernas kvalitet och leda till att studenter hoppar av utbildningen. Studierna på kandidatnivå håller på att bli mer allmänna så att de passar för flera olika yrken och arbetsuppgifter, medan specialiseringen i allt fler fall sker på masternivå. Utbildningsreformen Stora hjulet vid Helsingfors universitet är ett exempel på detta.

En omfattande reform av yrkesutbildningssystemet ska genomföras i Finland från 2018. Reformen är central för att behoven av ny kompetens ska kunna tillgodoses och möjligheterna till livslångt lärande förbättras. Genom reformen kan man potentiellt komma till rätta med de kompetensbrister som för närvarande finns inom vissa branscher. Yrkesutbildningen för unga och vuxna kommer att stärkas genom ett enda system med eget styrsystem, egen lag och finansieringsmodell. Utgångspunkten för yrkesutbildningen ska vara kompetens och studenternas behov: alla studenter kommer att ges möjlighet att följa individuella studievägar och antingen avlägga en hel examen eller gå kompletterande kurser för omskolning eller vidareutbildning. Digital inlärning och inlärning på arbetsplatsen kommer allt bli allt vanligare. Den nya finansieringsmodellen kommer att uppmuntra anordnarna av yrkesutbildning att förbättra effektiviteten och inlärningens kvalitet. En framgångsrikt genomförd reform kan bidra till att minska kompetensglappen och öka sysselsättningen.

Det är avgörande att man genom yrkesutbildningsreformen kan garantera tillgången till utbildning. Detta är särskilt viktigt mot bakgrund av att en relativt stor andel av befolkningen i arbetsför ålder står utanför

([38]) Personer över 55 år som gått i skolan före grundskolereformen på 1970-talet samt studerande inom yrkesutbildningen.

([39]) Utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen (2017) visar att antalet universitetsanställda minskade med 4 % från 2015 till 2016, vilket lett till att antalet studenter ökat i förhållande till personalen.

arbetskraften och att sysselsättningsgraden bland personer med låg utbildning är låg. Den senare gruppen omfattas av rekommendationen om kompetenshöjningsvägar. Det är även mycket viktigt att säkerställa tillgången till yrkesutbildning och se till att det finns tillräckligt många studieplatser för varje grupp. Ett framgångsrikt genomförande av reformen kan dock försvåras på grund av de omfattande nedskärningarna i budgeten för yrkesutbildning. Reformen måste därför övervakas och det måste vara möjligt att vidta korrigerande aspekter i fråga om olika aspekter av den ([41]). Ytterligare 60 miljoner euro har anslagits för reformen för perioden 2017–2020.

([41]) Till exempel avbrutna studier, effekterna av utbildningens regionala utbud och språkliga tillgänglighet, det ökade antalet platser för lärlingsutbildning och utbildningsavtal samt utbildningsplatsernas kvalitet.

3.4 INVESTERINGAR

3.4.1 KONKURRENSKRAFT

Marknadsandelar

Under perioden 2008–2015 förlorade Finland stora exportmarknadsandelar för varor och tjänster (diagram 3.4.1). Vid sidan av den allmänna ekonomiska avmattningen drabbades landet av flera svåra externa chocker: exporten av elektronik och efterfrågan på papper minskade. Exporten till Ryssland sjönk också kraftigt när värdet på den ryska rubeln rasade, och en rad sanktioner och motsanktioner påverkade EU-handeln med Ryssland. Finlands varuexport sjönk kraftigt, medan tjänsteexporten klarade sig förhållandevis bättre, trots att den också drabbades. Från och med 2007 ledde olägliga löneökningar som drevs igenom av breda kollektivavtal även till att företag inte kunde anpassa sig snabbt nog till utvecklingen, och produktiviteten minskade. I detta sammanhang minskade såväl kostnadskonkurrenskraften som den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften (se diagram 3.4.2). Under de senaste tio åren har Finland därför förlorat sammanlagt 40 % av de globala exportmarknaderna för varor och tjänster.

Diagram 3.4.1: **Ökning av exportmarknadsandelar (EMA) per typ (varor eller tjänster)**

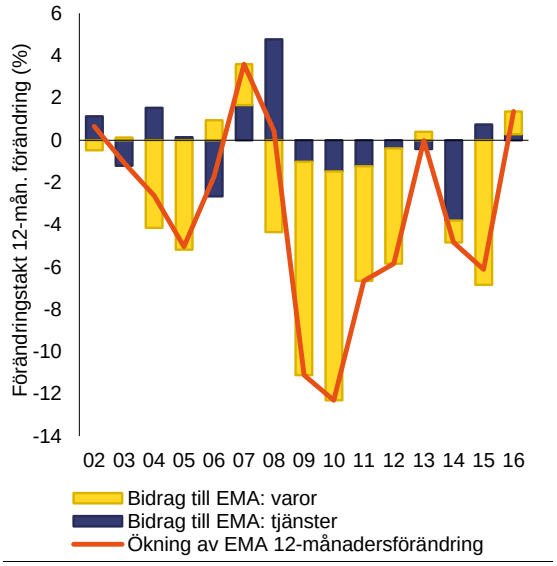

Källa: Europeiska kommissionen

Under 2016 verkar den förlust av exportmarknadsandelar som pågått under en längre tid att ha upphört. Detta berodde till stor del på att villkoren för kostnadskonkurrenskraften ([42]) gradvis hade förbättrats (diagram 3.4.2). Förbättringen märktes relativt tydligt inom utrustnings- och textilsektorn. Om man bortser från handelsflödena för bränslen ([43]) – bränslepriserna är i allmänhet volatila och deras andel av handeln relativt stor – blir den förbättrade handelsbalansen på grund av kostnadskonkurrenskraften ännu tydligare. Handelsbalansen för 2017 förväntas bli positiv, framför allt eftersom den återhållsamma löneutvecklingen och den senaste tidens produktivitetsökningar har lett till minskade enhetsarbetskostnader.

([42]) I denna rapport fastställs kostnadskonkurrenskraften och den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften genom att enhetsvärdena för export (UVX) och import (UVM) jämförs med handelsbalansen för varje varukategori (fyrsiffriga kategorier). När UVX > UVM och när handelsbalansen (TB) för en viss varukategori TB > 0 är det fråga om icke-kostnadsrelaterad konkurrenskraft. Ett annat fall av icke-kostnadsrelaterad konkurrenskraft är när UVX < UVM och TB < 0. När UVX < UVM och TB > 0 eller UVX > UVM och TB < 0 är det fråga om kostnadskonkurrenskraft. När den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften är stark inom en varukategori uppstår ett handelsöverskott och när den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften är svag inom en varukategori uppstår ett handelsunderskott. Detsamma gäller för kostnadskonkurrenskraften (ECB, 2012).

([43]) Finland raffinerar rysk olja och exporterar oljeprodukter.

Diagram 3.4.2: **Uppdelning av handelsbalansen för varor (inklusive bränslen) 2001–2017 — effekterna av kostnadskonkurrenskraften och den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften**

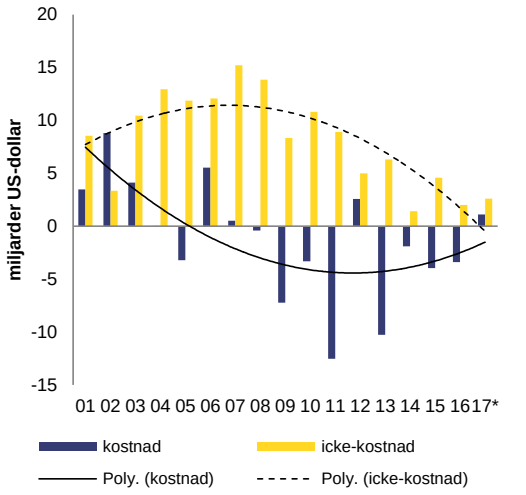

1) Värdena för 2017 baserar sig på årets första fem månader och är omräknade till årliga ((summan/5)*12).
2) Här beaktas endast varor för vilka importen, exporten och volymerna registrerats.
Källa: Europeiska kommissionens beräkningar

Däremot ger den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften fortfarande upphov till oro. Handelsbalansöverskottet på grund av den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften har minskat snabbt sedan 2009 (se diagram 3.4.2) och är nu nära noll. Detta är ett uttryck för och förklarar den negativa eller stagnerande produktivitetstillväxten under det senaste årtiondet, vilken fortsätter att vara en av de viktigaste utmaningarna för Finlands konkurrenskraft (se nedan).

Löneutveckling och kostnadskonkurrenskraft

Kostnadskonkurrenskraften är särskilt viktig för Finland. Efter bakslaget inom elektroniksektorn har Finland i allt högre grad specialiserat sig på halvfabrikat (Ali-Yrkkö m.fl., 2016). Eftersom exportörer av halvfabrikat främst konkurrerar med priset måste finländska företag ha mer konkurrenskraftiga strukturer än tidigare för att även framöver vara en del av de globala värdekedjorna och fånga mervärde (Ali-Yrkkö m.fl., 2016). På samma sätt kan en snabbare ökning av priserna på tjänster än i resten av euroområdet ge upphov till oro (Finlands bank, 2015).

I slutet av 00-talet försämrades kostnadskonkurrenskraften av stora fleråriga löneökningar. Lönerna steg stadigt efter den globala krisens början 2008, också när produktivitetstillväxten minskade kraftigt (se diagram 3.4.3). Enhetsarbetskostnaderna i Finland ökade därför mycket mer än i euroområdet, Danmark, Tyskland och Sverige (se diagram 1.5). Följden blev att kostnadskonkurrenskraften minskade kraftigt. Detta hade en klart negativ effekt på handelsbalansen (se diagram 3.4.2).

De senaste löneavtalen och arbetsmarknadsåtgärderna har dock gradvis vänt på utvecklingen. Det löneavtal som nåddes 2013 ledde till en negativ tillväxt i den reala ersättningen per anställd (se diagram 3.4.3) och den återhållsamma löneutvecklingen fortsatte. Sommaren 2016 undertecknade regeringen och arbetsmarknadsparterna det s.k. konkurrenskraftsavtalet som ska främja den finländska ekonomins kostnadskonkurrenskraft ([44]). Parterna enades då om en förändring av kollektivavtalen så att möjligheterna till lokala avtal ökar. Nuläget i löneförhandlingarna pekar mot ett resultat med en allmänt neutral inverkan. Mer omfattande avtal har nåtts inom teknikbranschen samt skogs- och kemiindustrin (1,6 % per år under perioden 2018–2019) (se avsnitt 3.3).

([44]) För att övervaka genomförandet av konkurrenskraftsavtalet och konsekvenserna av det, rapporterar kommissionen för inkomst- och kostnadsutveckling regelbundet om arbetsmarknaden, lönebildningen, konsumentpriserna, produktiviteten och enhetsarbetskostnaderna. Den senaste rapporten offentliggjordes 01/2018 (Statsrådets kansli, 2018).

Diagram 3.4.3: **Uppdelning av de nominella enhetsarbetskostnadernas förändringstakt i Finland per inflationsförändring, real ersättning per anställd, bidrag till produktiviteten, de nominella enhetsarbetskostnadernas förändringstakt i euroområdet — Finland**

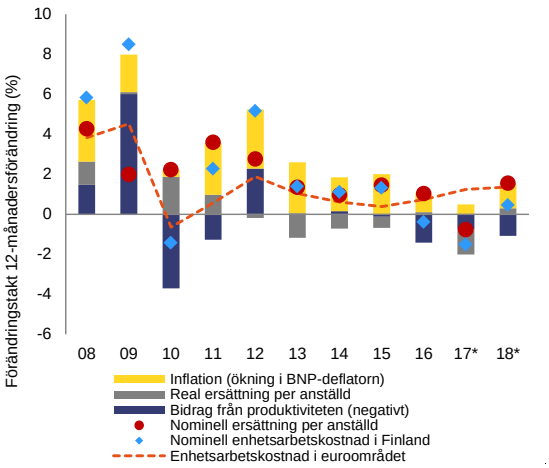

Källa: Europeiska kommissionen

Diagram 3.4.4: **Den totala faktorproduktiviteten (totala ekonomin) — EU28, Tyskland, Finland och Sverige**

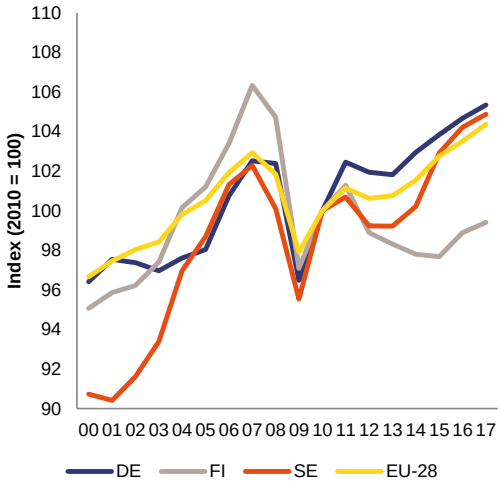

Källa: Europeiska kommissionen

Produktivitet

Efter flera år av nedgång har ökningen av den totala faktorproduktiviteten äntligen blivit positiv. Ökade enhetsarbetskostnader kan kompenseras genom produktivitetsökningar, men i Finland har dessa varit långsamma eller till och med negativa under de senaste åren. Vid sidan av de minskade exportvolymerna ledde övergången från högteknologiska till medelhögteknologiska varor till minskad marknadsstyrka och lägre bruttovinster. Mervärdet, och därigenom produktiviteten, påverkades också. Den återhållsamma löneutvecklingen och den lägre teknicknivån i den mer lågteknologiska produktionen bidrog också till nedgången. Under 2015 hörde Finland fortfarande till de starkaste inom EU när det gällde arbetsproduktivitet inom tillverkningssektorn([45]). Landet hade dock sjunkit till nionde plats från femte plats 2008. I synnerhet den totala faktorproduktiviteten påverkades kraftigt, men under 2015 nådde den sitt bottenläge (se diagram 3.4.4).

Samtidigt har produktivitetstillväxten polariserats allt mer, och skillnaderna mellan företagen är stora. Före krisåren återhämtade sig de mest produktiva företagen, och i mindre utsträckning de minst produktiva, med kraftigt ökad arbetsproduktivitet som följd, framför allt inom tillverkningen. Alltsedan krisens början uppvisade de flesta företagen i distributionsledets mitt dessutom en långsam tillväxttakt eller till och med en negativ tillväxt vad gäller tjänster (Criscuolo, 2018). De finländska företagens arbetsproduktivitet har därför polariserats. Detta är ett uttryck för en relativ brist på politiska insatser för att påskynda de strukturella förändringarna, bl.a. insatser i syfte att sprida innovation, inklusive insatser inriktade på större offentliga investeringar i forskning och utveckling och andra immateriella tillgångar samt starkare kontakter mellan den akademiska världen och näringslivet. Sådana politiska insatser säkerställer att företagen i större utsträckning deltar i innovation och främjar konvergens uppåt mot verksamhet med högre produktivitet (se också avsnitt 3.5.1).

Investeringar

De totala investeringarna i Finland låg över EU-genomsnittet, men de flesta gjordes inom bygg- och anläggningssektorn. De totala investeringarna hör till de högsta inom EU. De uppgick till 23 % av BNP under de första tre kvartalen 2017, och ökar ständigt. Bygg- och

([45]) I tusental euro per anställd person (inte justerat för att avspegla skillnader i köpkraft): Belgien (103,5), Danmark (89,3), Tyskland (73,6), Nederländerna (93,1), Österrike (82,6), Finland (74), Sverige (90,1), Förenade kungariket (89).

anläggningssektorn stod dock för 56,4 % av de totala investeringarna, vilket motsvarar 12,8 % av BNP och den högsta andelen inom EU, och trenden är stigande. Framför allt byggdes många bostäder, vilket har mycket liten inverkan på den totala faktorproduktiviteten. Investeringarna (brutto) i utrustning uppgår till 5,7 % av BNP och 25,3 % av de totala investeringarna i Finland, och är fortfarande en av de lägsta inom EU. De utgör en lägre andel av landets BNP än investeringarna i industrin och större marknadstjänster (detaljhandel, transport, hotell- och restaurangverksamhet, information och kommunikation). Investeringarna i utrustning ökade dock då företagens kapacitetsutnyttjande ökade. De närmade sig EU-genomsnittet, med en sannolikt högre inverkan på den totala faktorproduktiviteten.

Diagram 3.4.5: **Investeringar i produkter som skyddas av immateriell äganderätt i volym — EU (28), Danmark, Tyskland, Estland, Finland och Sverige**

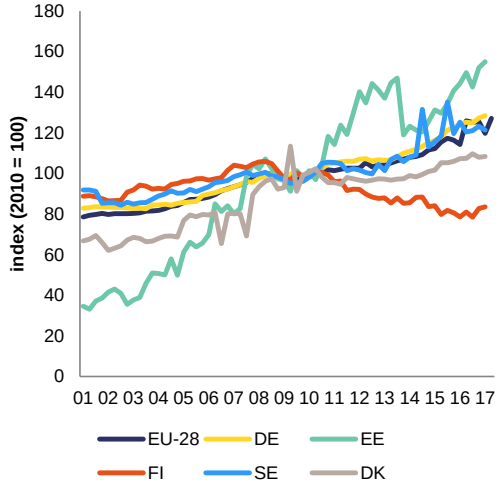

Källa: Europeiska kommissionen

Investeringarna i immateriella rättigheter ([46]) i Finland är ett uttryck för ökad specialisering i branscher med lägre förädlingsvärde. Under de tre första kvartalen 2017 nådde investeringarna i immateriella rättigheter sitt bottenläge, 4,2 % av BNP, vilket ligger något över EU-genomsnittet (3,8 % av BNP). Under perioden 2009–2016 ökade de icke-finansiella företagens investeringar i produkter som skyddas av immateriell äganderätt med nästan 25 % i hela EU, särskilt i Estland, Sverige och Tyskland (se diagram 3.4.5). Finlands negativa tillväxt på detta område beror nästan uteslutande på Nokias stora bakslag inom elektronik och telefoni, där kapitalstocken för forskning och utveckling minskade kraftigt under perioden (se diagram 3.4.6). Investeringarna i företagens forskning och utveckling minskade från 2,7 % av BNP 2009 till 1,8 % av BNP 2016. Efter en topp på 1,11 % av BNP 2010, minskade också de offentliga utgifterna för forskning och utveckling ([47]) med nästan 1 % per år, efter att ha ökat årligen med i genomsnitt 5 % från början av 2000-talet till 2010 (avsnitt 3.5.1). Preliminära tecken tyder på att den negativa utvecklingen eventuellt håller på att vända såväl inom den offentliga som inom den privata sektorn (se också avsnitt 3.5).

Diagram 3.4.6: **Bruttoinvesteringar i forskning och utveckling — nettokapitalstocken per bransch och år**

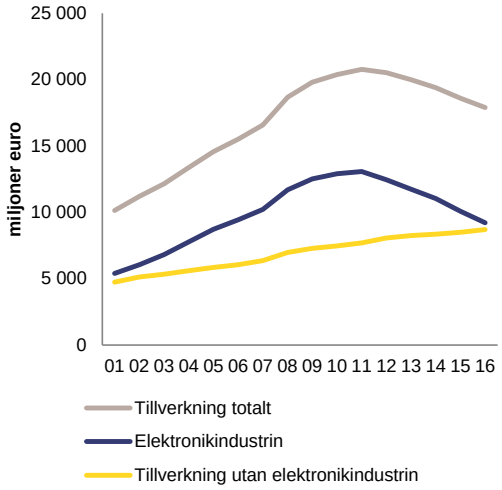

Källa: Europeiska kommissionen

Lägre balanserade vinstmedel för icke-finansiella företag har inneburit mindre utrymme för investeringar i utrustning och immateriella rättigheter under de senaste åren. Under 2009 minskade de icke-finansiella

([46]) Produkter som skyddas av immateriell äganderätt är ett begrepp inom nationalräkenskaperna (AN.117) som omfattar forskning och utveckling (AN.1171), mineralprospektering och -utvärdering (kostnader för borrning, flygfotografering eller annan kartläggning, transport, etc.) (AN.1172), datorprogram och stora databaser (AN.1173) och litterära, musikaliska och andra konstnärliga originalverk i form av manuskript, modeller, filmer, ljudupptagningar, etc. (AN.1174).

([47]) Staten, den privata ideella sektorn och högskoleutbildningen.

företagens driftsöverskott med nästan 40 % jämfört med 2007 och ökar endast långsamt (+1 % per år i genomsnitt). Utdelningarna minskade ännu mer (-50 %), och ligger fortfarande 20 % under 2007 års nivå. Under perioden 2009–2016 var de icke-finansiella företagens balanserade vinstmedel endast hälften jämfört med 2001–2008. Följden blev framför allt en nedgång i nettoinvesteringarna under den perioden (se diagram 3.4.7). Samtidigt fortsatte företagen att bygga upp stora förebyggande finansiella reserver, en kvarleva från den finansiella krisen under början av 1990-talet. Den senare tiden har företagen snarare drivits av den svaga externa efterfrågan och de osäkra yttre faktorerna efter krisåren 2009–2010.

Diagram 3.4.7: **Fördelningen av överskottet från icke-finansiella företag— Finland**

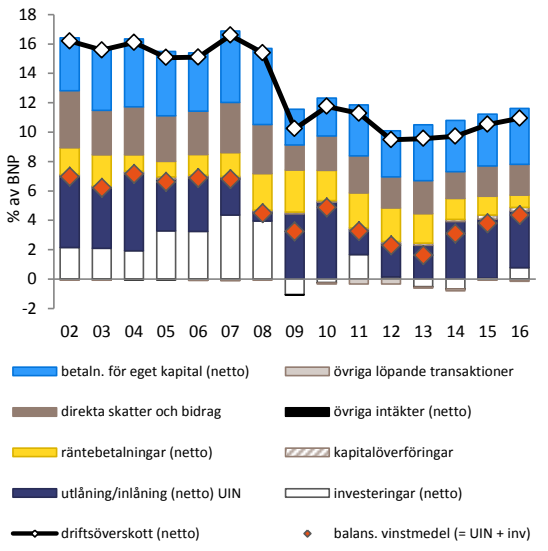

Källa: Europeiska kommissionen

Elektroniksektorns återkommande förluster hade en kraftig inverkan på företagens totala vinster och investeringarna i forskning och utveckling. Detta visar i hur stor utsträckning elektronikbranschen varit en av huvudfaktorerna i förändringarna av landets ekonomi. Trots förseningarna i utvecklingen och utvidgningen av avancerade telekommunikationsnätverk ([48]) uppvisade dock tillverkarna av datorer samt elektronik och optik ett positivt rörelseresultat under 2016, för första gången sedan 2009. Vinstutsikter är en avgörande faktor vid investeringar i immateriella tillgångar och elektroniksektorn är en av de viktigaste sektorerna i detta avseende (se diagram 3.4.6). Bankerna vill ofta inte finansiera FoU och innovation, eftersom det i allmänhet betraktas som riskverksamhet.

([48]) Den fjärde eller femte generationens mobila bredband eller trådlös teknologi. Det kommersiella målet verkar fortfarande vara att alla ska ha 5G senast 2020.

Utländska direktinvesteringar

De ingående utländska direktinvesteringarna är relativt låga i Finland, men nyetableringar genom utländska direktinvesteringar ([49]) ökar mycket kraftigt. Trots att investeringsklimatet i allmänhet är gynnsamt i Finland har andelen utländska direktinvesteringar i landet varit låg och stabil sedan 2011 (cirka 40 % av BNP under 2015). Detta kan begränsa källorna för att finansiera tillväxt och kan också leda till mindre tekniköverföring. Under 2016 ökade de ingående utländska direktinvesteringarna i nyetableringar med 50 % och uppgick till 4 miljarder euro. I detta fall slukade tillverkning (särskilt skogsindustrin) lejonparten (54 %) ([50]). Detta har till stor del sitt ursprung i den ökade handeln med Kina och kan också vara ett uttryck för ökad kostnadskonkurrenskraft under senare år. Projekt kan dock bli försenade, eftersom de först måste överensstämma med miljölagstiftningen.

Icke-kostnadsrelaterad konkurrenskraft

Finlands ställning som ett av de länder som har den bästa produktkvaliteten i EU ifrågasätts alltmer. Den relativa nedgången inom landets elektroniksektor (särskilt mobiltelefonindustrin) har haft en mycket negativ inverkan på exporten av högteknologiska produkter. Även om Finland ligger högt vad gäller produktiviteten (se ovan) har landet för närvarande den lägsta andelen högteknologisk export. Samtidigt har en omfattande ökning av exporten av medelhög- och högteknologiska produkter i viss utsträckning kompenserat för detta (se diagram 3.4.8). I motsats till indexen för exportkvalitet har landets index för export av avancerade produkter förbättrats under samma period (Hausmanns index för export av avancerade produkter) (IMF, 2017b). Detta lindrar

([49]) Nyetablering genom utländska direktinvesteringar (s.k. greenfield-investeringar) är en form av utländska direktinvesteringar där ett moderbolag bygger upp verksamhet från grunden.

([50]) 17 projekt med ursprung i Förenade Arabemiraten, Förenade kungariket, Japan, Kanada, Kina, Ryssland, Schweiz, Sverige, Tyskland och USA.

åtminstone delvis oron för en minskad icke-kostnadsrelaterad konkurrenskraft.

Den finländska exporten av tjänster växer och har blivit alltmer avancerad. Landets tjänstebalans har varit negativ en tid, men underskottet håller sakta på att minska. Under 2012 stod Finland för 4,4 % av EU:s totala export av it-tjänster, vilket var något lägre än Sverige (6 %). Detta är värt att notera eftersom Finlands totala andel av EU-ekonomin endast är 1,5 % (Sverige 3,1 %). Under 2016 uppgick exporten av it-tjänster (telekommunikations-, dator- och informationstjänster) till resten av världen till 3,1 % av landets BNP och utgjorde nästan en tredjedel av den totala exporten av tjänster. Balansen för export av it-tjänster försämras möjligtvis långsamt, men detta kompenseras av en snabb uppgång inom andra sektorer.

Diagram 3.4.8: **Andelen hög-, medelhög-, medellåg- och lågteknologi av den totala exporten inom tillverkningsindustrin – Förenade kungariket, Danmark, Nederländerna, Tyskland, Sverige, Belgien, Österrike, Finland**

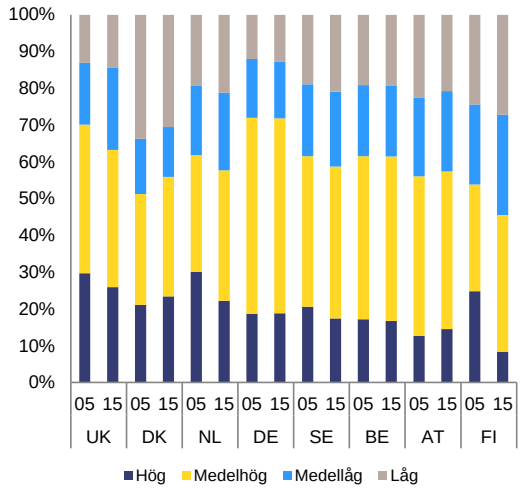

Källa: Europeiska kommissionen

Utsikter

Efter flera år av nedgång ger den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften upphov till oro, men kostnadskonkurrenskraften är nästan återställd. Den finländska ekonomin håller på att förnyas. Den högteknologiska tillverkningens andel av det totala förädlingsvärdet har minskat, medan andelen kunskapsintensiva tjänster inom högteknologi har ökat ([51]). Den totala faktorproduktivitetens negativa trendtillväxt under de senaste tio åren är dock oroväckande med tanke på den ekonomiska tillväxtens hållbarhet och pekar på en brist på innovationer. Ökad produktivitet är också avgörande för en övergång till en mer diversifierad ekonomi (OECD, 2017b). Pågående förbättringar av kostnadskonkurrenskraften kan undermineras, om de pågående löneförhandlingarna leder till löneförhöjningar som är större än arbetsproduktivitetstillväxten inom de återstående sektorerna (se avsnitt 3.3).

3.4.2 FÖRETAGSKLIMAT

Finlands institutionella effektivitet är fortfarande utomordentlig. När det gäller institutioner, rättsstatliga principer, rättsväsendets effektivitet och oberoende, insyn i politik och allmänhetens förtroende för politikerna är Finland fortfarande världsledande och fortsätter att dra nytta av konkurrensfördelar. Enligt Världsbankens indikatorer för samhällsstyre (WGI) är Finland världsledande, eller nästan världsledande, på alla sex WGI-områden: medbestämmande och ansvarsskyldighet, politisk stabilitet och frånvaro av våld och terrorism, effektiv statsförvaltning, tillsynskvalitet, rättsstatliga principer samt kontroll av korruption. Finlands ledande ställning har även hela tiden varit relativt stabil (Världsbanksgruppen, 2017). Motsvarande starka sidor har identifierats i det världsekonomiska forumets globala konkurrenskraftsindex, där Finland ligger mycket högt när det gäller alla institutionella aspekter, förutom skydd för investerare (Världsekonomiskt forum – WEF, 2017).

I Finland finns det inga särskilda nationella regler och förfaranden för hur företag ska göra för att flytta sitt säte till och från landet. Detta gör det svårare och dyrare för företag att dra nytta av gränsöverskridande affärsmöjligheter. I den finländska bolagsrätten finns det endast särskilda regler för överföring av säte för europabolag (SE-bolag) (t.ex. aktiebolag som registrerats i enlighet med EU:s bolagsrätt)

([51]) Andelen högteknologisk tillverkning av det totala förädlingsvärdet har minskat från 6,7 % 2008 till 3,0 % 2015. Andelen kunskapsintensiva tjänster inom högteknologi ökade från 4,7 % 2008 till 5,9 % 2015.

En minskning av administrativa bördor och regelbördor prioriteras. Den senaste tidens reformer för att främja sysselsättningen och minska regelbördan, t.ex. den ändrade postlagen och postförordningen som trädde i kraft 2017 (Kommunikationsministeriet, 2017a), är till nytta för landet. Markanvändnings- och bygglagen och byggreglerna har också moderniserats. Finlands reglering av produktmarknaden ligger dock under EU-genomsnittet, även om landet ligger relativt högt bland de 35 OECD-länderna och flera tillväxtekonomier (OECD, 2017c). En minskning av de administrativa bördorna och regelbördorna för företag, framför allt små och medelstora företag, är ett av regeringens fokusområden. Detta återspeglas i regeringens spetsprojekt gällande avveckling av normer, smidigare författningar och förbättrade förutsättningar för näringsliv och företagande (Statsrådets kansli, 2017). Regelbundna rapporter om framstegen offentliggörs var sjätte månad (Kommunikationsministeriet, 2018). Ett råd för bedömning av lagstiftningen tillsattes 2016 för att säkerställa kvaliteten på utkasten till propositioner och konsekvensbedömningar.

Trots bakslaget inom elektroniksektorn har Finland blivit världsledande i övergången till digital teknik. Finland är, efter Danmark, det mest digitala landet inom EU och bland de mest digitala länderna i världen (Europeiska kommissionen, 2017d). Trots avsaknaden av särskilda färdigheter på flera IKT-specialområden uppvisar Finland särskilt goda resultat vad gäller digitala färdigheter, digitala offentliga tjänster och integration av digital teknik. Ett starkt e-ledarskap i kombination med en avancerad digital infrastruktur säkerställer att digitaliseringen är en central del av företagsmiljön (Europeiska kommissionen, 2017d–e). Även om den digitala klyftan mellan städerna och landsbygden fortfarande är ett problem, har ett principbeslut fattats för att främja digitaliseringen på landsbygden. Digitaliseringen förbättrar tillgången till tjänster samt företagande på landsbygden (Kommunikationsministeriet, 2017c).

3.4.3 INVESTERINGAR I INFRASTRUKTUR

Kvaliteten på investeringarna i infrastruktur har försämrats. Kvaliteten på vägar, järnvägsnät, hamnar, flygplatser och energinät är med EU-mått fortfarande hög (WEF, 2017). Tidigare gynnade detta de finländska företagens konkurrenskraft, även på landsbygden och i avlägsna områden. Recessionen har dock satt de offentliga finanserna under press, vilket har lett till att man varit tvungen att minska på eller skjuta upp regelbundet underhåll och förbättring av infrastruktur, framför allt när det gäller vägar och järnvägar. Detta har lett till en gradvis och relativ kvalitetsminskning jämfört med andra ekonomier.

Faktaruta 3.4.1: Investeringsutmaningar och reformer i Finland

Avsnitt 1: Makroekonomiskt perspektiv

De totala investeringarna i Finland ligger fortfarande över EU-genomsnittet och uppgick till cirka 23 % av BNP under de första tre kvartalen 2017. Den minst produktiva, bygg- och anläggningssektorn, stod för cirka 13 % av BNP. Det var den högsta andelen inom EU, och trenden är stigande. Investeringarna i maskiner och utrustning ligger fortfarande under EU-genomsnittet, men har ökat. Sedan 2009 har investeringarna i immateriella rättigheter stadigt minskat, en återspegling av det stora bakslaget inom elektronikindustrin. Under de tre första kvartalen 2017 nådde investeringarna emellertid sitt bottenläge, cirka 4,2 % av BNP, vilket ligger något över EU-genomsnittet (3,8 % av BNP).

Avsnitt 2: Bedömning av hinder för investeringar och pågående reformer

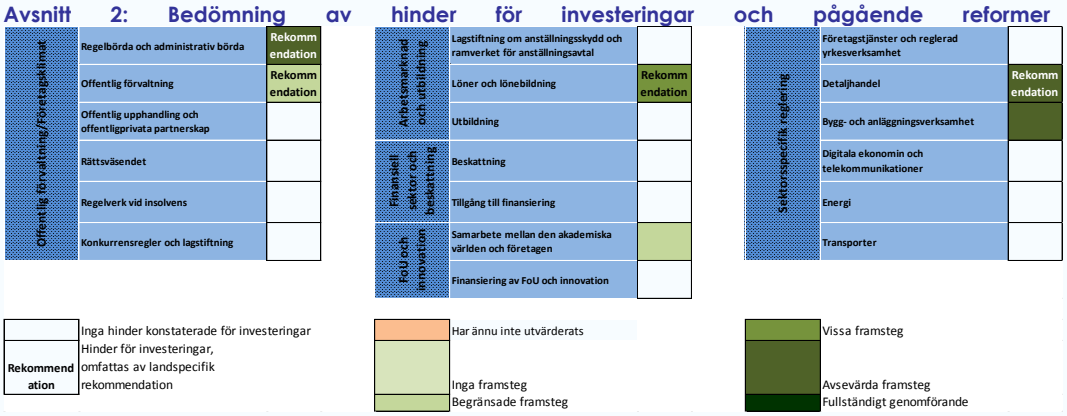

Företagsklimatet i Finland är fortfarande gott, och kostnadskonkurrenskraften har klart förbättrats. Arbetsmarknadsparterna håller på att diskutera den nya lönebildningsmodellen i enlighet med konkurrenskraftsavtalet (se avsnitt 3.3). Regeringen satsar på att ytterligare förbättra företagsklimatet.

De främsta hindren för investeringar samt pågående prioriterade åtgärder

1. De främsta hindren för investeringar är de samlade förlusterna av kostnadskonkurrenskraften och den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraftens fortsatta utmaningar. Lönerna har frusits och till och med sänkts under de senaste åren, och de överenskommelser som redan gjorts för de följande två åren är relativt måttliga (se avsnitt 3.4). Den förlorade kostnadskonkurrenskraften har emellertid ännu inte återhämtat sig fullt ut. Det är heller inte entydigt att de lönerna inom de exportorienterade sektorerna kommer att sätta trenden för andra sektorer under detta år och i fortsättningen. När löneförhandlingarna inom de olika sektorerna äger rum saknar inte betydelse. Slutligen finns det vissa hinder för lokala avtal för arbetsgivare som inte tillhör någon organisation, framför allt små och medelstora företag och uppstartsföretag (se avsnitt 3.3). Den icke-kostnadsrelaterade konkurrenskraften, tillsammans med den stagnerande produktionstillväxten, har dock blivit en allt viktigare fråga. Den ekonomiska verksamheten har ökat på viktiga exportmarknader, och ett högre kapacitetsutnyttjande har lett till ökade investeringar i utrustning. Efter bakslaget inom elektroniksektorn specialiserar sig Finland emellertid allt mer på halvfabrikat, och övergår från högteknologiska sektorer till medelhögteknologiska sektorer. Den minskade totala faktorproduktiviteten under det senaste årtiondet är oroväckande i detta avseende: den tyder på att investeringarna i FoU och innovation för att få igång tillväxten och diversifiera exporten mot högteknologiska varor inte varit tillräckliga. Det finns utrymme för att ytterligare öka samarbetet mellan den akademiska världen och näringslivet som ett incitament till investeringar (se avsnitt 3.5).

2. Regleringsmiljön håller på att förbättras, en minskad administrativ börda och regelbörda för företagen, framför allt små och medelstora företag, är ett av regeringens fokusområden. Avsaknaden av nationella regler och förfaranden för hur företag ska göra för att flytta sitt säte till och från Finland är en av landets

svaga punkter (se avsnitt 3.4).

3.5 SEKTORSPOLITIK

3.5.1 INNOVATION SAMT FORSKNING OCH UTVECKLING

Finlands ledande ställning inom innovation är inte längre självklar. På den europeiska resultattavlan för innovation klassificeras Finland som ett ledande land inom innovation. Resultatet försämrades emellertid mellan 2010 och 2014 och har därefter legat kvar på samma nivå. Till landets starka sidor hör gynnsamma ramvillkor, såsom personal av hög kvalitet, attraktiva system för forskning och utveckling, en innovationsfrämjande miljö, offentlig och privat finansiering av FoU och innovation och immateriella tillgångar. Investeringarna i Finland började dock minska efter den ekonomiska krisen 2009. Detta ledde till en kraftig minskning av BNP, inklusive forskning och utveckling, produktivitet samt konkurrenskraft.

Mellan 2009 och 2015 minskade företagens FoU-intensitet kraftigt. En av orsakerna till nedgången är de stora tekniska förändringar som drabbade Nokia, landets absolut största privata investerare i forskning och utveckling (se också avsnitt 3.4, Investeringar). Företagens investeringar i forskning och utveckling minskade från 2,7 % av BNP 2009 till 1,8 % av BNP 2016, den kraftigaste minskningen bland alla EU-länder (se avsnitt 3.4). Den offentliga sektorns FoU-intensitet minskade också kraftigt, från 1,1 % 2009 till 0,9 % under 2016. De förbättrade ekonomiska utsikterna lämnar dock utrymme för ökade offentliga investeringar, bl.a. i forskning och utveckling. I budgetpropositionen 2018 har bidrags- och lånefinansieringen av forskning och utveckling ökat med över 10 %.

Finlands forskningsresultat är på det hela taget goda, men står inte på alla områden i proportion till de höga offentliga utgifterna. På plussidan kan nämnas att Finlands internationella forskningssamarbete ([52]) har ökat, med förbättrad vetenskaplig öppenhet och internationalisering. Insatser för att förbättra de ekonomiska incitamenten inom forskningen inleddes 2013 och pågår fortfarande, bl.a. en ny finansieringsmodell för universiteten. Trots att Finland är på tredje plats bland EU-länderna när det gäller offentlig FoU-intensitet, ligger landet på elfte plats när det gäller offentliga publikationer inom den tioprocent som citeras mest i hela världen räknat som en procentandel av landets totala publikationer, vilket ger ett resultat på 10,7 % (2014 års resultat, EU-genomsnittet: 11,1 %) ([53]). Grundforskningen, inklusive program för att lösa allvarliga samhällsutmaningar (Reale, 2017), får fortfarande mycket finansiering av regeringen, och finansieringen av tillämpad forskning förväntas öka från och med 2018. Business Finland, en ny organisation som skapades till följd av sammanslagningen av Tekes och Finpro ([54]) för att finansiera innovation och internationalisering av företag, har fått en större budget än sina föregångare ([55]).

Andelen snabbt växande innovativa företag ligger fortfarande under EU-genomsnittet ([56]). Trots insatser för att främja uppstartsföretag ([57]) är deras andel fortfarande låg, och det finns utrymme för mer riktade politiska insatser. Samtidigt håller Finlands politiska fokus på att vändas mot att skapa ett attraktivt klimat för företagsinnovation och öka ekonomins diversifiering och konkurrenskraft. Aktuella insatser omfattar identifiering av fokusområden (ren teknik, bioekonomi, digital IKT och hälsa) för att rikta investeringarna till teknikintensiva sektorer med möjlighet till utveckling.

([52]) De internationella sampublikationerna som en procentandel av samtliga vetenskapliga publikationer ökade från 48,5 % 2007 till 64,2 % 2016.

([53]) Andelen mest citerade publikationer i förhållande till den offentliga sektorns FoU-intensitet är ett mått på hur effektivt det finländska forsknings- och innovationssystemet är.

([54]) Tekes var myndigheten för finansiering av innovation, medan Finpro var den myndighet som anvarade för att stödja internationaliseringen av de små och medelstora företagen i Finland. Lagen om Business Finland trädde i kraft den 1 januari 2018.

([55]) Business Finlands understödsfullmakter föreslås uppgå till 271 miljoner euro 2018 (+12,4 % jämfört med 2017) och lånefullmakter till 157 miljoner euro (+6,8 %), medan finansieringen av spetsprojekt är tänkt att uppgå till 49 miljoner euro (+12,2 %). Dessutom kommer budgeten för Teknologiska forskningscentralen VTT Ab att få ett tillskott på 2 miljoner euro för att stödja små och medelstora företag och hjälpa företag att ta sig in på växande exportmarknader.

([56]) Andelen sysselsatta i snabbt växande företag var 10,1 % 2015, en minskning från 11,7 % 2013, vilket ger Finland en sjuttonde plats inom EU.

([57]) Inklusive program som Aalto-universitetets Startup Sauna.

Trots ett större fokus på att skapa ett välfungerande innovationsekosystem är det offentliga stödet fortfarande lågt. Den offentliga finansieringen av företagens forskning och utveckling utgjorde endast 0,08 % av BNP 2015, en modest andel jämfört med andra innovationsledare, och har stagnerat sedan 2011. Samtidigt ligger den privata medfinansieringen av offentlig forskning, som är en viktig grund för kunskapsöverföring och en indikator på samarbete mellan den akademiska världen och näringslivet, under EU-genomsnittet (2015, Finland: 0,047 % av BNP, EU 0,049 % av BNP). Det finns fortfarande utrymme för att ytterligare främja kunskapsöverföring (OECD, 2017b). I sitt nationella reformprogram som offentliggjordes på våren 2017 angav regeringen samarbete mellan den akademiska världen och näringslivet som en av sina prioriteringar för att öka företagsamheten och kommersialiseringen av forskningsresultat. I reformprogrammet behandlas dock inte uttryckligen i) investeringar i forskning och utveckling och andra immateriella tillångar, ii) hinder för spridning av innovation och teknik mellan företag och iii) banbrytande och radikala innovationer.

Forsknings- och innovationsrådet, som leds av statsministern, har offentliggjort en gemensam vision fram till 2030 för att skapa en attraktiv miljö för forskning och innovation i Finland (Statsrådet, 2017). I visionen ingår målet att nå en FoU-intensitet på 4 % av BNP fram till 2020. Regeringen överväger ytterligare offentliga finansieringsmodeller för forskning och utveckling för att stödja kompetensutveckling och utbildning. Planen att öka antalet examinerade inom naturvetenskap och ingenjörskonst bör särskilt lyftas fram.

3.5.2 KLIMAT OCH ENERGI

Finland förväntas endast nätt och jämnt missa sitt 2020-mål om minskning av växthusgasutsläpp i de sektorer som inte omfattas av utsläppshandelssystemet. I själva verket förväntas Finland missa målet med mindre än en procentenhet. Enligt de preliminära uppskattningarna har Finland missat sitt delmål för 2016 med 3 procentenheter. För att uppfylla kraven i ansvarsfördelningsbeslutet ([58]), måste Finland använda sig av flexibilitetsmekanismerna: det överskott av tilldelningar som samlades 2013–2015 när Finland överträffade sitt mål borde räcka till för att täcka underskotten under några av periodens senare år. När det gäller markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk står Finland endast för små koldioxidutsläpp ([59]) (+0,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter i genomsnitt under perioden 2013–2015), trots storleken på landets skogar ([60]). Som jämförelse kan nämnas att upptaget i EU-28 uppgick till i genomsnitt -119,0 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år.

Andelen förnybar energi i den slutliga bruttoenergiförbrukningen var 38,7 % 2016, vilket innebär att 2020-målet på 38 % redan nåtts. Den nedgång som skett på senare tid måste sättas i förhållande till den konstanta ökningen på lång sikt, och återspeglar det faktum att företagen bestämmer själva hur mycket biobränsle de fördelar per år. Den förnybara energins andel är mer än 50 % inom uppvärmnings- och kylningssektorn och cirka en tredjedel inom elproduktionen. Finland meddelade nyligen att landet testar ett premiesystem för att hitta kostnadseffektiva alternativ till stöd för förnybar el genom anbudsförfaranden för sammanlagt 2 terawattimmar (TWh) elproduktion per år. Syftet är att öppna upp olika former av förnybar energiproduktion för konkurrens, men diskussionerna om hur detta instrument ska utformas pågår fortfarande.

Primärenergiförbrukningen och den slutliga energiförbrukningen i Finland 2016 låg redan under målet för 2020. Ekonomins energiintensitet är hög och ligger över EU-genomsnittet. Det kan delvis förklaras med klimatmässiga och strukturella faktorer: enbart den energiintensiva massa- och pappersindustrin står för en fjärdedel av Finlands energiförbrukning, trots att de finländska företagen är framstegsvänliga jämfört med sina globala konkurrenter. Energieffektivitetsavtal (frivilliga avtal) används

([58]) I ansvarsfördelningsbeslutet fastställs bindande årliga mål för växthusgasutsläpp för medlemsstaterna under perioden 2013–2020. Dessa mål gäller utsläpp från de flesta sektorer som inte ingår i EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS) som transport, byggnader, jordbruk och avfall.

för att främja energibesparing inom flera industrisektorer och kommuner. Nya avtal har undertecknats för perioden 2017–2025 och förväntas bidra till hälften av Finlands energibesparingsskyldigheter i samband med genomförandet av EU:s energieffektivitetsdirektiv.

Den finländska industrin är en av de ledande inom innovationer för ren energi och privata investeringar i forskning och utveckling, inklusive utveckling av bioenergi från biprodukter. Finland är också det EU-land som investerar mest i offentlig forskning och utveckling på områden som hänger samman med energiunionen. Regeringen har dock kraftigt skurit ned de energirelaterade utgifterna för forskning och utveckling, från cirka 270 miljoner euro 2010 till 153 miljoner euro 2017. Antalet patent på områden som rör energiunionen per miljoner invånare ligger också avsevärt över EU-genomsnittet. Finland har en lång historia av att främja hållbar förvaltning av sina skogar, och har för avsikt att utveckla ytterligare bioekonomisk verksamhet, även om landet måste ta hänsyn till de eventuella följderna av framtida EU-lagstiftning om klimatpolitik efter 2020.

Elmarknaden är konkurrensutsatt. Under 2017 var 29 % av elnäten i Finland sammanlänkade, vilket är klart mer än 2020-målet på 10 %. Finland har en mycket dynamisk elmarknad. Det finns en utbredd användning av smarta mätare, och en hög årlig bytesfrekvens bland konsumenter som byter från en elleverantör till en annan. Grossistpriserna på el är emellertid fortfarande högre än i de nordiska grannländerna, eftersom överföringskapaciteten i sammanlänkningarna inte är tillräcklig under perioder med hög efterfrågan. Ytterligare en sammanlänkning med Sverige planeras, och Europeiska kommissionen beviljade detta projekt ställning som projekt av gemensamt intresse i november 2017. Arbetet med det nya kärnkraftverket Olkiluoto 3 är mycket försenat, men reaktorn förväntas kunna tas i bruk under 2019.

Fram till nyligen har Finland importerat all sin naturgas från Ryssland via en gasledning. Sedan 2016 finns det en ny importterminal för flytande naturgas (LNG) i Björneborg, och två andra håller på att byggas för industriändamål. En tredje importterminal ska anslutas till nätet. Gasinfrastrukturprojektet Baltic Connector, som länkar samman det finländska gasnätet med de baltiska länderna, bidrar också till att diversifiera importkällorna. När projektet är i drift kommer gasmarknaderna att öppnas för konkurrens (senast 2020). Ytterligare insatser behövs emellertid för att skapa en regional gasmarknad med de baltiska länderna och för att säkerställa en effektiv konkurrens.

Finland har antagit konkreta mål för att bidra till EU:s medellånga och långa klimat- och energimål. Under 2016 antog regeringen en redogörelse om sin nationella energi- och klimatstrategi fram till 2030, och under 2017 en redogörelse om sin klimatpolitiska plan på medellång sikt fram till 2030. Finland har framför allt planer på att i) slopa användningen av kol för energiproduktion fram till 2030, ii) öka andelen förnybara energikällor till över 50 % av energiförbrukningen fram till 2030 och iii) öka andelen biobränslen i trafiken till 30 % fram till 2030. Den politik och de insatser som behövs för att genomföra dessa mål håller på att utarbetas. Framför allt inom transportsektorn bör man se till att Finland når sitt 2030-mål om minskning av växthusgasutsläpp i de sektorer som inte omfattas av utsläppshandelssystemet.

3.5.3 KONKURRENS INOM TJÄNSTESEKTORN

Tack vare den senaste tidens reformer blir lagstiftningen gällande detaljhandeln allt bättre. Ändringarna av markanvändnings- och bygglagen trädde i kraft i maj 2017 ([61]). Storleksgränsen för stora butiker, som måste uppfylla ytterligare krav när de byggs, har nu höjts från 2 000 till 4 000 m^2. Detaljkraven i lokalplanerna är också färre för detaljhandeln, och butikerna har nu fler möjligheter att utveckla sina koncept utan att behöva ta hänsyn till själva platsen. Regeringen ämnar också lägga fram nya nationella riktlinjer för markanvändning som baserar sig på den ändrade markanvändnings- och bygglagen. Stora detaljhandelsenheter skulle alltså nu kunna byggas utanför tätorter. På längre sikt är avsikten att lägga fram ett förslag till en helt uppdaterad rättslig ram för planläggning.

([61]) Lag 230/2017 om ändring av markanvändnings- och bygglagen (132/1999).

Alkohollagstiftningen håller på att ses över. Den omfattande översynen av alkohollagen godkändes av riksdagen i december 2017. Vissa bestämmelser trädde i kraft den 1 januari 2018, men de flesta träder i kraft den 1 mars 2018. Reformen flyttar delvis fokus från förebyggande av de negativa effekterna av alkoholanvändning till den finländska industrins legitima intressen. Samtidigt moderniseras bestämmelserna, och inaktuella, krångliga och onödiga bestämmelser slopas.

Trycket på reformer inom apotekssektorn ökar. Bestämmelserna för att öppna, driva och byta ägare av ett apotek är relativt strikta ur EU-perspektiv (Ecorys 2007). Konkurrens- och konsumentverket (KKV) har fått klagomål om sektorn, t.ex. prissättningen av läkemedel, och har undersökt sektorn (KKV, 2012). I sin halvtidsöversyn meddelade regeringen att den ämnar rikta in sig på att reformera apotekssystemet och läkemedelstjänsterna i slutet av sin mandatperiod (Statsrådets kansli, 2017).

Uppströmsleverantörer regleras mindre strikt. Det finns tre grossister som levererar till alla privata apotek. Alla tre är enkanalsdistributörer och har exklusiva avtal med apoteken. Alla privata apotek köper därför alla sina läkemedel från en av dessa grossister. Enkanalssystemet är inte unikt för Finland men mindre vanligt inom EU än flerkanalssystemet. Fördelen med ett enkanalsystem är att förfalskade läkemedel troligtvis inte kommer in i apotekssystemet, medan användningen av generiska läkemedel gynnas (OECD, 2014). Nackdelarna, vilket finländarna fick vittna under 2017, är att apoteken är mycket utsatta vid driftsproblem vid någon av de två grossisterna, eftersom apoteken i sådana situationer inte kan fylla på förråden från den andra grossisten (KKV, 2017).

Reformen av taxitjänsterna kommer att träda i kraft 2018. Som en del av regeringens spetsprojekt (Statsrådets kansli, 2017) ingår en översyn av alla lagar om land-, vatten- och lufttransport. Avsikten är att samla en moderniserad transportmarknadslagstiftning i ett enda ramverk som ska genomföras i tre faser. Under den första fasen ska en ny lag om transportservice ersätta den tidigare lagen om taxitrafik samt lagen och förordningen om yrkeskompetens för taxiförare. De nya reglerna inom taxibranschen kommer att träda i kraft den 1 juli 2018 (Kommunikationsministeriet, 2017e).

3.5.4 DELNINGSEKONOMIN

Delningsekonomin är ett litet men snabbt växande segment av ekonomin. Transaktionerna inom delningsekonomin stod för drygt 100 miljoner euro 2016. Marknadens värde förväntas öka tiofalt fram till 2020 (Arbets- och näringsministeriet, 2017d) Gruppfinansiering (gräsrotsfinansiering – se även avsnitt 3.2) stod för cirka 65 % av det totala värdet inom delningsekonomin 2016 och förväntas även i fortsättningen vara den viktigaste formen, medan verksamheten förväntas växa snabbast när det gäller samåkning och bildelning (Arbets- och näringsministeriet, 2017).

Finland ser i allmänhet inga hinder för att främja entreprenörskap och innovationsmöjligheter inom delningsekonomin. Förberedelserna och antagandet av den nya lagen om transportservice (se avsnitt 3.5.3) gav emellertid upphov till intensiva politiska debatter. Genom den nya lagen försöker regeringen modernisera reglerna för transportservice och möjliggöra nya affärsmodeller (Kommunikationsministeriet, 2017e). Efter intensiva debatter och politiskt motstånd innehåller lagen inte centrala aspekter som ursprungligen var avsedda att främja delade transporttjänster. I syfte att främja konkurrens och nya affärsmodeller innehåller lagen ändå bestämmelser om öppna data och om att öppna upp trafikregister samt bestämmelser om biljett- och betalningssystemens interoperabilitet.

I en färsk dom från högsta domstolen ges ett prejudikat för alla plattformsbaserade taxitjänster i Finland. Högsta domstolen fastställde 2017 ett tidigare beslut från lägre rättsinstanser, vilket innebär att förare som erbjuder plattformsbaserade yrkesmässiga taxitjänster måste ha taxitillstånd (Högsta domstolen, 2017).

Lagen stöder uthyrning av bostäder mellan privatpersoner. Delningstjänsterna för bostäder används flitigt i Finland, och underlättas av regler som gör det möjligt för finländarna att hyra ut sina bostäder under en kortare tid. Inkomsten beskattas

som kapitalinkomst från första euron. Kostnader kan emellertid dras av (pro rata), förutom värdet på det egna arbetet (Skatteförvaltningen, 2015, Arbets- och näringsministeriet, 2016).

BILAGA A: ÖVERSIKT

Åtaganden	Sammanfattande bedömning ([62])
Landsspecifika rekommendationer 2017	
Rekommendation 1: Fortsätta sin finanspolitik i enlighet med kraven i stabilitets- och tillväxtpaktens förebyggande del, vilket innebär att uppnå det medelfristiga budgetmålet 2018, med beaktande av tillåtna avvikelser kopplade till ovanliga händelser, genomförandet av strukturreformer och investeringar för vilka en tillfällig avvikelse har beviljats. Se till att förvaltningsreformen antas och genomförs utan dröjsmål, för att åstadkomma mer kostnadseffektiva social- och hälsovårdstjänster.	Finland har gjort **begränsade framsteg** när det gäller rekommendation 1. I denna övergripande bedömning av rekommendation 1 ingår ingen bedömning av överensstämmelsen med stabilitets- och tillväxtpakten.
• Fortsätta sin finanspolitik i enlighet med kraven i stabilitets- och tillväxtpaktens förebyggande del, vilket innebär att uppnå det medelfristiga budgetmålet 2018, med beaktande av tillåtna avvikelser kopplade till ovanliga händelser, genomförandet av strukturreformer och investeringar för vilka	• **Överensstämmelsen med stabilitets- och tillväxtpakten kommer att utvärderas under våren, så snart de slutliga uppgifterna för 2017 finns tillgängliga.**

([62]) Följande kategorier används för att bedöma framstegen med genomförandet av 2017 års landsspecifika rekommendationer:

Inga framsteg: Medlemsstaten har varken aviserat eller antagit några åtgärder för att följa rekommendationen. Nedan anges ett antal exempel på typiska situationer som omfattas av denna kategori och som ska tolkas från fall till fall med beaktande av förhållandena i landet i fråga:

- Inga rättsliga eller administrativa åtgärder eller budgetåtgärder har aviserats i det nationella reformprogrammet, i andra officiella skrivelser till det nationella parlamentet eller relevant parlamentsutskott eller till Europeiska kommissionen eller i offentliga sammanhang (t.ex. i ett pressmeddelande eller information på regeringens webbplats).
- Inga icke-lagstiftningsakter har lagts fram av det styrande eller lagstiftande organet.
- Medlemsstaten har vidtagit inledande åtgärder för att följa rekommendationen, t.ex. beställning av en undersökning eller inrättande av en arbetsgrupp för att analysera möjliga åtgärder som skulle behöva vidtas (såvida inte rekommendationen uttryckligen kräver riktlinjer eller förberedande åtgärder). Inga tydligt angivna åtgärder för att följa rekommendationen har dock föreslagits.

Begränsade framsteg: Medlemsstaten

- har aviserat vissa åtgärder, som dock innebär att rekommendationen endast följs i begränsad utsträckning och/eller
- har lagt fram lagstiftningsakter i det styrande eller lagstiftande organet, men dessa har ännu inte antagits och betydande ytterligare icke-lagstiftande arbete krävs för att rekommendationen ska genomföras,
- har lagt fram icke-lagstiftningsakter, men har inte följt upp dessa med de genomförandeåtgärder som behövs för att följa rekommendationen.

Vissa framsteg: Medlemsstaten har antagit åtgärder

- som delvis följer rekommendationen och/eller
- som följer rekommendationen, men det krävs fortfarande en hel del arbete för att den ska följas fullt ut, eftersom endast ett fåtal av de antagna åtgärderna har genomförts. Exempel på detta är att en åtgärd eller flera åtgärder har antagits av det nationella parlamentet eller genom ett ministerbeslut men det saknas ett genomförandebeslut.

Avsevärda framsteg: Medlemsstaten har antagit åtgärder som avsevärt bidrar till att rekommendationen följs och de flesta av dem har genomförts.

Fullständigt genomförande: Medlemsstaten har genomfört alla de åtgärder som behövs för att på ett lämpligt sätt följa rekommendationen.

en tillfällig avvikelse har beviljats.	
• Se till att förvaltningsreformen antas och genomförs utan dröjsmål, för att åstadkomma mer kostnadseffektiva social- och hälsovårdstjänster.	• **Begränsade framsteg** har gjorts i fråga om antagandet och genomförandet av social- och hälsovårdsreformen. Regeringen har lämnat de flesta utkasten till lagar om social- och hälsovårdsreformen till riksdagen. Reformen har emellertid inte formellt antagits och det praktiska genomförandet har skjutits upp med ett år (januari 2020). Utkastet till lag om valfrihet sändes på en andra remissrunda som avslutades i slutet av 2017. Regeringens utkast till lag kommer enligt planerna att lämnas till riksdagen under första halvåret 2018.
Rekommendation 2: Främja en fortsatt anpassning av lönerna till produktivitetsutvecklingen, samtidigt som arbetsmarknadsparternas roll till fullo respekteras. Vidta riktade och aktiva arbetsmarknadsåtgärder för att ta itu med de sysselsättningsmässiga och samhälleliga utmaningarna, införa incitament för att ta emot arbete som erbjuds och främja egenföretagande.	Finland har gjort **vissa framsteg** när det gäller rekommendation 2.
• Främja en fortsatt anpassning av lönerna till produktivitetsutvecklingen, samtidigt som arbetsmarknadsparternas roll till fullo respekteras.	• **Vissa framsteg** har gjorts eftersom det finns en omfattande samsyn om vikten av att bevara kostnadskonkurrenskraften. De första resultaten av löneförhandlingarna är lovande och de föreslagna löneökningarna ser inte ut att ske på bekostnad av kostnadskonkurrenskraften. De garanterar också en viss förbättring av köpkraften. Det återstår att se om en samordnad lönebildningsmodell som tryggar gynnsamma sysselsättningsresultat uppstår.
• Vidta riktade och aktiva arbetsmarknadsåtgärder för att ta itu med de sysselsättningsmässiga och samhälleliga utmaningarna, [...]	• **Vissa framsteg** har gjorts i form av nya aktiveringsåtgärder, till exempel att alla registrerade arbetslösa arbetssökande ska intervjuas var tredje månad. Anslagen till den offentliga arbetsförmedlingen har höjts 2018.
• [...] införa incitament för att ta emot arbete som erbjuds [...]	• **Vissa framsteg** konstateras när det gäller incitamenten att ta emot arbete. Aktiveringsmodellen för

	arbetslöshetsförmåner väntas öka incitamenten att börja arbeta. Sänkta barnomsorgsavgifter framförallt för familjer med små eller medelstora inkomster kommer sannolikt också att uppmuntra arbete. Dessa åtgärder trädde i kraft i början av 2018.
• [...] och främja egenföretagande.	• **Vissa framsteg** har gjorts genom nya åtgärder för att uppmuntra arbetslösa att starta eget och som innebär att arbetslösa kan behålla sina arbetslöshetsförmåner under fyra månader efter att de startat ett företag. Denna ändring trädde i kraft 2018.
Rekommendation 3: Fortsätta att förbättra regelverket och minska den administrativa bördan för att öka konkurrensen i tjänstesektorn och för att främja investeringar.	Finland har gjort **avsevärda framsteg** när det gäller rekommendation 3.
• Fortsätta att förbättra regelverket och minska den administrativa bördan för att öka konkurrensen i tjänstesektorn och [...]	• **Avsevärda framsteg** har gjorts när det gäller att förbättra regelverket och minska den administrativa bördan. Den ändrade markanvändnings- och bygglagen har trätt i kraft och i slutet av 2017 antogs den nya alkohollagen samt den första fasen av den nya transportbalken som innebär en förenkling av tidigare lagstiftning. Framsteg har även gjorts i fråga om regelverket för tjänsteleverantörer inom delningsekonomin.
• [...] för att främja investeringar.	• **Vissa framsteg** har gjorts vad gäller små och medelstora företags möjligheter att få lån och exportgarantier. Dessutom har Finpro och Tekes slagits samman till den nya organisationen Business Finland som ska främja export, innovation och utländska direktinvesteringar.
Europa 2020 (nationella mål och framsteg)	
Mål för sysselsättningsgrad i det nationella reformprogrammet: 78 %	Sysselsättningsgraden i Finland ökade till 74 % under 2017 (baserat på genomsnittet för de tre första kvartalen), vilket är en förbättring med

	0,9 % procentenheter jämfört med 2016.
Mål för FoU-investeringar: 4 % av BPN	2,75 % (2016) Inga framsteg mot målet. Även om den offentliga FoU-intensiteten ökade med 0,1 % per år under åren 2007–2016 minskade de privata FoU-utgifterna som andel av BNP med 3,2 % per år under samma tid, vilket resulterat i att den totala FoU-intensiteten har minskat med 2,2 % per år sedan 2007. Finland kommer inte att nå sitt nationella mål för 2020 om inte utvecklingen när det gäller de privata FoU-utgifterna kan vändas.
Nationellt mål för utsläpp av växthusgaser: Mål för 2020 för sektorer som inte omfattas av utsläppshandelssystemet: -16 % jämfört med 2005. Mellanliggande mål för 2016 för sektorer som inte omfattas av utsläppshandelssystemet: -11 % jämfört med 2005.	**Prognos för utsläpp 2020: -15 % jämfört med 2005.** Enligt de senaste nationella prognoserna som kommissionen tagit del av och med beaktande av befintliga åtgärder förväntas Finland 2020 ha minskat utsläppen med 15 % jämfört med 2005. Finland kommer att alltså att ligga en procentenhet från målet. **Utsläpp under 2016 i sektorer som inte omfattas av utsläppshandelssystemet: -8 %** Finland låg tre procentenheter från det mellanliggande målet för 2016.
Mål för förnybar energi 2020: 38 %	Trots att biobränslenas bidrag till transportsektorn var betydligt lägre än under 2015 uppgick andelen förnybar energi i den slutliga bruttoenergianvändningen till 38,7 % år 2016, vilket överstiger målet för 2020. Nästan 54 % av energin vid uppvärmning och kylning kommer från förnybara källor.
Energieffektivitet, mål för energianvändning 2020: 35,9 miljoner ton oljeekvivalenter (Mtoe) primär energianvändning 26,7 miljoner ton oljeekvivalenter (Mtoe) slutlig energianvändning	Finland ökade primärenergianvändningen med 4 %, från 31,8 Mtoe år 2015 till 33,1 Mtoe år 2016. Den slutliga energianvändningen ökade med 4 % från 24,2 Mtoe år 2015 till 25,2 Mtoe år 2016. Även om primärenergianvändningen och den slutliga energianvändningen i Finland ligger under de vägledande nationella målen för 2020 krävs det en ansträngning för att dessa nivåer

	ska hållas fram till 2020.
Mål för andelen unga med högst grundskoleutbildning: 8 %	Andelen unga med högst grundskoleutbildning minskade till 7,9 % under 2016. Detta är en minskning med 1,3 procentenheter jämfört med föregående år.
Mål för högre utbildning: 42 % av åldersgruppen 30–34 år	Andelen med högre utbildning i Finland ökade med 0,6 procentenheter till 46,1 % under 2016.
Mål för minskat antal personer som riskerar fattigdom eller social utestängning i absoluta tal: 770 000 (basår 2010: 911 000).	År 2016 uppgick antalet personer som riskerar fattigdom eller social utestängning till 896 000, vilket är 14 000 färre än under 2008 och 7 000 färre än under 2015.

BILAGA B: RESULTATTAVLA FÖR FÖRFARANDET VID MAKROEKONOMISKA OBALANSER

Tabell B.1: **Förfarandet vid makroekonomiska obalanser – resultattavla för Finland**

			Tröskelvärden	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Externa obalanser och konkurrenskraft	**Bytesbalans i % av BNP**	3-årigt genomsnitt	**-4 %/6 %**	0,5	-0,8	-1,8	-1,6	-1,3	-1,2
	Utlandsställning, netto	% av BNP	**-35 %**	15,1	11,7	3,9	-3,2	-6,1	-2,3
	Real effektiv växelkurs – 42 handelspartner, HIKP-deflator	3-årig förändring i %	**±5 % (euroområdet) ±11 % (icke-euroområdet)**	-2,8	-8,3	0,2	2,7	2,2	0,5
	Exportmarknadsandel – i % av världsexporten	5-årig förändring i %	**-6 %**	-23,6	-31,0	-31,0	-26,1	-21,1	-14,1
	Nominell enhetsarbetskostnad, index (2010 = 100)	3-årig förändring i %	**9 % (euroområdet) 12 % (icke-euroområdet)**	9,4	6,0	9,1	7,8	3,9	2,1
Interna obalanser	**Deflaterat husprisindex (2015=100)**	12-månaders-förändring i %	**6 %**	0,0	-0,4	-1,3	-1,6	-0,3	-0,3
	Privata sektorns kreditflöde, konsoliderade uppgifter	% av BNP	**14 %**	3,6	7,4	2,8	1,5	6,9	2,2
	Privata sektorns skuld, konsoliderade uppgifter	% av BNP	**133 %**	145,4	148,6	147,7	149,6	152,9	149,3
	Offentliga sektorns bruttoskuld	% av BNP	**60 %**	48,5	53,9	56,5	60,2	63,6	63,1
	Arbetslöshet	3-årigt genomsnitt	**10 %**	8,1	8,0	7,9	8,2	8,8	9,0
	Finansiella sektorns totala skulder, icke-konsoliderade uppgifter	12-månaders-förändring i %	**16,5 %**	28,7	-1,1	-11,7	8,9	1,2	4,5
Sysselsättningsindikatorer	**Arbetskraftsdeltagande – i % av den totala befolkningen i åldersgruppen 15-64 år**	3-årig förändring i procentenheter	**-0,2 procentenh.**	-1,1	0,2	0,7	0,5	0,6	0,7
	Långtidsarbetslöshet – i % av befolkningen i arbetskraften i åldersgruppen 15-74 år	3-årig förändring i procentenheter	**0,5 procentenh.**	0,5	0,2	-0,3	0,2	0,7	0,6
	Ungdomsarbetslöshet – i % av befolkningen i arbetskraften i åldersgruppen 15-24 år	3-årig förändring i procentenheter	**2 procentenh.**	3,6	-2,5	-1,5	0,4	3,4	0,2

1) Uppgifterna i tabellen är hämtade ur rapporten om förvarningsmekanismen 2018 som bygger på uppgifter fram till den 24 oktober 2017. Uppgifterna i denna tabell kan därför skilja sig från färskare uppgifter som anges i andra delar av rapporten.
Källa: Europeiska kommissionen 2017, *Statistical Annex to the Alert Mechanism Report 2018*, SWD(2017) 661.

BILAGA C: STANDARDTABELLER

Tabell C.1: **Finansmarknadsindikatorer**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Banksektorns totala tillgångar (% av BNP)(1)	300,5	258,3	281,9	265,3	253,8	207,4
De fem största bankernas andel av tillgångarna (% av totala tillgångar)	79,0	84,1	79,8	75,0	66,5	-
Utländskt ägande i banksystemet (% av totala tillgångar)(2)	75,2	71,2	71,6	67,5	65,5	56,2
Finansiella sundhetsindikatorer:2)						
– Nödlidande lån (% av de totala lånen)(3)	0,8	0,7	1,4	1,3	1,3	1,3
– Kapitalrelation (%)	17,2	16,3	17,5	23,8	24,6	22,6
– Avkastning på eget kapital (%)(4)	8,9	8,1	9,1	8,3	8,7	4,6
Bankernas utlåning till den privata sektorn (12-månadersförändring i %)(1)	7,1	6,3	3,8	0,2	1,6	2,5
Bostadslån (12-månadersförändring i %)(1)	5,6	2,3	1,7	2,5	2,3	2,2
Utlånings-/Inlåningskvot(1)	139,9	139,2	139,6	136,7	139,1	135,4
Centralbankslikviditet i % av skulder	-	-	0,4	0,3	1,9	2,4
Privat skuldsättning (% av BNP)	148,6	147,7	149,6	152,9	149,3	-
Utlandsskuld (% av BNP)(2) – offentlig	47,8	45,9	53,9	52,0	48,7	44,8
– privat	43,7	43,7	43,9	48,4	44,4	50,8
Långräntespread mot tyska statsobligationer (punkter)*	39,1	29,2	28,6	22,4	27,5	23,3
Kreditswappsspreadar för statspapper (5 år)*	56,4	25,1	24,0	20,6	24,4	19,0

1) Senaste uppgift tredje kvartalet 2017. Inkluderar inte bara banker utan alla monetära finansinstitut utom centralbankerna.
2) Senaste uppgift andra kvartalet 2017.
3) Enligt ECB:s definition av nödlidande skuldinstrument, brutto.
4) Kvartalsvisa värden är inte omräknade till årliga.
* Mätt i punkter.
Källa: Europeiska kommissionen (långsiktiga räntesatser, privat skuldsättning), Världsbanken (utlandsskuld brutto), och ECB (alla övriga indikatorer).

Tabell C.2: **Huvudindikatorer i den sociala resultattavlan**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017 [5]
Lika möjligheter och tillgång till arbetsmarknaden						
Unga med högst grundskoleutbildning (% av åldersgruppen 18–24 år)	8,9	9,3	9,5	9,2	7,9	:
Sysselsättningsklyfta mellan könen (procentenheter)	3,0	2,8	1,9	2,1	3,3	3,5
Inkomstskillnader, mätt som förhållandet mellan övre och undre inkomstkvintil (S80/S20)	3,7	3,6	3,6	3,6	3,6	:
Risk för fattigdom eller social utestängning[1]	17,2	16,0	17,3	16,8	16,6	:
Unga som varken arbetar eller studerar (% av åldersgruppen 15–24 år)	8,6	9,3	10,2	10,6	9,9	:
Dynamiska arbetsmarknader och rättvisa arbetsvillkor†						
Sysselsättningsgrad (20–64 år)	74,0	73,3	73,1	72,9	73,4	74,0
Arbetslöshet[2] (15–74 år)	7,7	8,2	8,7	9,4	8,8	8,6
Hushållens reella disponibla bruttoinkomst per invånare[3] (Index 2008=100)	:	:	101,4	102,5	103,1	:
Offentligt stöd samt socialt skydd och social delaktighet						
Effekter av sociala transfereringar (utom pensioner) när det gäller att minska fattigdom[4]	50,9	55,3	53,6	53,7	57,0	:
Barn som är yngre än tre år i formell barnomsorg	29,0	28,0	33,2	32,5	32,7	:
Personer som enligt egen uppgift har icke tillgodosedda vårdbehov	4,6	4,3	3,3	4,3	4,1	:
Personer med antingen grundläggande eller över grundläggande digitala färdigheter (% av åldersgruppen 16–74 år)	:	:	:	74,0	73,0	76,0

Den sociala resultattavlan består av 14 huvudindikatorer, varav 12 i dagsläget används för att jämföra medlemsstaternas resultat. Indikatorerna "Aktiveringsåtgärder – deltagare i arbetsmarknadsåtgärder per 100 arbetssökande" och "Ersättning per timme till anställd" används inte på grund av reservationer från medlemsstaterna. Möjliga alternativ kommer att diskuteras i de berörda kommittéerna.
1) Personer som riskerar fattigdom eller social utestängning: personer som löper risk för fattigdom och/eller allvarlig materiell fattigdom och/eller bor i hushåll där ingen arbetar eller där arbetsintensiteten är mycket låg.
2) Med arbetslösa avses personer som saknar anställning, men som aktivt söker arbete och som är beredda att börja arbeta omedelbart eller inom två veckor.
3) Uppgifterna om hushållens disponibla bruttoinkomst är ojusterade, i enlighet med utkastet till Gemensam sysselsättningsrapport 2018.
4) Minskning av andelen som löper risk för fattigdom efter sociala transfereringar (andelen som löper risk för fattigdom före sociala transfereringar jämfört med andelen efter sociala transfereringar – pensioner betraktas inte som sociala transfereringar vid beräkningen).
5) Genomsnitt för de tre första kvartalen 2017 för sysselsättningsgrad och sysselsättningsklyfta mellan könen.
Källa: Europeiska kommissionen

Tabell C.3: **Arbetsmarknadsindikatorer och utbildningsindikatorer**

Arbetsmarknadsindikatorer	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017** [5]
Arbetskraftsdeltagande (15–64 år)	75,2	75,2	75,4	75,8	75,9	:
Anställda på sitt nuvarande arbete, efter varaktighet						
0–11 månader	17,0	16,5	16,1	16,0	17,6	:
12–23 månader	9,7	9,6	9,1	8,4	8,6	:
24–59 månader	14,7	15,3	16,7	16,4	14,9	:
60 månader eller mer	58,3	58,4	57,9	58,9	58,7	:
Sysselsättningstillväxt* (förändring i % från föregående år)	0,9	-0,7	-0,5	-0,1	0,3	0,5
Sysselsättningsgrad för kvinnor (% av kvinnor i åldersgruppen 20–64 år)	72,5	71,9	72,1	71,8	71,7	72,2
Sysselsättningsgrad för män (% av män i åldersgruppen 20–64 år)	75,5	74,7	74,0	73,9	75,0	75,7
Sysselsättningsgrad för äldre arbetstagare* (% av åldersgruppen 55-64 år)	58,2	58,5	59,1	60,0	61,4	62,2
Deltidsanställning* (% av den totala sysselsättningen i åldersgruppen 15–64 år)	14,1	14,0	14,1	14,1	14,9	15,1
Visstidsanställning* (% av anställda med visstidsavtal i åldersgruppen 15–64 år)	15,5	15,3	15,4	15,1	15,6	16,1
Övergångar från tidsbegränsad anställning till tillsvidareanställning (3-årigt genomsnitt)	36,1	31,4	31,1	28,8	:	:
Långtidsarbetslöshet[1] (% av arbetskraften)	1,6	1,7	1,9	2,3	2,3	2,1
Ungdomsarbetslöshet (% av befolkningen i arbetskraften i åldersgruppen 15–24 år)	19,0	19,9	20,5	22,4	20,1	20,1
Sysselsättningsklyfta mellan könen för deltidsanställning	10,3	10,6	10,1	9,0	10,2	10,7
Löneskillnad mellan könen[2] (ojusterad)	19,2	18,8	18,4	17,3	:	:
Utbildningsindikatorer	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
Vuxnas deltagande i utbildning (% av åldersgruppen 25–64 år som deltar i utbildning)	24,5	24,9	25,1	25,4	26,4	:
Otillräckliga studieresultat[3]	12,3	:	:	13,6	:	:
Personer med högskoleutbildning (% av åldersgruppen 30–34 år som har slutfört en högskoleutbildning)	45,8	45,1	45,3	45,5	46,1	:
Variationer i resultat som förklaras av studenters socioekonomiska status[4]	9,4	:	:	10,0	:	:

* Indikator som inte ingår i resultattavlan
1) Långtidsarbetslösa avser personer som varit arbetslösa i minst tolv månader.
2) Skillnaden mellan manliga anställdas och kvinnliga anställdas genomsnittliga bruttotimlöner uttryckt i procent av manliga anställdas genomsnittliga bruttotimlön. Uppgifterna är ojusterade eftersom de inte korrigerats med hänsyn till individuella faktorer (och därmed ger en helhetsbild av löneskillnaderna mellan könen). Alla anställda i företag med minst tio anställda ingår, oavsett ålder och antalet arbetade timmar.
3) Bristande matematikkunskaper hos 15-åringar enligt Pisaundersökningen.
4) Inverkan från socioekonomisk och kulturell status på Pisaresultaten (OECD). Värdena för 2012 och 2015 gäller matematik respektive naturvetenskaper.
5) Genomsnitt för de tre första kvartalen 2017, utom för ungdomsarbetslöshet (hela året).
Källa: Europeiska kommissionen, OECD

Tabell C.4: **Indikatorer för social delaktighet och hälsa**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Utgifter för sociala förmåner* (% av BNP)						
Sjukdom/hälso- och sjukvård	7,4	7,5	7,5	7,2	:	:
Invaliditet	3,4	3,4	3,4	3,2	:	:
Ålderdom och efterlevande	11,9	12,5	13,0	13,2	:	:
Familj/barn	3,2	3,3	3,2	3,2	:	:
Arbetslöshet	2,0	2,3	2,6	2,7	:	:
Boende	0,5	0,6	0,6	0,7	:	:
Övrig social utestängning	0,9	0,9	0,9	0,9	:	:
Totalt	29,3	30,3	31,1	31,1	:	:
Varav behovsprövade förmåner	1,5	1,6	1,8	1,9	:	:
Offentliga utgifter efter ändamål (% av BNP, Cofog)						
Socialt skydd	23,8	24,8	25,4	25,6	:	:
Hälso- och sjukvård	8,2	8,3	8,3	7,2	:	:
Utbildning	6,4	6,4	6,4	6,2	:	:
Patientavgifter (% av de totala hälso- och sjukvårdsutgifterna)	18,7	19,0	19,0	19,9	:	:
Barn som riskerar fattigdom eller social utestängning, (% av åldersgruppen 0–17 år)*	14,9	13,0	15,6	14,9	14,7	:
Fattigdomsrisk[1] (% av hela befolkningen)	13,2	11,8	12,8	12,4	11,6	:
Förvärvsarbetande som riskerar fattigdom (% av förvärvsarbetande)	3,8	3,7	3,7	3,5	3,1	:
Allvarlig materiell fattigdom[2] (% av hela befolkningen)	2,9	2,5	2,8	2,2	2,2	:
Allvarlig bostadsbrist[3], efter boendeform						
Ägare, med hypotek eller lån	0,3	0,1	0,2	0,2	0,1	:
Hyresgäst, hyra till marknadspris	3,0	2,0	2,4	1,8	2,4	:
Personer som bor i hushåll med låg arbetsintensitet [4] (% av åldersgruppen 0-59 år)	9,3	9,0	10,0	10,8	11,4	:
Fattigdomsgränser, i nationell valuta i fasta priser*	12082	12009	11965	11852	11815	:
Friska levnadsår (vid 65 år)						
Kvinnor	9,0	:	9,3	9,0	:	:
Män	8,4	:	8,8	9,3	:	:
Aggregerad inkomstkvot för pensioner[5] (vid 65 år)	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	:
Komponenten ”Uppkoppling” i indexet för digital ekonomi och digitalt samhälle[6]	:	:	56,1	61,0	61,7	64,5
Gini-koefficient före skatter och transfereringar*	48,2	48,5	49,1	49,2	50,3	:
Gini-koefficient efter skatter och transfereringar*	25,9	25,4	25,6	25,2	25,4	:

* Indikator som inte ingår i resultattavlan
1) Fattigdomsrisk: andelen personer vars inkomst är under 60 % av den nationella medianinkomsten, mätt i disponibel inkomst per konsumtionsenhet.
2) Andelen personer som inte har råd med minst fyra av följande: i) betala hyran eller gas-, vatten- eller elräkningen, ii) värma upp sitt hus tillräckligt, iii) betala oförutsedda utgifter, iv) äta fisk, kött eller annat protein varannan dag, v) ta en veckas semester borta från hemmet per år, vi) ha bil, vii) ha tvättmaskin, viii) ha färg-tv, eller ix) ha telefon.
3) Andel av befolkningen som bor i en bostad som anses vara trångbodd och som uppfyller minst ett av måtten på brister i bostaden.
4) Personer som bor i hushåll med mycket låg arbetsintensitet: andelen personer i åldern 0–59 år som bor i hushåll där vuxna (utom barn som försörjs) arbetade mindre än 20 % av möjlig arbetad tid under de föregående tolv månaderna.
5) Kvoten mellan individuell medianbruttopension för personer i åldersgruppen 65–74 år och individuell medianbruttoinkomst för personer i åldersgruppen 50–59 år.
6) Utnyttjande av fast bredband (33 %), utnyttjande av mobilt bredband (22 %), hastighet (33 %) samt överkomliga priser (11 %) enligt den digitala resultattavlan.
Källa: Europeiska kommissionen, OECD

Tabell C.5: **Resultat- och policyindikatorer för produktmarknaden**

Resultatindikatorer	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Arbetsproduktivitet (real, per sysselsatt, 12-månadersförändring i %)							
Arbetsproduktivitet inom industrin	9,61	-2,11	-8,02	4,69	2,95	0,02	2,08
Arbetsproduktivitet inom byggsektorn	5,73	-1,22	-4,34	0,38	-2,09	1,94	-0,07
Arbetsproduktivitet inom tjänstesektorn	3,18	3,99	1,20	-1,93	-0,32	0,21	0,85
Enhetsarbetskostnader (totala ekonomin, 12-månadersförändring i %)							
Enhetsarbetskostnader inom industrin	-9,53	4,65	11,11	-2,85	-0,96	2,41	-0,71
Enhetsarbetskostnader inom byggsektorn	-5,32	4,75	8,12	2,98	2,20	-0,72	1,05
Enhetsarbetskostnader inom tjänstesektorn	-1,02	1,31	2,12	4,58	0,84	0,86	0,96
Företagsklimat	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Tidsåtgång för verkställande av avtal[1] (dagar)	375,0	375,0	375,0	375,0	375,0	375,0	375,0
Tidsåtgång för att starta företag[1] (dagar)	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0
Resultat av små och medelstora företags låneansökningar[2]	0,31	0,06	0,23	0,41	0,57	0,23	0,26
Forskning och innovation	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
FoU-intensitet	3,73	3,64	3,42	3,29	3,17	2,90	2,75
Offentliga utgifter för utbildning i % av BNP	6,60	6,50	6,40	6,40	6,40	6,20	Ej tillgängligt
Personer med högre utbildning och/eller anställning inom teknik och vetenskap i % av den totala sysselsättningen	49	49	50	51	52	52	53
Andel av befolkningen med högre utbildning[3]	32	33	33	34	35	36	36
Andel unga med gymnasieutbildning[4]	84	85	86	86	86	87	88
Handelsbalansen för högteknologiska produkter i % av BNP	-0,33	-0,74	-0,87	-1,02	-0,98	-1,22	Ej tillgängligt
Produkt- och tjänstemarknader samt konkurrens					**2003**	**2008**	**2013**
OECD:s reglering av produktmarknaden[5], totalt					1,49	1,34	1,29
OECD:s reglering av produktmarknaden[5], detaljhandel					2,86	2,89	2,86
OECD:s reglering av produktmarknaden[5], fria yrken					0,61	0,71	0,62
OECD:s reglering av produktmarknaden[5], nätverksindustrier[6]					2,72	2,61	2,47

1) För närmare uppgifter om metoder och antaganden för denna indikator hänvisas till: http://www.doingbusiness.org/methodology.
2) Genomsnittet för svaren på fråga Q7B_a. "[Banklån]: Om du ansökt och försökt förhandla om denna typ av finansiering under de senaste sex månaderna, vad var resultatet?". Svaren poängsattes enligt följande: noll om svarspersonen fick allt, ett om svarspersonen fick nästan allt, två om svarspersonen bara fick en begränsad del, tre om ansökan vägrades eller avslogs. Om ansökan fortfarande är under behandling eller om svaret är okänt uppgavs det att värde saknas.
3) Andel 15–64 åringar med slutförd högre utbildning.
4) Andel 20–24 åringar med minst gymnasieutbildning.
5) Index: 0= ingen reglering, 6= mest reglering. För närmare uppgifter om metoder för OECD:s indikatorer rörande reglering av produktmarknaden hänvisas till: http://www.oecd.org/competition/reform/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm
6) Aggregerade OECD-indikatorer om reglering inom energi, transport och kommunikation.
Källa: Europeiska kommissionen, Världsbanken – *Doing Business* (för verkställande av avtal och tidsåtgång för att starta ett företag), OECD (för indikatorer rörande reglering av produktmarknaden) och SAFE (för resultaten för små och medelstora företags ansökningar om banklån).

Tabell C.6: **Grön tillväxt**

Grön tillväxt		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Makroekonomisk utveckling							
Energiintensitet	kgoe/euro	0,19	0,18	0,18	0,19	0,18	0,18
Koldioxidintensitet	kg/euro	0,35	0,33	0,34	0,32	0,30	-
Resursintensitet (motpost till resursproduktivitet)	kg/euro	0,97	0,95	1,08	0,91	0,90	0,95
Avfallsintensitet	kg/euro	-	0,49	-	0,51	-	-
Energihandelsbalans	% av BNP	-3,8	-2,6	-2,5	-2,3	-1,5	-1,2
Energivikt i HIKP	%	7,52	8,37	8,12	7,84	7,63	7,09
Skillnad mellan energiprisförändring och inflation	%	17,2	-3,2	-1,6	-2,6	-2,3	-1,3
Faktisk energikostnad	% av förädlings-värdet	16,9	17,2	16,7	15,8	-	-
Förhållandet mellan skatter på arbete och miljöskatter	kvot	0,14	0,13	0,13	0,13	0,13	-
Miljöskatter	% av BNP	3,0	3,0	2,9	2,9	2,9	3,1
Sektorsspecifik utveckling							
Energiintensitet för industrin	kgoe/euro	0,29	0,31	0,31	0,31	0,31	0,32
Faktisk energikostnad för tillverkningsindustrin, utom raffinering	% av förädlings-värdet	19,8	22,7	21,8	21,8	-	-
Andel energiintensiva industrier i ekonomin	% av BNP	11,50	11,59	11,65	11,61	11,30	11,19
Elpriser för medelstora industriella användare	euro/kWh	0,08	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07
Gaspriser för medelstora industriella användare	euro/kWh	0,04	0,05	0,05	0,05	0,04	0,04
Offentlig FoU på energiområdet	% av BNP	0,10	0,08	0,08	0,08	0,08	0,06
Offentlig FoU på miljöområdet	% av BNP	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01
Återvinningsgrad för kommunalt avfall	%	34,8	33,3	32,5	32,5	40,6	42,0
Andel växthusgasutsläpp som omfattas av utsläppshandel	%	52,7	48,5	49,9	48,8	45,8	46,4
Energiintensitet för transport	kgoe/euro	0,55	0,53	0,53	0,55	0,56	0,58
Koldioxidintensitet för transport	kg/euro	1,40	1,34	1,34	1,27	1,29	-
Tryggad energiförsörjning							
Energiimportberoende	%	52,8	46,3	48,6	48,9	47,4	45,3
Aggregerat leverantörskoncentrationsindex	HHI	80,0	68,1	68,3	67,4	67,6	-
Diversifiering av energimixen	HHI	0,21	0,21	0,21	0,22	0,22	0,22

Alla indikatorer för makrointensitet uttrycks i förhållandet fysisk kvantitet till BNP (2010 års priser).
Energiintensitet: inhemsk bruttoenergianvändning (i kg oljeekvivalenter, kgoe) dividerat med BNP (i euro).
Koldioxidintensitet: utsläpp av växthusgaser (i kg CO2-ekvivalenter) dividerat med BNP (i euro).
Resursintensitet: inhemsk materialkonsumtion (i kg) dividerat med BNP (i euro).
Avfallsintensitet: avfall (i kg) dividerat med BNP (i euro).
Energihandelsbalans: balansen mellan energiexport och energiimport, i % av BNP.
Energivikt i HIKP: andelen "energiposter" i konsumtionskorgen som använts vid sammanställningen av HIKP.
Skillnad mellan energiprisförändring och inflation: energikomponent av HIKP, och total HIKP-inflation (årlig förändring i %).
Faktisk energikostnad: faktisk energikostnad i % av det totala förädlingsvärdet för ekonomin.
Energiintensitet för industrin: industrins slutliga energianvändning (i kgoe) dividerat med bruttoförädlingsvärdet för industrin (i euro 2010).
Faktisk energikostnad för tillverkningsindustrin, utom raffinering: faktisk kostnad i % av tillverkningsindustrins förädlingsvärde.
Andel energiintensiva industrier i ekonomin: de energiintensiva industriernas bruttoförädlingsvärde som andel av BNP.
El- och gaspriser för medelstora industriella användare: förbrukningsintervall 500–2 000 MWh och 10 000–100 000 GJ. Exklusive moms.
Återvinningsgrad för kommunalt avfall: mängden kommunalt avfall som återvinns och komposteras jämfört med den totala mängden kommunalt avfall.
Offentlig FoU på energiområdet eller på miljöområdet: statliga utgifter för FoU för dessa kategorier uttryckt i % av BNP.
Andel växthusgasutsläpp som omfattas av utsläppshandel (ej luftfart): baserat på medlemsstaternas uppgifter om växthusgasutsläpp
(exkl. markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk) till Europeiska miljöbyrån.
Energiintensitet för transport: slutlig energianvändning för transport (i kgoe) dividerat med bruttoförädlingsvärdet för transportindustrin (i euro 2010).
Koldioxidintensitet för transport: växthusgasutsläpp för transport dividerat med bruttoförädlingsvärdet för transportsektorn.
Energiimportberoende: nettoenergiimport dividerat med inhemsk bruttoenergianvändning inkl. internationell bunkring.
Aggregerat leverantörskoncentrationsindex: omfattar olja, gas och kol. Lägre siffror indikerar större diversifiering och därmed lägre risk.
Diversifiering av energimixen: Herfindahl-indexet för naturgas, oljeprodukter totalt, kärnvärme, förnybar energi och fasta bränslen.
* Europeiska kommissionen och Europeiska miljöbyrån.
Källa: Europeiska kommissionen och Europeiska miljöbyrån (andel utsläpp av växthusgaser som omfattas av utsläppshandelssystemet), Europeiska kommissionen (miljöskatter och skatter på arbete och BNP) och Eurostat (alla övriga indikatorer).

KÄLLOR

Aho, Esko (2017), *Kasvun mahdollisuus – positiivisen rakennemuutoksen hyödyntäminen Lounais-Suomessa*.

Ahtiainen, L. (2016), *Työehtosopimusten kattavuus vuonna 2014*, Arbets- och näringsministeriets publikationer 11/2016.

Ali-Yrkkö J., Rouvinen P., Sinko P. och Tuhkuri J. (2016), *Suomi globaaleissa arvoketjuissa*, Statsrådets kanslis publikationsserie 12/2016.

Arbets- och näringsministeriet (2016), *Anvisningar för personer som erbjuder heminkvartering*.

Arbets- och näringsministeriet (2017a), *Minne uudet työpaikat syntyivät vuonna 2016?*

Arbets- och näringsministeriet (2017b), *Maahanmuuttajien koulutuspolkujen nopeuttaminen ja joustavat siirtymät –työryhmän loppuraportti ja toimenpide-esitykset.*

Arbets- och näringsministeriet (2017c), *Maahanmuuttajat ja työvoimapoliittisten toimenpiteiden vaikuttavuus*.

Arbets- och näringsministeriet (2017d), *Jakamistalous Suomessa 2016 – Nykytila ja kasvunäkymät*, Arbets- och näringsministeriets publikationer 9/2017.

Criscuolo C. (2018), *Science, Research and Innovation Performance of the EU 2018*.

Ecorys (2007), *Study of regulatory restrictions in the field of pharmacies*, studie på uppdrag av Europeiska kommissionen.

Eurofound (2017), *Estimating labour market slack in the European Union*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

Europeiska centralbanken (2012), *Competitiveness and external imbalances within the euro area*, Occasional paper series nr 139, Frankfurt.

European Central Bank (2017), *Survey on the access to finance of enterprises in the euro area – October 2016 to March 2017*, Frankfurt.

Europeiska kommissionen (2015), *Economic and social developments in Europe*.

Europeiska kommissionen (2016), *Joint Report on Health Care and Long-Term Care Systems & Fiscal Sustainability*, Institutional Paper 37, generaldirektoratet för ekonomi och finans samt kommittén för ekonomisk politik (arbetsgruppen om åldrandefrågor).

Europeiska kommissionen (2017a.), http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2016/ags2016_challenges_ms_investment_environments_en.pdf.

Europeiska kommissionen (2017b), *Benchmarks for the assessment of private debt – Note to the Economic Policy Committee*, oktober 2017.

Europeiska kommissionen (2017c), *Landsrapport Finland 2017*, SWD(2017) 91 final.

Europeiska kommissionen (2017d), index för digital ekonomi och digitalt samhälle, Bryssel.

Europeiska kommissionen (2017e), *Europe's Digital Progress Report*.

Europeiska kommissionen (2017f), *Digital Transformation Scoreboard*.

Europeiska kommissionen (2018a), *Landsrapport Sverige*, SWD(2018) 225/2 final.

Europeiska kommissionen (2018b), *Debt Sustainability Monitor 2017*.

Europeiska kommissionen (2018c), *Gemensam sysselsättningsrapport*.

Europeiska observationsorganet för sysselsättningspolitik (2014), *Activating jobseekers through entrepreneurship: Start-up incentives in Europe*, översikt.

Eurostat (2015), EU-Silc.

Eurostudent (2017), undersökning (http://database.eurostudent.eu/113).

Finansministeriet (2017), *Kannustinloukut ja alueellinen liikkuminen, työryhmän selvityksiä*.

Finlands Akademi (2016), *Tieteen tila 2016*, Helsingfors.

Finlands Bank (2015), Euro & talous 3/2015.

Folkpensionsanstalten (2017), FPA:s statistik.

Företagarna i Finland (2016), *Yrittäjän sosiaaliturva*.

Global Entrepreneurship Monitor (2016).

Högsta domstolen (2017), HD:2017:56.

IEA (2017), *National PIRLS 2016 Report*.

Internationella valutafonden (2017a), *Staff Report for the 2017 Article IV Consultation*, Washington, november 2017.

Internationella valutafonden (2017b), *Finland – Selected issues*, Washington, november 2017.

Järvikare, T., Niskakangas, H., Mattila, P., Ossa, J., Viherkenttä, T., Järvinen T., Valjus I. (2017), *Yritysverotuksen asiantuntijatyöryhmän raportti*, Finansministeriets publikationer 12/2017.

Kemppinen, Heidi, *Perustoimeentulotuki usein pääasiallinen tulonlähde*, Sosiaalivakuutus 2.6.2017 https://sosiaalivakuutus.fi/perustoimeentulotuki-usein-paaasiallinen-tulonlahde/.

Kivinen O., Hedman J. och Nurmi J. (2016a), ”Suomalaisaikuisten osaaminen väitettyä parempaa”, *Janus* vol. 24 nr 2, s. 172–184.

Kivinen O., Hedman J. och Artukka K. (2016b), ”Suomalaisyliopistot, tutkimus ja maailman kärki? Reunamerkintöjä korkeakoulu- ja tiedepolitiikan ’uusiin avauksiin’”, *Tiedepolitiikka* 1/2016, s. 7-17.

Kommunikationsministeriet (2017a), *Reformen av postlagen öppnar dörrar för nya posttjänster*, pressmeddelande 7.9.2017.

Kommunikationsministeriet (2017b), *The Act on transport services implements government programme*, faktablad 64/2017.

Kommunikationsministeriet (2017c), *Digitaliseringen ger livskraft åt landsbygden*, pressmeddelande 9.11.2017.

Kommunikationsministeriet (2017d), *Den andra fasen av lagen om transportservice omfattar hela transportsystemet*, nyhet 19.10.2017.

Kommunikationsministeriet (2017e), *Taxi and vehicle-for-hire services in the Act on transport services*, faktablad 60/2017.

Kommunikationsministeriet (2018), *Smidigare författningar på allt bredare front*, pressmeddelande 3.1.2018.

Konkurrensverket (2012), *Lääkehuollosta lääkemarkkinoihin – Arvoketju ja sääntely*.

Konkurrens- och konsumentverket (2017), *Lääkkeiden yksikanavajakelusta ja kilpailusta*, 12.10.2017.

Maliranta, M., Määttänen, N. och Pajarinen, M. (2016), *Firm Subsidies, Wages and Labor Mobility*, ETLA Raportit – Reports 60.

Marrez H. och Pontuch P. (2013), *Finland's high house prices and household debt: a source of concern?*, ECFIN Country Focus, vol. 10, nr 6, Bryssel, oktober 2013.

Mukkila S., Hannikainen-Ingman K., Moisio P. och Saikkonen P. (2017), *Vuoden 2017 talousarvion vaikutukset perusturvaan*, Institutet för hälsa och välfärd.

Nordea (2017), *Nordic Housing Report – What's trending?*, november 2017.

OECD (2014), *Competition issues in the distribution of pharmaceuticals: contribution from Finland*.

OECD (2016a) *Economic Surveys – Finland*, januari 2016.

OECD (2016b), *nationell rapport om Pisa 2015*.

OECD (2016c), *Education at a Glance*.

OECD (2017a), *Entrepreneurship at a glance*, Paris.

OECD (2017b), *Review of Innovation Policy*, Paris.

OECD (2017c), *Services trade restrictiveness index (STRI): Finland* http://www.oecd.org/tad/services-trade/STRI_FIN.pdf.

Philiponnet N. och Turini A. (2017), *Assessing House Price Developments in the EU*, European Economy Discussion paper 048, Europeiska kommissionen, Bryssel, maj 2017 https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/dp048_en_1.pdf .

Pyykkönen J. m.fl. (2017), *Kadonneet työmiehet*, EVA-analyysi.

Rauhanen T., Grönberg S., Harju J. och Matikka T. (2015). *Yritystukien arviointi ja vaikuttavuus*. Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet, publikationsserie 8/2015.

Reale (2017), *Analysis of National Public Research Funding (PREF)*, JCR Technical Papers, https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/country-analysis/Finland/library.

Rothovius, A. (2017), *Virkamiesselvitys yritystuista ja niiden vaikutuksista*. Arbets- och näringsministeriets publikationer 22/2017.

Skatt (2015), Hyresinkomster från Airbnb, vägledning från den finska skatteförvaltningen.

Statsrådets kansli (2017), *Lösningar för Finland*: *En halvtidsöversyn.* Regeringens handlingsplan för 2017–2019. Regeringens publikationsserie 6/2017.

Statsrådet (2017), http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/4102579/Vision_and_roadmap_RIC.pdf/195ec1c2-6ff8-4027-9d16-d561dba33450.

Utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen (2017). Undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen.

Utredningskommissionen för inkomst- och kostnadsutveckling (2014), *Työ- ja virkaehtosopimusten palkankorotusten luokittelu – kesäkuu 2014*, Finansministeriet.

Väldsbanksgruppen (2017), *Worldwide Governance Indicators*

Världsekonomiskt forum (2017), globalt index för konkurrenskraft 2017–2018 för Finland.